

1000
ÇİÇEK

YIL 1 SAYI 1 AĞUSTOS 1999

AYLIK DERGİ

**Marksizm Bugün Daha
Gereklidir**

► *Rıza YÜRÜKOĞLU*

**Küba Devriminin
40.Yıldönümünde
Fidel Kastro'nun Konuşması**

**Alevi Halkların
Toplumsal Mücadele Tarihinden
Kesitler**

► *İsmail KAYGUSUZ*

1000 ÇİÇEK

CİLT 1 SAYI 1

Ağustos 1999

İÇİNDEKİLER

Çıkarken ▶▶ <i>Emine Engin</i>	2
Ne Haber ▶▶ <i>Emine Engin</i>	6
Marksizm Bugün Daha Gereklidir ▶▶ <i>Rıza Yürükoğlu</i>	21
Küba Devrimi'nin 40.Yıldönümünde Fidel Kastro'nun Yaptığı Konuşma	38
Alevi Halkların Toplumsal Mücadele Tarihinden Kesitler ▶▶ <i>İsmail Kaygusuz</i>	58

Dergimizde yayınlanan yazılar yalnızca yazarını bağlar.
Mektuplar ve dergide yayınlanması istenen yazılar, şu adrese ulaştırılmalıdır:

Yeniçarşı Cad, Çelebi İshani, No:26/5

Galatasaray/İstanbul

Haberleşme Tel: 0212 292 10 16

Abonelik:

Yurtiçi abonelik, yıllık 27\$, altı aylık 15\$ karşılığı TL

Yıllık yurtdışı abonelik, İngiltere 50 Sterlin, Almanya 150 DM.

Banka Hesabı: Yapı Kredi Bankası Beyazıt Şubesi No: 0114222-3

Sahibi : Genel Ajans Basım Yayın Dağıtım ve Organizasyon Limited Şirketi

Piyerloti Cad, No 17/4, Çemberlitaş, İstanbul - Tel: 0212 516 8464

Yazı İşleri Müdürü: M.Çelik

Basım: Acar Matbaası

ÇIKARKEN

Merhaba sevgili okurlar!

Elinizdeki bu sayıyla **1000 Çiçek** yayın hayatına girdi. Yayın hayatına girmek kolay. Bakalım, siz okurlarla içten bir ilişki kurup, okurun aklına ve gönlüne girebilmeyi başarabilecek mi?

Derginin hazırlıkları sırasında geçen günlük konuşmalarda hep karşılaştığımız ve dergiyi eline alanların da hemen aklına gelecek bir soru var: Bu kimin ya da kimlerin yayın organıdır? Biz de hemen bu soruyu yanıtlayalım.

Resmen, dergiyi çıkaran Genel Ajans'tır. Genel Ajans, Alev Yayınları'nın ve eskiden çıkan Kavga ve Kervan dergilerinin de sahibidir. Buradan da anlaşılacağı gibi, dergi, köken olarak İşçinin Sesi çevresinden gelen kişilerce yayınlanmaktadır. Tarafsız değildir, haklının, dolayısıyla işçi sınıfının, emekçinin, halkın tarafındadır. Zaten ancak bu topraklarda çiçek açabilir.

Bunu, dergiyi çıkarma girişimini başlatanların köken olarak siyasal eğilimini önünüze en açık biçimde koymak için söylüyoruz. En az bunun kadar açıkça konması gereken bir gerçek daha vardır: Dergi İşçinin Sesi çevresinin siyasal yayın organı değildir.

Bir kez dergi yalnızca siyasal bir yayın olmayacaktır. İçinde siyasal, toplumsal, ekonomik yazılar, araştırmalar olabileceği gibi, bilime ve sanata ilişkin yazılar, şiirler vb. de olabilecektir. Farklı görüşler dergide yer alabilecektir. Yeter ki yazılar "çiçek" gibi olsun... Yani, **belirli bir emek ürünü, ciddi, dikkate değer konulara değinen, bilimsel, yararlı, güzel...** Dergiye, çeşitli ulusal kökenlerden insanların, çeşitli alanlarda yazacakları, farklı görüşleri de içeren yazılar girebileceği için derginin adı **1000 Çiçek** konmuştur. Yani **1000 Çiçek**, demokratik bir tartışma platformu işlevi de görecektir. Zaten dergiyi çıkaranların kendi aralarında bile birçok farklı görüş vardır. Büyük olasılıkla bunlar da açıkça tartışılır.

Dergiye girecek yazılar, eğer gerekiyorsa, yalnızca dil açısından redaksiyondan geçecektir ve yalnızca yazarını bağlayacaktır. Dergi adına yazılan bu yazı, aylık haber yorum yazıları gibi yazılar vb. bile yalnızca yazarını bağlayan türdendir. Gelen bir yazının yanlış anlaşılması için bazı değişiklik önerilerimiz varsa, bunlar yazarın onayı alınmadan uygulanmayacaktır.

**AĞIRBAŞLI
AYDININ
TÜRKÜSÜ**

Bu ülke bir gün
Mutlu olacak elbet
Fakat şimdilik
Biraz sabret

Görüşlerimi
Kimseden gizlemem
Fakat şimdilik
Sesimi çıkarmak istemem

Özgürlük için
Özveri gerek
Fakat şimdilik
En iyisi beklemek

Görevimdir
Gerçeği söylemek
Fakat şimdilik
Neme gerek

ATAOL BEHRAMOĞLU

DURAKSAMA S. EREK

Çok provokatif bir ortamda yaşıyoruz. Dergide yayınlanması bu açıdan sakıncalı görülecek, dolayısıyla yararsız addedilecek ve çiçek sayılmayacak yazılar da olabilir. Ama böyle yazıların yayınlanmamasının bizim anti-demokratikliğimizden kaynaklanmayacağından emin olabilirsiniz. Yani "çiçek" benzetmesine uyan her yazı, dergiyi çıkaranlarla farklı görüşleri de savunsa yayınlanacaktır.

Türkiye'de siyasiler tarafından sürekli aldatılan, tuzaklara düşürülen halkımızın aklına, haklı olarak bir soru daha gelecektir: Peki, belirli bir siyasal çevreden gelenler bu dergiyi çıkarıyorlar ve bu çevrenin siyasal yayın organı değildir diyorlar, o zaman neden çıkarıyorlar, ne çıkarları var? Bu soruyla bağlı olarak, hangi "gizli" çıkarın "sinsice" güdüldüğü düşünülebilir. Çünkü burjuva siyaset/yayın alanında tencere tava dağıtarak oy avcılığının, tabak çanak dağıtarak gazete satışının, para dağıtarak TV izletmenin örneklerini görmeye alıştık. Biz de, bu bir siyasetin yayın organı değil diyerek, acaba yazan herkesi kendimizden gibi gösterme tuzağı kuruyor olamaz mıyız?

Böyle yapıyor olma olasılığımız var tabii, ama böyle yapmıyoruz. İşçi sınıfının siyaset anlayışına göre "çıkarmak", dar örgütsel ya da gurupsal vb. çıkar değil, genel sınıf çıkarıdır. İşçi sınıfı geleceğin mimarı, yalnızca kendisinin değil insanlığın bayraktarıdır. Türkiye'de düşünce yaşamının gelişmesi, bilimsel düşüncenin güçlenmesi, önemli konularda demokratik bir tartışma yürütülmesi, demokratik

tartışma geleneğinin yerleşmesi vb., bu genel çıkara uygundur. İşte bizim çıkarımız da budur. Ancak bu konuda şimdi söylenecek bütün büyük sözler boşunadır. İzleyin, bakın, tartın, zaman içinde siz kendiniz karar verin.

Derginin, daha iyiye doğru sürekli değişmemesi için hiçbir neden yoktur. Diyelim bu sayıyı aldınız, beğenmediniz, genel çerçevede anlaşıyorsanız, lütfen bir daha almama değil, onu beğenilir duruma getirme yönünde davranın. Sizlerden haber, yazı, mektup, öneri, eleştiri bekliyoruz. Yani sizi bekliyoruz!

Görüşmek üzere... ☺

EMİNE ENGİN

İŞÇİ VE SENDİKACI ARKADAŞLARA OZEL ÇAGRI

Çok zor koşullarda yaşamını -tabii buna yaşam denirse- sürdüren işçi sınıfımız, tartışılarak aydınlığa çıkarılması gereken birçok sorunla da karşı karşıyadır.

- Sendikalaşmanın önündeki engeller nasıl aşılacak, sendikal örgütlenme tüm işçileri kapsar duruma nasıl getirilecektir?
- İşçi memur ayrımı artık kalmadığına, memur da işçileştigiğine göre, bu sendikal örgütlenmeye nasıl yansıtılmalıdır?
- Sendikalar arası ilişkilerin iyi olması yeterli mi? Neden tek konfederasyon olmasın?
- İşsizliğin oluşturduğu tehdit karşısında, işsiz işçi ile işi olan işçi arasında birliği sağlayacak bazı işleyişler bulabilir miyiz?
- Artık yalnızca üreten değil, üretimi yöneten de ağırlığıyla işçiler olduğuna göre, sosyal güvenliğin yönetimini, iş güvencesini, işsizlik sigortasını vb. de kapsayacak biçimde, neden işçi sınıfı kendi ellerine almasın?
- Ülküm işçi dernekleri işçiler arasında nasıl örgütlenebiliyor?

Daha çok sayılır. Yazılarınızı, yazı önerilerinizi bekliyoruz.

SON DAKİKA**ŞEMŞİ DENİZER'İ DE HARCADILAR!****Onu vuran adidir ama adi bir suçlu değildir, inanmıyoruz!**

Genel Maden İş Sendikası Başkanı Şemsi Denizer'i 6 Ağustos 1999 Cuma akşamı Zonguldak'ta vurdular. Vuranın adi bir suçlu olduğu söyleniyor. Kendisi yakalanmış. "Ben şu nedenle vurdum" da dedirtebilirler. Ama ne dedirtirlerse dedirtsinler, inanmayacağız. Yutmayacağız.

Sözde John Lennon'u da bir deli vurmuştu. Yıllar sonra bu delinin CIA için çalıştığı ortaya çıktı. Sözde Mustafa Duyar'ı başka cezaevinde yatan bir mafya babası cezalandırdı. Kel alaka! Aynı bunlar gibi, bu adi suçlu da kel alakadır. Britannica Ansiklopedisi'ne göre Uğur Mumcu'yu şeriatçılar vurmuş. Muaz-zam laik devlet acaba bu şeriatçıları neden yıllardır bulmadı? Aynaya el girmez de onun için. Bunlar önyargı değil, yıllardır yaşanan cinayetlerin oluşturduğu son yargıdır. Bayram Meral biz kime ne yaptık ki vursunlar diyor. Vurulanlar birilerine birşey mi yapmışlardı?

Sosyal güvenlik tasarısı ve %20 zam ile ilgili haber yazılarımızı hiç değiştirmedik. Bunları yazarken hep aklımızı kurcalayan, neden işçiyi böyle kör gözüm parmağına tahrik ettikleriydi. Yukarıdakiler bunu boşuna yapmayacak kadar akıllı olduklarına göre başka hesapları vardı. Hesapları açığa çıktı. Bu tahrik sürecinde amaçları işçi hareketini bölmek, buna karşı duracak, "tehlikeli" işçi eylemlerine önderlik edebilecek liderleri ortaya çıkarıp temizlemekmiş.

Geçen hafta eylem birliği konusunda Türk-İş bir bocalama geçirdi. Ardından, Denizer'in kendisinin Kanal 7 haberlerinde belirttiğine göre, Bayram Meral devlet "büyükleriyle" görüşürken, Denizer'in başkanlığında yapılan bir toplantıda Türk-İş'in eylem birliğine ve eylemlere aktif katılımını sürdürmesi kararı alındı. Öldürme bunun yanıtıdır. Düşmanlar çok kalleş ve kahpeler. Bir Zonguldak daha istemiyorlar. Ölesiye ve, işin kötüsü, öldüresiye korkuyorlar. Madenci Denizer, burjuvazinin korku grizusu patlamasının kurbanıdır.

Şu anda işçi sınıfının birliği yaşamsal önem taşımaktadır. Kurulan tezgahı ters teptirmenin tek yolu, Türk-İş'in ya da başka sendikanın en sağ sendikacıları da içinde olmak üzere, sınıf disipliniyle, birlikte hareket edilmesini sağlamaktır. Katil düşmana en iyi, en devrimci yanıt budur. Beğenmedikleri sendikacıyı olup olmadık yerde yuhlayarak, sınıfın eylem içindeki birliğini bozarak devrimcilik taslamak değildir. Umarız Denizer'in cenazesi, Zonguldak selindeki gibi ama Zonguldak'ı aşmış, Türkiye'yi basmış bir birliktelik içinde kaldırılır. Ailesine ve işçi sınıfına baş sağlığı diliyoruz.

Emine Engin

NE HABER?

Her sayımızda aylık haber yazısı/dökümü yer alacaktır. Bu, duruma göre, ana başlıkları içeren küçük yazıcıklardan da oluşabilir, bütünsel bir yazı da olabilir. Bu ilk sayımız olduğu için, bu sayıda haberleri aylık değil, yaklaşık son altı aylık sürecin önemli olaylarını kapsar biçimde vereceğiz. Şunu da bir kez daha hatırlatalım ki, bu haber yazıları bile yalnızca yazarını ya da yazarlarını bağlamaktadır.

Haber sayfalarını hazırlayan Emine ENGİN

APO'NUN DÖNÜŞÜ

Bilindiği gibi, bu sürecin en önemli olayı, Abdullah Öcalan'a ilişkin gelişmelerdir. Türkiye durdu durdu birden Suriye'ye rest çekti ve Öcalan, Suriye'den çıkarak Avrupa'ya gitti. Apo'yu İnterpol aracılığıyla, kırmızı bültenle arayan

Gerçekte yıllardır Atatürk de yargılanmış

Kürt sorununda yapılan haksızlıklar, ikiyüzlülükler açısından gerçekten adalet sağlanacaksa, cezalandırılması gereken çok siyasi vardır. Öcalan savunmasında Atatürk'ten bazı alıntılar aktarmış. Örneğin Haziran 1920'de El Cezire Komutanı Nihat Paşa'ya yazdığı mektupta Atatürk şöyle diyor:

"1. ....Kürtler'in oturduğu bölgelerde ise hem iç siyasetimiz ve hem dış siyasetimiz açısından adım adım mahalli bir idare kurulmasını gerekli bulmaktayız.

"2. Milletlerin kendi kaderlerini kendi lerinin idare etmeleri hakkı, bütün dünyada kabul olunmuş bir prensiptir. Biz de bu prensibi kabul etmişizdir..

"3. Kürdistan'da.....adım adım mahalli idareler kurulması sebeplerini açık-

lamak ve böylece bize yürekten bağlanmalarını sağlamak ..... gibi genel çizgiler kabul olunmuştur." (Aktaran Öcalan, Savunma, s.76)

Yine Atatürk, Ahmet Emin Yalman'ın sorularına verdiği yanıtlarda şöyle diyor:

"...Hangi ilin halkı Kürt ise, onlar kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken onları da birlikte ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendilerine ait mesele çıkarmaları daima beklenir." (agy, s77-78)

Buradan çok açık ortaya çıkan birkaç nokta var: Bir kez Atatürk, Kürtleri ayrı bir ulus olarak ele alıyor. İkincisi

Almanya, İtalya'nın Apo'yu verme önerisini reddederek Guinness Rekorlar Kitabı'na girecek bir davranışta bulundu.

Öcalan, MED TV'deki konuşmalarında, Ortadoğu'da harita değişikliklerinin uygulanma sürecinde olduğundan ve Amerika'nın "büyük devlet dürüstlüğü"nden söz etmişti. İtalya, Rusya, Yunanistan arasında gidip gelirken belki ABD'ye de bir ziyarette bulunmuştur. Bunu bilemeyiz, ancak Şubat ayında, nasıl olduğu daha hâlâ net olarak ortaya çıkmayan bir biçimde – yakaladığı ya da teslim ettiği ya da teslim aldığı söylenenlerin arasında ABD, Yunanistan, Türkiye ve İsrail'in adları geçti – Türkiye'ye getirildi. Getirildiği sırada olan ve hatırlatılmasında yarar bulunan bazı ilginç olaylar şunlardı: Öcalan, Türkiye'ye hizmet vermek istediğini söyledi. PKK tabanı ilk ağızda yalnızca Yunanistan'ı hedef alan protesto eylemleri yaptı. İran'da 40 bin kişilik bir dayanışma gösterisinin yapılması PKK'yı bile şaşırttı. Evren, "Apo'nun Türkiye'ye getirilmesi yanlıştır" dedi (MED TV, 2 Mart 1999).

Duruşmada Öcalan, Türkiye'den "devletimiz" diye söz etti. Şeyh Sait asıldı, Musul Kerkük gitti, beni asmayın Musul Kerkük gelsin anlamına gelen, gücü nereden kaynaklandığı ilk bakışta belli olmayan (yakında Kuzey Irak'ta yapıla-

ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkını tanıdığını belirtiyor. Üçüncüsü, ayrılmalarını istemiyor ama zorla birlikten değil, yürekten bağlanmalarını sağlamaktan söz ediyor. Dördüncüsü eğer bunlar yapılmazsa sorun çıkacağını da öngörüyor.

Kürt ulusunun, ayrılma dahil kendi kaderini kendi belirlemesi, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde bile yer alan basit bir burjuva demokratik ilkedir. Bu görüşü savundukları için yıllardır birçok insan işkence gördü, hapse atıldı, öldürüldü. Bu baskıları yapanlar, Atatürk'ün adını dillerinden düşürmüyorlardı. Yukarıda aktarılanlardan çok iyi anlaşılıyor ki onlar gerçekte Atatürk'ü bile yargılıyorlardı.

Atatürk'ün Türkiye kabul ediyor dedi-

ği ilkeler uygulanmadığı için, Atatürk'ün de öngördüğü gibi sorun çıkmışsa, o zaman Kürt bölgesinde yaklaşık 15 yıldır yaşananların, akan kanın sorumlusu kendileridir. Öyleyse neden kendilerini de Öcalan'la birlikte idama mahkum etmiyorlar? Bu basit ilkeler yıllardır neden ayaklar altına alındı? Neden hâlâ "tek millet" diye oraya buraya flama asıyorlar? Kürt realitesini tanımak gerek sözü 10 yıl önce yetkili ağızlardan söylendiği halde şimdi Ahmet Kaya tarafından söylenince gürlü kopması nedendir?

Şurası çok açıktır ki, eğer bu konuda adalet sağlanacaksa, ya tüm siyasilere ve üst düzey devlet kadrolarının da Öcalan'la birlikte yargılanmaları, ya da Öcalan'ın serbest bırakılması gereklidir. Gerisi hikayedir. ❁

cak seçimlerde PKK'nın iktidara gelme olasılığının büyük olduğu açıklandı Mahir Kaynak, Kanal 7, 11 Temmuz 1999) konuşmalar yaptı. Almanya, Hollanda, Ermenistan, Yunanistan ve Rusya'yı suçladı, onlara maşalık yaptıklarını söyledi. Türkiye'de "teröre" destek veren "suçlu devletler" böylece ortaya çıktıktan sonra Demirel, Doğu'daki bazı önemli yatırımların, pür-i pak olan İngiltere ve Amerika'ya yaptırılacağına ilişkin bir demeç verdi. Ayrıca duruşmada Öcalan ile avukatları farklı davranışlar gösterdiler.

Duruşma fazla uzun sürmedi. Duruşmanın en dikkat çeken bir yanı Apo'nun sözleriye, bir yanı da şehit ailelerinin çok haklı acılarının tam anlamıyla sömürülmesiydi. Psikolojik bir danışmanlığın profesyonel tavsiyeleriyle yapılmışçasına bir yaklaşımla, şehit ailelerinin acıları deşildikçe deşildi. Bir ağıt söyletiliyor, anacık bayılıyor, insan olan konuyu değıştirip onu yatıştırarakken ağıt bir daha söyletiliyor. Adeta acı boşaltıldı.

Duruşmanın sonuna doğru, Uğur Mumcu'nun ağabeyi Ceyhan Mumcu da Mudanya'yı ziyaret etti. Ancak, nedense Ceyhan Mumcu, Uğur Mumcu'nun öldürülmeden hemen önce yaptığı ve tamamlamadığı araştırmada Öcalan'a MİT ajanı dediğini sanki unutturmak ister gibi sözler etti.

İdam hükmü veriliyor

Haziran sonunda, Şeyh Sait'in idamıyla aynı günde idam hükmü verildi. Öcalan, Türkiye beni öldürecek olsaydı çoktan öldürürdü gibisinden bir demeç daha verdi (Sabah, 4 Temmuz 1999). Aynı sırada, Avrupa'da PKK'nın protesto eylemleri, Türkiye'de ise Apo idam edilmeli mi edilmemeli mi tartışması başladı. Kimisi Türkiye'nin çıkarları idam edilmemesini gerektiriyor, kimisi de bunun tartışılmasının bile abestir dedi. Bu tartışma henüz sürerken, çok önemli bir ayrıntı gözlemlendi. TRT'nin sabah haberlerine çıkan MHP'li devlet bakanlarından Somuncuoğlu, laf arasında, Avrupa Birliği'ne tam üyelik verilirse Öcalan konusunun görüşülebileceğini söyledi. Galiba önümüzdeki süreçte, Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üye alınacak.

Siyaset Meydanı'nda içi kan ağlayarak konuşan bir şehit babası, "Apo suçludur, suçlular cezalandırılmalıdır, adalet yerini bulacaksa Apo idam edilmelidir" dedi. Böyle konuşmalardan çok örnek verilebilir. Şehit Mehmetçik yakınları ideolojik abluka altında oldukları için fiilen yanlarına gidemiyoruz ama, içtenlikle söylüyoruz, Türk ya da Kürt, bütün şehit yakınlarının yanındayız. Onlar tek ve aynı taraftadırlar.

İdam cezası kalkmalıdır. Bu bir yana, diyelim o kadar ölümün sorumlusu gerçekten Öcalan, adaletli olacaksak, o zaman şu soruya yanıt vermek gerekir: 12 Eylül işkencecilerinin keyif çattığı, gırtlığına kadar kana bulanmış siyasilerin devlet töreniyle gömüldüğü, faili meçhul cinayetlerin artık zehirlenme, kaza, kalp krizi gibi kılıflarda kendisi de meçhul biçimlerde gerçekleştirildiği, aidsli

kanla hasta edilen insancıklara 15 milyar tazminatın ancak ölmek üzereyken verilebilir koşuluyla kabul edildiği bir memlekette, “adalet” kala kala Apo’nun idamına mı kaldı? Sonra, madem destek dış kaynaklı, Apo idam edilsin mantığının ardında, destek verdiği söylenen ülkelere savaş açılın da vardır. Savaş mı isteniyor?

Hayır, ölümleri, savaşları bir yana bırakmak ve şehit eşi Yıldız hemşirenin dediği gibi, artık daha fazla insanın ölmesini durdurmak gerekmektedir.

YÜRÜTMECİ PARAMATİK SEÇİMLER

Geçtiğimiz ayların en önemli olaylarından biri de kuşkusuz seçimlerdi. Seçim sonuçlarını herkes biliyor. Burada birkaç noktayı vurgulamak istiyoruz.

Parlamentar demokrasi sözünü vatan millet nutuklarında çok duyuyoruz ama gerçekte artık tavşanın suyunun suyu kalmıştır. Bu kalana bilimsel olarak parlamentar demokrasi demek için aynen nutuk atanlar gibi yalancı şahitler gerekmektedir ve bundan da fazlasıyla vardır.

Yürütme erkinin parlamento denetimi dışında çok önemli yetkileri olduğu için, parlamento kavalın alt deliğidir. Alt da olsa bu delikten geçebilmek için milyarderler liralık “yatırım” gereklidir. Türkiye’de ulusal gelirin % 20’sini nüfusun % 80’i, % 80’ini de nüfusun % 20’si aldığına göre, adaylar zengin % 20 arasından olacak, fakir % 80 de onlara oy verecektir. Seçildikten sonra denetim hiç yoktur. Seçim sistemleri ise her seferinde nisbi temsilden biraz daha uzaklaştırılmakta, blok blok oylar ya sokağa atılmakta ya istenmeyen partilerin oyları arasına katılmaktadır.

Parlamentoda milletvekili bulunan partilere halk üye olur da o partinin milletvekillerini kendi istekleri yönünde davranmaya zorlarsa diye, yasalar buna karşı önlemlerle doludur. Seçmenin olduğu kadar, parti tabanının da göstermelik durumlar dışında söz ve karar sahibi olması engellenmiştir.

Dolayısıyla seçimler halkın gerçek istemlerini yansıtmaktan uzaktır. Seçenekler bunu dışlamaktadır. Seçim sonuçları, ancak halkın kötüler arasından hangisini en az kötü bulduğu yansıtmaktadır. Türkiye’deki seçimlere dense dense parlamentar değil yürütme, demokratik değil paramatik – paranın egemenliğine dayalı - seçimler denebilir...

Bu yürütme paramatik sistem çerçevesinde, son seçim sonucunda ortaya çıkan manzara toplumdaki eğilimleri belirli ölçüde gerçekten yansıtıyor. Ama bir de bu ölçünün ötesi vardır. Bu da, seçim sonuçlarının güdüme payıdır. Yani seçim sonuçları güdümlüdür.

Hatırlanacağı gibi, seçimden bir süre önce, seçimler yapılmayacak diye bir söylenti yayılmıştı. Aynı sırada da küskünler hareketi çıkmıştı. Ondan sonra seçim yapılacak dendi (Demirel “seçim olacak” diyerek sorunu bağladı - Türkiye gazetesi, 19.3.1999) ve sonuçta MHP beklenenden çok oy aldı. MHP seçimden hemen sonra ben merkez sağım diye tuturdu. Bu imaja uygun görünebilmek için çabalıyor. Örneğin 1 Mayıs'ta tüm şubelerini kapalı tuttu, çünkü, nasıl bir merkez sağsa, geçen 1 Mayıs'ta İstanbul'da ve birkaç ay önce, HADEP eylemleri sırasında İzmit'te gözlendiği gibi, MHP tabanının linç etme alışkanlığı ve tiryakiliği vardır.

Yukarıda özetlenen durumlar bize şunu gösteriyor ki, seçimler yapılmayacak söylentileri sırasında büyük olasılıkla birileri MHP ile pazarlık yaptılar. Pazarlıkta anlaşma sağlandıktan sonra yeniden, seçimlerin yapılmasına karar verildi. Kanımızca Apo'nun dönüşüne ilişkin kestaneleri ateşten çıkarmayı da kapsamına alan bu pazarlığın bir koşulu da MHP'nin merkez sağ görünmesiydi. Sağlayacağı bazı hizmetler karşılığında MHP'ye çok oy aldırıldı.

Bir partinin gerçek oy tabanından daha fazla oy almasını sağlamak basit. Türkiye'de tarikat örgütlenmesi, dinsel ibadetten vb. çok, kritik noktalarda bir örnek tutum aldırılacak kalabalık gurupları birarada tutmanın bir aracıdır. Bu seçimde bu tür yüzer gezer tarikatlara MHP sinyali verilmiştir. Ayrıca MHP yıllardır polis örgütlenmesinin çekirdeğini oluşturmuştur. Söylentilere göre, birçok yerde otobüslerle dolaşan polisler, o bölgedeki bütün sandıklarda oy kullanmışlardır. Seçim kurulunun gözleri önünde yalnızca MHP oylarının sayım sonuçlarını alıp gittikleri de görülmüştür. Yani tarikatlar ve polis, MHP'ye oy patlaması sağlamışlardır. Tabi bir de toplumda düşünmeyi durduran, dolayısıyla içgüdüselliği öne çıkaran bazı süreçler işlemektedir ki bu da MHP'yi güçlendirmektedir.

Seçimin güdümlü olması hep oy patlaması biçimini almıyor. Nitekim bu seçimde HADEP'in Kürt bölgelerinde yerel yönetimleri alması istenmiştir, ama bu bölgeler dışında birkaç yerde daha alınca, bu sonuçların yürütme kanalıyla, bir telefonla iptal ettirildiği söylenmektedir.

SOSYAL DEĞİL BURJUVA SINIFSAK GÜVENLİK

Çalışma Bakanlığı, sosyal güvenlik kurumlarına ilişkin bir yasa tasarısı hazırlamıştı. Buna göre emeklilik yaşının, 10800 gün prim üzerinden 62 olması öneriliyor ve kadın erkek arasında “eşitlik” sağlanıyordu.

İşçi örgütleri tabii buna karşı çıktılar. 5000 gün prim üzerinden kadınlar için 50, erkekler için 55 yaşını, kıdem tazminatının kalkmamasını, bu yasanın işsizlik sigortası ve iş güvencesi yasasıyla birlikte çıkmasını istediler. Sivil toplum kuru-

luşları adı altında, işveren örgütleriyle yapılan ortak toplantılarda anlaşma sağlanamadı. İşverenlerin önerisi bakanlığınkine yakın kaldı.

Derken hükümet karar aldı. Sosyal güvenlik tasarısını, yaklaşık 30 yıl çalışma temelinde, emeklilik yaşı kadınlar için 58, erkekler için 60 olarak Meclis'e götürmeyi kararlaştırdı. Buna karşı birleşik ve kararlı eylemler başladıktan sonra emekliliğe temel alınan gün sayısı 7300'e düşürüldü.

Devlet, düzen, yasalar, meclisteki partiler, hepsi işçi düşmanı, halk düşmanı sınıfsal çıkarın damgasını taşımaktadır. Bu odaklar her türlü insanlık dışı işi yapabilirler, yapmıyorlarsa ya kendi işlerine gelmediği, ya da yapmaya güçleri yetmediği içindir. Bu yasa işlerine geliyor. Öyleyse çoktandır bu yasayı geçirmemeleri, güçlerinin yetmediğinin bir göstergesidir. Son sıralarda güçlerinde bir artış olmadığına göre şimdi buna kalkışmaları dikkat çekicidir.

İşçileri neden tahrik ediyorlar

İşçi sınıfımız son derece yıpratılmış olmakla birlikte, bu yasaya karşı koyamayacak kadar zayıf bir durumda değildir. Nitekim, devasa yürüyüş ve mitingleri, iş bırakma eylemleri bunu çok güzel göstermektedir. Son yılların en büyük, diri, enerji dolu eylemleri yapılıyor. Yukarıdakiler aptal olmadıklarına göre, bunu neden hesaba katmıyorlar? 53 milyon insanı ilgilendiren çok önemli bir sorunda nasıl böyle akılsızca dayatma yapmaya kalkışıyorlar? Üstelik bir de sınıfın adeta üzerine varıyorlar. Yok yasadışı gösteri yapmayın, yok genel grev yasalarında yoktur diye... Bu olağan bir durum değil, bir bit yeniğidir.

Kanımca, işin içinde başka birşeyler var. Örneğin, ileride açığa çıkacak bazı koşulları kabul ettirmenin ön hazırlığını yapıyor olabilirler. Bir süre sonra, siz şunu kabul ederseniz, biz de tasarıda sizin istekleriniz doğrultusunda değişiklik yapmayı kabul ederiz diyebilirler.. Ya da güçlenmesini istedikleri bir odak, belki de Rıdvan Budak, tasarının değişmesini sağlayıp puan toplayabilir.. Budak DSP'nin başına çıkarılabilir. Sonra aynı sıralarda Tayyip Erdoğan hapisten ve Kuran kurslarına ilişkin bir yasa da meclisten çıktı. Acaba yine emekçiyi Erdoğan'la yeni bir imaja kavuşacak Fazilet'in yanına itmek mi istiyorlar? Yani görünenin dışında birşeyin peşindedirler. Bunu zaman gösterecek.

Öteki bit yeniklerine gelince...

Emekli olmadan geberin

Ortalama insan ömrünün 64 olduğu bir memlekette, ortalama işçi ömrü çok daha düşüktür. Bu açıdan tasarı, mecazi anlamda değil, gerçekten mezarda emeklilik öngörmektedir. Ama uygulamada bunu bile öngörmeyip emekliliği kaldırıyor.

İşsizlik yüzünden çok düşük ücrete çalışmaya razı, gencecik işçi adaylarının

dolu olduğu bir ortamda, hangi işyeri, diyelim 59 yaşındaki işçiyi tutacaktır. İşçiler, emeklilik yaşı gelmeden çok önce işten çıkarılacaklardır, iş bulamayacaklardır ve ödenmiş primlerini emekli maaşına bile çeviremeden, sürünerek öleceklerdir. Yani bu yasayla emekli olmadan geberin, biz primlere el koymanın bir yolunu buluruz diyorlar.

Buna karşı sendikalar iş güvencesi yasının geçmesinde ısrar ediyorlar. Bu da geçsin ama işsizliğin bu kadar yaygın olduğu bir ortamda, iş güvenliği yasası, sendikalı çalışan küçük bir azınlığın çıkarını kollamaya yarar. İşsizlik sigortası da, tartışıldığı biçimiyle, sınırlı kapsamlı olacak, yalnızca belli süre çalışmışları kapsayacaktır. İş bulamayan ve işten çıkarılmış işsizleri, sendikasıızları, sigortasıızları da kapsayacak biçimde, tüm sınıfın çıkarlarını gözetecek öneriler hazırlamak gereklidir.

Fon hırsızlığı

Bu tasarının ardındaki bir başka bit yeniği de, sosyal sigortayı işe yaramaz duruma sokarak, özel emekliliği kabul ettirmek ve giderek sosyal sigortayı özelleştirmektir. Zaten bunu açtıktan önerenler de oldu.

Sendikalar her tür özelleştirmeye karşı çıkıyorlar. Bizce bunun ardında yatan, özelleştirmeye karşı olmaktan çok, kamu çıkarını gözeten kamu hizmeti arayışıdır. Bu son derece haklı bir arayıştır. İyice şirketleşmiş bu devlet artık kamu çıkarı güdemez, hiçbir kamu hizmeti sunamaz durumdadır. Yapılan işlerde kamu hizmeti imajı, birilerinin parayı götürmesinin bahanesidir. Gerçek kamu hizmetini özledik. Gelgelelim, şu gerçeği kabul etmek gerekiyor ki, kamu hizmeti isteniyorsa, artık bunun tek yolu vardır, o da devleti kamulaştırmaktır.

Kapitalist gelişmenin ulaştığı bu aşamada, devlet kuruluşlarının özelleştirilmesi, özelleştirme adı altında yapılan vurgunları konu dışında tutarsak, özde yalnızca patron değişikliğidir. Zaten devlet de, eğer işletmeleri verimli çalıştıracaksa, aynen özel gibi davranacaktır. Dar siyasal çıkarlar yüzünden bunu yapamıyorlar, işletmeleri haraç mezat sınıfdaşlarına satıyorlar.

Yani devlet kuruluşlarında, hem özelleştirme, hem vurgun ve soygun birlikte yürüyor. Bu sergilenir ama sonuçta onların kendi sorunudur. Sosyal güvenlik kurumlarının özelleştirilmesi ise bizim sorunumuzdur. Bu konuyu devlet işletmeleriyle aynı kapsamda ele alamayız. Onlar birer devlet işletmesi değildir. Sosyal güvenlik kurumlarında devletin bir kuruşu bile yoktur. Buna rağmen bu kurumların fonlarına göz dikmek adı hırsızlık kapsamına girer.

Özel mülkiyet düzeninde yaşamıyor muyuz? Öyleyse bizim malımızı onlar ne hakla özelleştirirler? Devlet işletmelerinde, devlet kendi malını kendi sınıfdaşlarına vurgunlu, soygunlu bir biçimde aktarıyor. Sosyal güvenlik kurumlarında ise bizim malımızı kendi sınıfdaşlarına aktarmak peşindedir..Ve

Türkiye'nin liberalleri bile, devletin malı olmayan birşeyi özelleştirmeyi önerecek kadar gülünçtürler.

Bunun gerekçesi buraların çok kaynak yutmasıdır. İyi de, özerk olması gereken kurumlara karıştılar, buraları kaz gibi yoldular, işlemez duruma getirdiler, sonra kaynak aktardılar, sonra da o gerekçeyle bu kurumların fonlarına göz dikiyorlar! Yani kaynak aktarmak, kaz gelecek yerden tavuk esirgememekmiş. Kaldı ki bu kurumlara aktarılan kaynaktan fazlası çeşitli yollardan zaten götürülmüş ve götürülmektedir. Örneğin, kurumun gayrimenkullerini zenginlere haraç mezat satarak. Trilyonluk alacakların toplanmasını sağlamayarak.. Dolayısıyla devlet gerçekte bu kurumlara değil yine zenginlere kaynak aktarmış oluyor.

Gölge etmeyin başka ihsan istemeyiz

Sosyal güvende büyük sorunlar vardır. Ama bu sorunların, emeklilik yaşını değiştirmeden, hatta ileride düşürerek, devletin karışmasıyla değil, tam tersine gölge etmemesini sağlayarak ve özelleştirerek değil, sosyalleştirerek çözümü de vardır ve çok kolaydır.

Bir kez, sosyal güvenlik kurumlarının, özellikle SSK ve Emekli Sandığı'nın, birleşmesi gerçeğe uygundur. Memurlar patron devletin işçileri konumuna çoktan gelmiş oldukları için Emekli Sandığı da artık işçilerin bir sosyal güvenlik kurumudur. Öte yandan, işçi çalıştırmayan ya da çok az sayıda işçi çalıştıran küçük işyeri sahipleri bile, gerçekte, kârının önemli bir bölümünü borsadan kazanan toplumsal sermayenin dolaylı işçisinden başka birşey değildirler. Bütün bu kesimlerin sosyal güvenliğinin, küçük işyerleri konusunda belirli sınırlamalarla, tek çatı altında birleşmesi iyidir.

Bundan sonra yapılacak olan kurumun, ağırlığı devlette olan yönetimini tamamen işçilere devretmektir. Devletin olmadığı gibi, işverenlerin de kurumda bir kuruşu yoktur çünkü ödenen primler ve vergiler, işçinin ücretinden fazlasıyla kesilmektedir. Sigortalı çalışıyor diye, ücretin bir bölümü patronlar tarafından ödenecek vergiye karşılık olarak, adeta haraç olarak alınmaktadır. Bu nedenlerle, kurum yalnızca ve yalnızca işçilerin yönetimine devredilmelidir. Aynı zamanda, işverenlerden işçi başına alınan vergi kaldırılmalıdır. Bu vergi kaçak işçi çalıştırılmasını teşvik etmekte ve fiilen işçilere ödetilmektedir.

İşçilerin yönetiminde kurum, sıkı bir denetim mekanizması kurarak kaçak çalışmayı önlerse, 50 bin dolar aylık aldığı halde primi asgari ücret üzerinden ödenen aristokratları vb. saptayıp primi doğru ücret üzerinden alırsa, yamuk yapanlara ceza keserse, elindeki devasa gayrimenkulleri sudan ucuza satmayıp değirlendirirse ve elinde biriken fonları da kendisi işletirse sorunların çözümüne bir başlangıç olur.

Başlangıç diyoruz, çünkü işsizlik sigortasını, iş güvencesini, sağlık tesislerinin

DÜŞMAN

I

Onlar ümidin düşmanıdır, sevgilim,
akar suyun,

meyve çağında ağacın
serpilip gelişen hayatın düşmanı.

Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına:

- çürüyen diş, dökülen et -,

ve bir daha geri dönmemek üzere yıkılıp gidecekler.

Ve elbette ki, sevgilim, elbet,

dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya,

dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle: işçi tulumuyla

bu güzelim memlekette hürriyet...

II

Bursada havlucu Recebe

Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman,

fakir köylü Hatçe kadına,

ırgat Süleymana düşman,

sana düşman, bana düşman,

düşünen insana düşman,

vatan ki bu insanların evidir,

sevgilim, onlar vatana düşman....

NAZİM HİKMET

işletilmesini de kurum kanalıyla işçiler örgütleyebilirler. Bu çalışan ve işsiz işçinin birlikteliğini, sağlık kurumlarının daha iyi işlemesini sağlamaya yarayacak bir araç olabilir. İşçiler örgütleyebilir mi? Zaten herşeyi işçiler örgütüyorlar. Burjuvalar borsadan ve repodan rant yemekten, vurgun vurmaktan başka ne yapıyorlar? Yapıyorlarsa hobi olarak yapıyorlardır.

Bizce bu konuda dergimizde daha geniş araştırma yazıları ve tartışmalar yer almalıdır. Ancak şu kadarı açıktır ki, sorunlara gerçekten sınıfsal bakmadan

hiçbir yere varılmaz. Hem de zaman ve mekan açısından bütün olarak sınıfsal. Çünkü işçiyle bugünkü işçi, işi olanla olmayan, sendikalı sendikasız, sigortalı sigortasız, masa başında çalışanla kazma sallayan, Türkiye'dekiyle dünyadaki... Günümüzde en önemli sorun birlik ve bütünlüktür.

İŞÇİ MEMUR ELELE OLAMAZ

Hükümet memurlara ve emeklilere % 20 "zam" (?) verdi. Yalnızca birkaç gün öncesinde, yanlış sızan ya da sızdırılan ve bakanın intihar girişimine neden olan bir haberle borsada birilerinin, tek bir gün içinde 450 trilyonu götürdüğü söylenirken, yalnızca son bir ay içinde yalnızca petrole gelen zamlar % 25'i geçerken, memur ve emekliye % 20 "zam" (?) verildi.

Bunlar "engerekler çıyanlardır, aşımıza ekmeğimize göz koyanlardır". Aynı zamanda yalancılardır. Bu zamin enflasyonun üzerinde olduğunu söylüyorlar. İlk 6 ayda % 30, ikinci 6 ayda %20, yıl için kümülatif % 56 veriyor. Bu enflasyonun yeterince altındadır. Ama yıl içi ortalamayı bulursak, daha da altında, % 43 olduğu, ortaya çıkacaktır.

Eh, bu bir bakıma doğaldır, biz onların iç sömürgesi değil miyiz? Bizi pas pas yaparlar, sonra gidip başka diyarlardaki Türk ve Müslümanları "kurtarma" gösterileri tezgahlarlar. Hayır, dertleri kurtarmak değil, onları da sömürgeleri arasına katmaktır. Bu memlekette artık Türkçüler Türk kökenli halkları daha iyi sömürmek, İslamcılar müslüman halkları oltaya daha iyi takmak, öteki burjuvalar hepsini birden yapmak için vardılar.

Bunlar adil bir zam verseydiler o zaman şaşırarak gerekirdi. Ancak, bu kadar adaletsizine cüret etmeleri gerçekten şaşırtıcıdır. Sosyal güvenlik yasa tasarısına ilişkin olarak sözünü ettiğimiz bit yeniği burada da vardır. Durumdan bu kadar habersiz olamayacaklarına göre, bıçağın kemiğe dayanmanın da ötesinde kemiği kesmekte olduğunu herhalde biliyorlardı.

Üstelik, hem gülünç bir zam verdiler, hem de izinsiz gösteriyi tahrik olarak niteliyorlar. Tehditler savuruyorlar. Acaba kim kimi tahrik ediyor? Bu pahalılıkta % 20 zam vermek tahrik değil de nedir? Adeta üzerimize üzerimize gelip çanak tutuyorlar. Neden böyle yaptıklarının kokusu zaman içinde çıkacaktır. Kuşkusuz bu zama karşı mücadele ediliyor. Ancak, düzgün ve tuzaklara düşülmeyecek, mert bir mücadele için bizce bazı noktalara dikkat etmek gereklidir.

Birincisi, sanki normal bunların bize iyi bir ücret vermesiymiş de, her nedense bunlar normal davranmıyorlarmış anlamına gelen söylemleri bir kenara bırakmak gereklidir. Bu devlet burjuva sınıfının devletidir, kendi devletimizin ihanetine uğruyormuşuz havasına girilmemelidir. Böyle küçük taktikleri bir kenara

birakıp bodaslamadan bindirmek gerekir.

İkincisi, suçu IMF'nin üzerine atmaktan vazgeçmek gereklidir. Yukarıdakiler ile IMF aynı cephededirler. Türkiye de emperyalistleşmiştir. Elbette daha ağabeyleri kadar büyümemiştir. Ama artık Türkiye'yi de içine katmadan "kahrolsun emperyalizm" demenin hiçbir anti-emperyalist anlamı yoktur. Bunu anlamadan hiçbir yere varılamaz ve en önemlisi durumlar anlaşılabilir. IMF'nin bir koşulu varsa onunla da muhatap olunabilir.

Üçüncüsü, bu mücadelede, işçi memur elele olamaz çünkü "elele" sözcüğü iki ayrı gövde için geçerlidir. Memurlar çoktan işçileşmiştir. Onlar da devletin hizmet işçileridir. İşçilik, sanıldığı gibi kol emeğiyle bağlı bir olgu değildir. İşçi, belirli bir ekonomik-toplumsal ilişkide taraflardan biridir. Memurun patronu olan devletle ilişkisi de emek sermaye ilişkisidir. Dolayısıyla "işçi memur elele" yerine "yaşasın işçilerin birliği" demek daha doğru olacaktır. Sorun yalnızca sözcükler sorunu değildir, dayanışma sınıf içi yakınlık düzeyine ulaşacaktır.

KOSOVA NASIL KURTULUR

Kosova sorunu, çok geniş bir coğrafya üzerinde yer alan, son derece kapsamlı ve karmaşık bir sorunun parçasıdır. Oluyor görünle, gerçekte olan arasında önemli farklar vardır. Olduğu gibi görünen tek şey, Kosova halkının çektiği çiledir.

Gerçekte Kosova sorunu ABD ve yandaşları ile, Almanya ve yandaşları arasında yürümekte olan yıpratma savaşının bir parçasıdır. Bunun ipuçları basında da boy verdi:

"ABD ve Almanya bölgemizde bir süredir **post-modern** bir savaş yapıyorlar, ama galiba çoğumuzun haberi yok!"(Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 27 Mayıs 1999)

Ben buna "post modern", yani modern ötesi diyemeyeceğim çünkü bu, insanlığın geleceğine hakaret etmek olur. İnsanlığın geleceği, ikiyüzlülük, sahtekarlık ve sinsilikle dolu değildir. Ancak işin bu yanını ve yandaşların belirtilmemiş olmasını bir yana bırakırsak, değerlendirme gerçekten doğrudur.

Orada Kosova halkı çile çekiyor, Sırp halkının başına bombalar yağıyor ama gerçekte onlar satrancın yalnızca piyonlarıdır. Emperyalizm insan piyonlarla savaş oyunu oynamaktadır. Kosova halkı çile çekiyor, ABD ve yandaşları, Almanya ve yandaşlarını yıpratmış oluyor.

Nitekim baştan beri birçok bit yeniği vardır. NATO ne için Kosova'ya girdiğini söylediyse, tersi oldu:

“Bir buçuk ay sonra bunun (NATO’nun beklentilerinin – EE) tam aksi oldu. Kosova’daki Arnavutlar’a karşı tam bir etnik temizlik kampanyası uygulandı ve sonunda bölge pratikte ‘boşaltıldı’. Kosova’yı terke zorlanan Arnavutlar komşu ülkelerde mülteci durumuna düştü. .... Kosova’daki Sırp güçleri azalacağına daha da arttı....” (Sami Kohen, Milliyet, 5.5.1999)

Bombalayarak açılan pazar şimdi paylaşılıyor. Bölgede daha yeni paylaşımlar gündemdedir. Barış dendi ama Kosova, Makedonya, Karadağ ve Arnavutluk – ki o da lojistik bahanesiyle fiilen işgal edilmiştir – daha birçok kapışmaya gebe- dir.

Nato ve Türkiye, hiçbir halkı hiçbir tür zulümden kurtarmaya yetenekli değildir. Emperyalist devletler “kurtarma” amacını gerçekten taşıma yeteneğini çoktan kaybetmişlerdir. Dünyada halklar artık savaşa o kadar karşıdırlar ki, emperyalistler ancak “kurtarma” gibi bahanelerle, ilan edilmemiş, namert, dolaylı savaşlar yürütüyorlar.

Nitekim, Kosova’ya NATO çerçevesinde Türkiye’den de asker gitti. Denize düşüp yılanı sarılma konumunda olan Kosova halkının Türkiye askerine yaptığı teza- hürat televizyonlarda yansıtılırken, gerçekte Türkiye’nin soruna bakış açısı da yansıtılmış oldu. “87 yıl sonra yeniden kavuştular” gibisinden başlıklardan anlaşıldı ki, Türkiye aynen Osmanlı İmparatorluğu gibi ama “post modern”, emperyalist bir imparatorluk kurmak peşindedir.

Ne NATO’nun, ne Türkiye’nin derdi Kosova’yı kurtarmak değildir. Dünyada artık emekçileri tek kurtaracak olan kendi kollarıdır. Kosova’yı da ancak dünya emekçilerinin kolları kurtarabilir.

İRAN’DA VE İRAN’LA OLANLAR

İran’da da kazan kaynamaya başladı. Selam gazetesinin kapatılması üzerine yığmsal öğrenci gösterileri oldu. Bu gösteriler Hatemi’yi desteklerken, Hatemi bu gösterileri desteklemedi ve dinci gericileri alanlara davet etti. Bu arada İran’- daki olaylarda ABD parmağı olduğu da ima edildi.

Aynı sıralarda, İran önce Türk uçaklarının bir köyü bombaladığını, sonra Türk askerlerinin sınır ihlalinde bulduklarını, daha sonra da gösterileri kışkırtanlar arasında Türkiye’nin de olduğunu iddia etti ve iki askeri rehin aldı. Köy bom- balama iddiasının, ABD uçaklarının Kuzey Irak’ta yine keyfi bombalamaların- dan birini yaptıkları güne denk düşmesi dikkat çekiyordu.

Bizce burada üç konu vardır. Biri, İran’da buhar biriktirmiş olan değişim isteğidir. Artık bu, kimsenin önleyemeyeceği bir düzeye erişmiştir. İkincisi, bu

isteğin, ABD, İngiltere, İsrail ve Türkiye'nin çıkarlarına en uygun yöne kanalizasyon edilmesi doğrultusunda çabalardır. Üçüncüsü de, Türkiye İran arasında bir çatışma sahnelemek için , epey bir süredir yürütülen hazırlıklardır.

Hatırlanacağı gibi, Apo'nun Türkiye'ye getirilmesinden sonra İran'da büyük gösteriler olmuştu. Merve Kavakçı olayında sahneye, Kavakçı'nın destekçisi olarak İran çıkarılmıştı. Son sıralarda yakalandığı söylenen PKK'lılardan, her nedense sık sık İran pasaportu çıktığı söyleniyor. Ayrıca Ecevit'in, İran Suriye'nin yerini aldı diye demeci var.

Demirel'in İsrail ziyareti sırasında iki devlet başkanı bir "aşk hikayesi"nden söz etmişlerdi. Bu aşk Ortadoğu'da yeniden paylaşım, global sömürüden daha çok pay alma, emperyalizm aşkıdır ve mutlu sona yaklaşmaktadır. Örneğin Cengiz Çandar'ın da söz ettiği (Sabah, 25 Temmuz 1999), sonbaharda Ortadoğu'da gerçekleşecek olan sürpriz gelişmeler arasında, Türkiye İran arasında bir yeniden paylaşım da olabilir. Belki İran Irak'ın Şii bölgesine, Türkiye İran'ın Kürt bölgesine aşıktır. Bakalım sürpriz paketten neler çıkacak?

Nasıl Kosova sorunu, ABD ve yandaşları ile, Almanya ve yandaşları arasında yürümekte olan yıpratma savaşının parçasıysa, Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar, hatta Ortaasya ve Yakındoğu'da olan daha birçok başka olay da aynı bütünün parçasıdır. Gerçekte yıpratma tarzında yürümekte olan üçüncü dünya savaşını yaşıyoruz. Post modern yani modern ötesi değil, pre modern yani modern öncesi... Ultra cibiliyetsiz ve ultra namert, çünkü işçi sınıfından, halklardan duyulan ölesiye korkunun gölgesinde ultra ödle...

GENEL MANZARADAN KESİTLER

Son olarak genel manzaraya şöyle bir bakalım: Türkiye emperyalist olmuştur ve yeni ilhaklara gebedir. Bunların başında Kuzey Irak geliyor. Mahir Kaynak'ın televizyonda yakında PKK Kuzey Irak'ta iktidara gelebilir demesine, köşe yazarlarının "yeni oluşum"dan (Yalçın Doğan, Milliyet, 2.6.1999) ya da Ortadoğu'da sürprizlerden (Cengiz Çandar, Sabah 25.7.1999) söz etmelerine bakılırsa burası hazır. Sırada başkaları, örneğin İran Kürdistanı, hatta Balkanlar'da bazı lokmalar da var gibi görünüyor ama bunların daha pişmesi gerekiyor. Şimdilik ana sorun Kuzey Irak.

Ağabeylerinin de desteğiyle Türkiye bu durumları içte ve dışta kabul ettirme manevraları yürütmektedir.

İçte, burjuvazi görüldüğünden çok daha güçsüz, işçi sınıfı ve halk ise görüldüğünden çok daha güçlüdür. Burjuvazi, bazı durumları açıkça koymaktan bile korkmakta, topluma kabul ettirmeyi ise hiç becerememektedir. Herşey

görüldüğü gibi olsa, bilime gerek kalmazmış. Görünüşe aldanmayıp, gerçeği yakalayınca şu ortaya çıkıyor: Toplumda işçi sınıfının he demediği hiçbir şey artık geçmiyor. Bu nedenle, burjuvazi kendisinin kabul ettiremediği şeyleri topluma kabul ettirme işini işçi sınıfına yaptırmak için bazı numaralar peşindedir. Sosyal Güvenlik tasarısı, %20 zam vb. ile sınıfın adeta tahrik edilmesinin ardından, kanımca bununla bağlı bir ya da birkaç oyun çıkacaktır. Örneğin, birilerini sınıfın içinde güçlendirip istenen yöne gidilmesini sağlamak, ya da işçilere dönüp, bizi IMF etkisinde olmakla suçluyorsunuz, oysa onun şu koşulunu biz kabul etmedik demek ve bu koşulu işçi sınıfının topluma kabul ettirmesini sağlamak. Başka almasıklar da olabilir. Bunu zaman gösterecektir.

Dış siyasete gelince burjuvazi, tersine, görüldüğünden çok daha güçlüdür. Bizi pas pas etmiş, kendisi dinamik bir gelişme içinde üzerimizden yürüyüp geçmiştir. Jeopolitik avantajlarını iyi kullanmış, ağabeylerinden sağlam destekler almıştır. Sık sık duyulan “yeniden büyük Türkiye”, “21.yy Türkiye yüzyılı olacak” gibi sözlerin dayanağı, Türkiye’nin emperyalistleşmesi ve güçlü yandaşlarının garantilenmiş desteğidir.

Bu çerçevede, iç satrançta zorlanan burjuvazi, dışta “başarılı” hamleler yapmaktadır. Örneğin, PKK’nın üst düzey yetkilisi olduğu söylenen Cevat Soysal, MİT tarafından Moldavia’dan, tam bir korsan edasıyla getirildi. Üstelik bu korsanlıkla bir de böbürlenildi. İşçilerin mitingine gelince hukuk dersi vermeye kalkışanlar, işlerine gelince korsanlık yapmaktan hiç çekinmiyorlar.

Tam Alman devlet adamı Fisher Türkiye’yi ziyaret etmeden az önce, elalemin memleketinden apar topar getirilen Cevat Soysal, ne raslantıdır ki Alman iltica pasaportu taşıyordu. Hasta olduğu belli olan ve açıkça da söylenen bir insanı korsanca getirirken ve oradan oraya ite kaka sürüklerken, gerçekte Almanya ile el ense çekiliyordu. Uluslararası hukuk çiğnenmiş, hasta bir insan daha da hasta edilmiş, bunlar birşey yazmaz. Önemli olan, canlı piyonlarla oynanan satrançta iyi bir hamle yapmaktı, bu yapıldı.

Fisher, Apo’nun durumu, Kürt sorununun çözümü, insan hakları, Türkiye’nin AB üyeliği gibi konularda görüş bildirdi. Türkiye açısından bu tür görüşmeler; Ortadoğu’da Türkiye’yi çok daha güçlü yapacak harita değişikliklerini Almanya’ya kabul ettirme cilveleriydi. Sonbaharda Ortadoğu’da açılacak süpriz paket bunların sonuçlarını gösterecektir.

Kanımca ortamı iyi anlamanın temel bir koşulu, işçi sınıfının gerçek ağırlığını algılamaktır. Burjuvazi sömürge paketlerini açadursun, bizi asıl ilgilendiren, işçi sınıfının bu örtülü gücünün üzerindeki örtüyü atmak, her alanda iyi bir örgütlenmenin yolunu açmaktır. ☸

TOPRAKTAN, ATEŞTEN VE DEMİRDEN

Topraktan ateşten ve demirden
doğanların
en mükemmeli doğacak bizden....

.....

.....

.....ve insanlar ellerini
korkmadan
düşünmeden

birbirlerinin ellerine bırakarak
yıldızlara bakarak:

- "Yaşamak ne güzel şey!"

diyecekler;

bir insan gözü gibi derin,
bir salkım üzüm gibi serin,
bir ferah,
bir rahat,
bir işitilmemiş türkü söyleyecekler....

Hiçbir ağaç
böyle harikulade bir yemiş vermemiş
olacaktır.

Ve en vadedici bir yaz gecesi bile
böyle sesler,
böyle inanılmaz renkler le
sabaha ermemiş olacaktır.

Topraktan
ateşten
ve demirden
doğanların
en mükemmeli doğacak bizden...

NAZIM HİKMET

S. Erek

1000 ÇİÇEK SAYI 1

Ernesto Che Guevara'nın çarpışmada ölümünün 30. Yıldönümü anısına Küba Komünist Partisi'nin, 21-23 Ekim 1997 tarihleri arasında Havana'da düzenlediği, "21. Yüzyıla Doğru Sosyalizm" konulu uluslararası atölyede RIZA YÜRÜKOĞLU'nun sunduğu tebliğ*

Marksiizm Bugün Daha Gereklidir!

Sovyetler Birliği'nin çöküşü, çok kişiye, Marksizm'in de sonunun gelip gelmediğini düşündürmüştür. Oysa, Sovyetler Birliği'nde başarısızlığa uğrayan Marksizm değil, sosyalizmin başarıyla kurulabilmesi için, kapitalizmle gelen ve Marks'ın mutlak olarak zorunlu gördüğü, gelişmiş endüstri, maddi bolluk, demokratik kurumlar, ve okumuş bir toplum gibi ön koşulların hiçbirisi ortada olmadan girilen sosyalizm kuruculuğu çabasıydı. Öte yanda, eğer Sovyetler Birliği geri bir ekonomiden doğan kaçınılmaz sorunlara doğru reçete-ler sunabilseydi, böyle bir yenilgi de ortaya çıkmayabilirdi.

Türkiyeli komünistler olarak bizler, Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle bir devrin kapandığını düşünmekteyiz, ama şu anlamda:

19. yüzyılda başlayan **sosyalizmin birinci evresi**, sosyal-demokrat partiler kendi emperyalizmlerinin suç ortağı durumuna girdikleri için 1914 yılında sona erdi. Bunu izleyen **sosyalizmin ikinci evresi** de, uzun bir hastalığın ardından sosyalist sistemle birlikte öldü.

Bugün **sosyalizmin üçüncü evresinin** eşiğindeyiz. Bu yeni dönem, sermayenin uluslararasılığına karşı savaşıma yeteneğine sahip bir enternasyonalizmi gerektirmekte olup, global olmak zorunda olan bir sosyalizm perspektifini dayatmaktadır.

Yaşadığımız dünya

Sosyalizmi bir kez daha tarihsel bir güç haline getirmek için atılacak ilk adım, içinde yaşadığımız dünyayı doğru değerlendirmektir.

Marks'ın, azalan kâr hadleri yasası, "modern siyasal ekonominin en önemli yasası", "tarihsel açıdan en önemli" yasadır (Grundrisse, s.748). Buna göre, teknolojik düzey ilerleyip emek verimliliği arttıkça, aynı sayıda işçi daha çok

*Altı çizili paragraflar tebliğden çıkartılmıştır.

üretim yapar duruma gelir ve sermayenin ücretleri kapsayan değişken bölümünün tüm sermayeye oranı azalır. Kârın kaynağı emek sömürsü olduğundan, üretimde işgücünün tuttuğu yer göreceli olarak azalınca, kapitalistin kâr hadleri de düşme eğilimi gösterir.

Ancak belli bir teknoloji, henüz toplumsal düzeyde yayılmadan, dolayısıyla fiyatlar da düşmemişken, malların ucuza üretilmesini sağlayarak ekstra artıkdeler de getirir. Bu teknolojik yenilikler yayıldıktan sonra ise kâr hadleri yine düşüşünü sürdürecektir.

Bugün kapitalizm, üretken güçleri, 19. yüzyılın başlarındaki endüstri devriminde olduğundan çok daha büyük değişime uğratarak devrimcileştirmektedir. Son 30 yılın bilimsel ve teknolojik buluşları, emek-yoğun üretimi, ekonomik büyümenin motoru olmaktan çıkarmıştır. Bunun sonucunda, gelişmiş kapitalist ülkelerde üretim sürecinde endüstri proletaryasının oynadığı rol de daralmaya başlamıştır. Bazı ülkelerde ise, endüstride çalışanların sayısında mutlak azalma vardır.

Hem teknolojinin yayılması, hem de bunun kâr hadlerine yansımalarıyla, 1966'dan başlayarak, gelişmiş ülkelerde işsizlik birden bire artmıştır. Aynı zamanda, fiyatlar da yükselise geçmiş enflasyon yerleşmiştir. Bu kalıcı enflasyon, başka şeylerin yanı sıra, fiyatı değerine çıkartarak, düşmekte olan kâr hadlerini yükseltme çabasının bir göstergesidir.

Çağdaş kapitalizm, teknolojideki devrimler nedeniyle, dünya kapitalist ekonomisinin işleyişinde büyük değişimler yaratmış, globalleşmeyi bambaşka bir düzeye yükseltmiştir.

Ekonomik ilişkilerde en önemli değişikliklerden birisi, az gelişmiş ülkelerle dünya kapitalizminin merkezleri arasında olmuştur. Geçmişte, az gelişmiş ülkelerin rolü ana olarak doğal kaynaklar sunuculuğuydu. 1970'lerden itibaren buralarda kapitalizmin yayılması hızlandı. Bilgisayarlaşma, ulaşım, enformasyon ve haberleşmede gerçekleşen devrimlerin yardımıyla, uluslararası sermaye, endüstriyel kapasitesinin giderek büyüyen bir bölümünü dünyanın bu bölgelerine kaydırmaya başladı. Bu süreçte bazı az gelişmiş ülkeler ekonomik güç merkezleri oldular. Bu ülkeler yalnızca endüstriyel üretimin yeni merkezleri olmakla kalmıyor, hızla büyüyen tüketici pazarlarıyla da dünya ticaretinde giderek artan bir öneme sahip oluyorlar. Dünya kapitalizminin merkezlerinde işçi sınıfının endüstriyel bölümü küçülürken, yeni endüstrileşmekte olan ülkelerde büyüyor.

Açık söyleyelim, komünist hareketin, kapitalizmin geçirdiği büyük değişimlerin üzerine yeterince önemle eğildiğini düşünmüyoruz. Aslında Sovyet yaklaşımı, kapitalizmin gelişimini hiçbir zaman bilimsel bir yaklaşımla ele almamış, bu

konuyu da, öteki pek çok konu gibi, siyasetinin çıkarlarına alet etmiştir. Örneğin, “*kapitalizmin krizi*” görüşü her zaman abartılıydı: Sovyet Marksizmi sömürgeciliğin sonunun kapitalizme yapacağı etkiyi görmek istemedi. Sömürgeciliğin bitişinin “kapitalizmin genel krizinin üçüncü devresini” anlattığını öne sürdü. Ve sömürgecilik sonrası kapitalizmi, sömürge ve metropol ülke arasında eski ilişkileri yinelemeye çalışır olarak gördü.

Bu çözümleme, işlemekte olan gerçek süreci yansıtmıyordu. Her ne kadar emperyalist güçler, sömürgelerin bağımsızlık isteklerine karşı çıktılarsa da, sömürgeciliğin sonu, dünya kapitalizmine zarar vermedi. Öngörülerin tersine, bir çok bakımdan dünya kapitalizmi için büyük bir açınım getirdi.

Bu ve bunun gibi gerçek süreçleri yansıtmayan çözümlenmelerle komünistler, anlayışlarını kapitalizmin çöküşünün yakın olduğu üstüne dayandırmışlar, her olayı “**kapitalizmin krizinin derinleştiği**”ne yeni kanıt olarak görmüşlerdir. Dünya kapitalizminin işinin bitmiş olduğunu ve beklenen “son kavga”nın çok yakında olduğunu yinelemek, siyasal olarak marjinalleşmemizin ana nedenlerinden biridir. Ve bu marjinalleşme, **Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından çok önce başlamıştır.**

Kapitalizm üretim güçlerini devrimcileştirme kapasitesini sürdürdüğü sürece, *sistemi başaşağı etme beklentileri olgun beklentiler değildir.* Başka bir deyişle, *dünya devrimindeki gecikme öznel değil nesnel nedenlerden dolayıdır.*

Bilimsel-teknolojik devrimin etkisi ve dünya ekonomisinde yeni özellikler

Dünya devrimindeki “gecikme”nin, kapitalizmin ömrünü doldurması bir yana, dünyada ortaya çıkan olağanüstü değişimlerin ve evet, Sovyetler Birliği’nin de çözülmesinin altında yatan temel etken, bilimsel-teknolojik devrimdir.

Son 30 yıl teknolojik buluşlarda çok belirgin bir hızlanmaya tanık olmuştur. Yeni teknolojiler yalnızca üretim süreçlerinde önemli değişimler yaratmakla kalmamakta, çeşitli toplumsal-ekonomik işlevleri de etkilemektedir. Yeni gereksinimler ve istemler gelişmekte, üretimin ve hizmet endüstrisinin yapısı değişmek tedir. Endüstriyel işletmelerin örgütsel yapısında da ciddi bir değişim yaşanmaktadır.

Elektronik ve bilgi işleme (bilgisayarlar, telekomünikasyon, yazılımlar ve sistemler), biyoteknoloji ve genetik mühendisliği, yeni maddeler, yeni ve yenilenebilir enerji teknolojilerindeki gelişmeler, teknolojik gelişmenin yeni ve sürekli yenilenen bir aşamasını temsil etmekte ve ekonomik işleyişlerin giderek

genişleyen bir bölümüne yayılmaktadır. Bu kapsamda uluslarüstü tekellerin rolü özellikle önemlidir ve gelişmeler asıl olarak ileri kapitalist ekonomilerde gerçekleşmektedir.

Yeni ve yeni doğmakta olan teknolojiler ve bunların ürünleri hem bilgi ve araştırma-yoğundur, hem de içerikleri açısından değişik dallarda uygulanabilmektedirler. Bu teknolojik gelişmeler aynı zamanda sürekli yenilenme ve yüksek oranda eskime (modası geçme anlamında) özelliği taşımaktadır.

En hızlı gelişme elektronik ve enformasyonda yaşanmaktadır. Çoğumuz artık bilgisayarları kanıksadık, buzdolabı gibi, çamaşır makinası gibi, evin ya da işin alışılmış bir parçası gibi görüyoruz. Oysa, bilgisayar daha yeni başladı. Gücü her 18 ayda ikiye katlanarak büyüyor ve en azından gelecek 20, 30 yılda da böyle devam edeceği öngörülüyor.

Günümüzün en önemli olayı, “**enformasyon süper otoyolu**” (information super highway) diye bilinen acayı, muazzam amorf entitedir. Otoyol, geleceğin bir parçası değil, ta kendisidir.

İletişimdeki bu ilerleme, çok geniş bir alanda (alış-veriş, enformasyon, eğitim, pazarlar ve ticaret, ya da kentlerde yaşama vb.) inanılmaz bir değişikliğin öncüsüdür. Kentlerde nüfus azalacak çünkü hergün ofise gidip gelmeye gerek kalmayacak; dükkanlar kalkacak çünkü insanlar kablo yoluyla alacaklar; video endüstrisi ölecek çünkü dünyadaki her filme anında ulaşılabilircek; telefon ve televizyon şirketleri değişecek ya da ölecekler; elektronik referandum ile anında demokrasinin uygulanması olanaklı hale gelecek... vb. İletişimdeki bu devrim gerçekten dünyayı sarsıcıdır.

Enformasyon süper otoyolu bir ekonomik-siyasal manifestodur, özgürleşmenin manifestosudur. Bu gerçekten insancıl, özgürleştirici bir teknolojidir. Bilgi Çağı, Makinalar Çağı'nın sonu anlamına geliyor.

Yeni teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere etkisi: Şimdilik üretim faktörü kaynakları, endüstriyel ve teknolojik gelişme düzeyiyle yakından bağlıdır. Mikroelektronik teknolojilerin başarıyla emildiği Güneydoğu Asya'nın ihracat yönelimli ekonomilerinden, birçok az gelişmiş ülkeye, yeni gelişmelerin aşağı yukarı hiç girmedeği Afrika ülkelerine dek bu alanda geniş bir çeşitlilik vardır.

Yeni teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere bellibaşlı etkilerini sıralayacak olursak, en başta mineral, ham madde ve geleneksel işlenmiş madde ihracatı etkilenmektedir. Dünya kapitalizminde, bu ülkelerin temel ihracatları olan ürünler ve minerallerin, örneğin bakır, demir, çelik, şeker, pamuk, doğal kauçuk gibi maddelerin yerini yeni sentetik maddeler almaktadır. Ve bu eğri giderek hızlanacağına benzemektedir.

İkincisi, üretim yeteneğinde ve ticarete global göreceli avantaj yapısı değişmekte ve az gelişmiş ülkelerin temel avantajı olan ucuz emek avantajı ortadan kalkmaktadır. Uluslarüstü tekellerin girdiği projelerin büyük çoğunluğu ucuz emek dışındaki faktör koşullarını dikkate almaktadır.

Otomasyon, robot kullanımı ve tam zamanında mal teslimi yöntemlerinin artmasıyla birlikte, uluslarüstü tekellerin kurdukları ve geliştirdikleri deniz-aşırı üretim birimlerinde **düşüş** vardır. Böyle deniz-aşırı üretim

1970'lerin sonlarında en yüksek düzeyine ulaşmıştı. Yeni deniz-aşırı işletme sayısında ise artık düşüş vardır.

Enformasyon süper otoyolu bir ekonomik siyasal manifestodur, gerçekten insancıl, özgürleştirici bir teknolojidir.

Üçüncüsü, yeni teknolojilerin çalışma alanında büyük bir etkisi vardır. İşgücünü üretim dışına itmekte, nitelikli işçiyi bile üretimde işe yaramazlaştırmaktadır.

Daha geniş ölçekte teknolojik otomasyon ve değişim yönündeki eğilimin önünde durulamaz. Artan işsizliğe yanıt ancak yeni iş alanları yaratarak sağlanabilir. Oysa, olabildiği kadarıyla da, yeni iş olanaklarında sağlanan artış büyük oranda özel nitelik kategorileriyle sınırlıdır. Bu alanda büyük çaplı bir ilerlemenin önünde hiç kuşkusuz çok ciddi engeller ve sınırlılıklar vardır.

Son olarak, endüstrileşmiş ülkelerle yenilenme hızına ayak uyduramayan az gelişmiş ülkeler arasındaki bağlar daha da gevşeyecektir. Teknolojik uçurum büyümesini sürdürürse, bu durum, az gelişmiş ülkelerin toplumsal-ekonomik çevrenine ve toplumsal-siyasal koşullarına çok olumsuz bir etki yapacaktır.

Şimdi, bilimsel-teknolojik devrimin toplumsal gelişme açısından belli başlı sonuçlarını özetleyelim.

Birincisi, toplumsal üretimde insanların harcaması gereken zaman azalıyor. Ancak kapitalizm altında bunun pratik sonucu işgününün kısalması değil, tersine

artık değer kitlesinin büyümesi oluyor. Tabii, böyle olmasına rağmen, tarihsel bir eğilim olarak sınıf kavgasıyla işgünü de yavaş yavaş kısalıyor. Ama teknolojik ilerlemenin elverdiği hızda değil.

İkincisi, üretimde yaşayan emeğe, işçiye gerekesinin azalıyor, ölü emeğe, makinalara artıyor. Bunun da sonucunda işgününün kısalması gerekirken, tersine, işsizlik büyüyor. Üretken güçlerin gelişmesi, en önemli üretken güç olan insana karşı çalışıyor!

Üçüncüsü, emek sürecinde kafa emeği oranı yükseliyor. Bir yanda kafa emeğiyle çalışanların oranı artıyor. Öte yanda eskiden üretim süreci dışında duran çeşitli entelektüel uğraşlar “üretken emek” içine giriyor.

Bu saydığımız üç sonuç, harcanması gereken emek zamanının azalması, harcanması gereken emek miktarının azalması ve emeğin niteliğinin değişmesi, tarihsel bir gidiş olarak çok iyi bildiğimiz bazı kavramlara işaret ediyor:

Marks'ın *Gotha Programı*'nda sınıfsız toplumu tanımlarken söylediği “**üretim en az enerji harcayarak yapılması**”, “**insan yapısına layık**” üretim. Ve *Gotha Programı*'nda, *Alman İdeolojisi*'nde, *Kapital*'de temel bir fikir olarak gelen “**gerçek özgürlük dönemi**”. Bilimsel-teknolojik devrimin üç sonucu da, gelişmenin nesnel olarak bu yöne olduğunu gösteriyor. Üretken güçlerin zorladığı ve her çeşit itiraza karşı götürdüğü yön, sınıfsız toplumdur.

Bilimsel-teknolojik devrimin *dördüncü* sonucu olarak, üretimin toplumsal niteliğinin artması, *mülkiyetin toplumsal temelini genişlemesini* zorluyor. Bu isteğe devrim yoluyla yanıt verilmediği sürece, kapitalizm bu isteği kendi sınırları içinde karşılamaya çalışıyor. “Tersinden çözme” dediğimiz kavram bunu anlatıyor.

Üretken güçlerin her yeni gelişme aşamasında, mülkiyet de ona uygun olarak genişler. Anonim şirketlerin, daha sonra tekellerin ortaya çıkışı buna örnektir. Kapitalizm bugün de mülkiyetin tabanını genişletiyor. Öyle ki, ileri kapitalist ülkelerde “özel mülkiyet” deyimini kullanmak bile zorlaşıyor. Onun yerine “kollektif kapitalist mülkiyet” ya da yalnızca “kapitalist mülkiyet” demek daha doğru oluyor. Bu gelişme burada da durmayacaktır. (Mülkiyetin tabanını genişletmenin olanağı kapitalizmin varlık sınırına dayandığı an ise, devrim dışında bir alması için kalmadığı an olacaktır. Çünkü bu an, mülkiyet ilişkilerinin üretken güçlerin gelişmesini mutlak olarak engellediği andır.)

Bilimsel-teknolojik devrimin *beşinci* büyük sonucu şudur: Üretim o denli karmaşıklaşıyor ve büyüyor ki, hiçbir ülkenin kaynakları üretime tek başına yetmiyor, hiçbir ülkenin pazarı kendi üretimini ememiyor. Bunun sonucunda, artık ülke çapında değil, **dünya çapında üretim ve dağıtım planlaması** gerekiyor.

Buna bağlı olarak, **sınırlar giderek gericileşiyor**. İşgününün kısılmasının önünde özel mülkiyet nasıl bir engelse, sınırlar da aynı biçimde üretken güçlerin önünde giderek engel oluşturuyor.

Dünya kapitalist ekonomisinde 1970'lerden bu yana *yapısal bir değişim* vardır. Bu değişimin en belirgin özelliği, üretim ve dolaşımın hızla *globalleşmesi*, uluslararası tekellerin rolünün artmasıdır.

1980'lerde uluslararası tekellerin tümü kapitalist dünyadaki tüm üretimin üçte birinden fazlasını, dış ticaretin yarısından fazlasını ve belki de en önemli nokta yeni araçlar ve teknoloji patentlerinin yüzde 80'ini gerçekleştirdiler.

Ekonominin uluslararasılaşmasının önemli bir göstergesi, dünyada üretilen tüm mal ve hizmetlerin giderek daha büyük bölümünün uluslararası ticarete girmesidir. Bu durum, ekonomilerin içiçe geçmişliğini de artırıyor. Uluslararası ticaret, ulusal devletlerin faaliyet alanı olmaktan çıkıyor. Uluslararası ticaretin giderek artan bölümü tekellerin mal ve değer akımı biçimini alıyor. Tekellerin dünya çapında yürüttüğü planlama, üretim, dağıtım ve tüketim süreci ile karşı karşıyayız. Sermaye ihracı bu oluşumu her zaman içinde taşıyordu, ancak ilk kez bu boyuta gelmiştir.

Uluslararası tekellerin birbirleriyle ilişkileri de o denli içiçe geçmiştir ki, karar alma merkezlerinin sayısı uluslararası tekel sayısından çok daha azdır.

Giderek artan uluslararasılaşmasının sonucunda, kapitalizmde merkezci eğilim güç kazanıyor. Bu durum, merkezkaç eğilimleri tabii ki yok etmiyor. Özellikle az gelişmiş ülke burjuvazisiyle emperyalist burjuvazi arasındaki çelişkiler derinleşiyor. Fakat sahte Marksistler bir şeyi anlamak istemiyorlar ki, bu çelişkiler belirli bir çerçeve içindedir. *Bugün dünyada hiçbir burjuvazi, emperyalizmden bağımsız yaşayamaz.*

Nasıl ülke içinde *birinci departman* (üretim aracı üretimi) ve *ikinci departman* (tüketim malları üretimi) varsa ve aralarında, ikincinin birinciye bağlı olduğu bir işbölümü varsa, benzer durum dünya çapında da vardır. Bir **anlamda emperyalist ülkeler I. departmanı az ve orta gelişmiş ülkeler II. departmanı temsil ediyor**. Dolayısıyla, dünya ölçeğinde sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi olmazsa, az gelişmiş ülkelerde üretim ancak **giderek küçülen** boyutlarda sürdürülebilir.

Günümüzde, ulusal çerçevedeki kapitalizmin iflasını belgeleyen, ve gelecek açısından büyük önem taşıyan bir yenilik var. Bir kez, dünyanın çeşitli yerlerinde bölgesel birleşmeler var. Daha önemlisi, Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD), Nükleer Enerji Ajansı (NEA), Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT),

Dünya Bankası gibi çok sayıda uluslarüstü kuruluş ortaya çıkıyor. Bunlar, dünya ekonomisinde finans-kapitalin çıkarlarını kollektif olarak koruyan ve düzenleyen örgütlerdir. Bunlar, **emperyalist dünya kurumlarıdır**.

Dünya kapitalist ekonomisinin genel gidişine çok daha hızlı uyarlanan finans kapitalle, ulusal devlet (iç pazarın istemleri) arasında bir uyumsuzluk her zaman olmuştur ama bu giderek vurgu kazanmaktadır. **Uluslarüstü tekellerle ulusal devlet arasındaki çelişki derinleşmektedir**.

Uluslarüstü tekellerin uygulamaları, örneğin dünya çapında fiyat belirlemeleri, ulusal devletlerin politikalarına müdahale etkisi yaptığı gibi, bu ülkelerin enflasyonla mücadele ve pazarı stabilize etme girişimlerini de olumsuz etkiliyor. Bu gelişme, sınırların giderek **gerici** bir rol oynadığını, üretim sürecinin giderek **dünya çapında** örgütlenmek istediğini bir kez daha gösteriyor.

Buraya dek söylediklerimizden bir genel sonuç çıkarabiliriz. Değişik ülkeler sermaye guruplarının birliğini temsil eden uluslarüstü tekellerin güçlenmesi, uluslarüstü finans oligarşilerinin gelişmesi, bunların dünya çapındaki işlemlerini düzenleyen uluslarüstü kurumların doğuşu, uluslarüstü tekeller arasında endüstriler, ülkeler ve kıtalar için savaşımın keskinleşmesi şu anlama geliyor: **Empervyalistler arasında dünyanın ekonomik olarak yeniden paylaşımı.**

Sovyet “sosyalizmi”: El emeğinden mekanik emeğe Günümüz dünyası: Mekanik emekten elektroniğe

Tarih, üretim aletleri teknolojisinin gelişmesi temelinde ilerler. Bu açıdan bakınca, Sovyetler Birliği için tarihsel olarak gerekli sıçrama, kapitalizmden sosyalizme değil, el emeğinden mekanik emeğe sıçrama idi. Gerçekten de **Sovyet tarihi, endüstrileşmenin tarihidir**. Yani, kapitalizm de, Sovyet devlet sosyalizmi de, mekanik emeğin ürünlerini dağıtmak için ortaya çıkan toplumsal formasyonlardır.

Sovyet sistemini komünizmin ilk aşaması olarak tanımlayan kafa karışıklığına rağmen, Marks şu konuda açıktır: Evet, komünist toplum değişik aşamalardan geçerek gelişecektir ama üretken güçlerin kapitalizm altında mümkün olabilecek en yüksek düzeyi, komünist toplumun ilk aşamasına sıçramanın **zorunlu koşuludur**. (*Alman İdeolojisi*, İngilizce Basım, Bölüm I, Alt Bölüm II, Parça 5)

İçinde bulunduğumuz çağın içeriği ise, mekanikten elektroniğe sıçramadır. Elektronik ve modern üretim emeği ortadan kaldırıyor. Kâr, ödenmemiş emek-zamanıdır, makina ve robotlar ise yalnızca kendi değerlerini üretime aktarırlar.

Robotla üretimin yüksek kârlılığı, içinde işgücü olmayan ürünleri, içinde işgücü taşıyan ürünlerle aynı fiyatla pazara çıkarmaktan gelir. Bu nedenle, değer yasası temelinde işleyen hiçbir toplumsal formasyon bu üretken teknolojiyi tam anlamıyla kullanamaz. Sosyalizm ise, ancak böyle bir teknoloji temelinde kurulabilir.

Siyasal Ekonominin Eleştirisine Giriş'te Marks'ın dediği gibi, üretken güçlerin bir nitelikten ötekine sıçraması, yeni üretken enerji biçimlerine geçiş demektir. Yeni üretken enerji biçiminin öğelerinin verili bir tarihsel zamana girişiyle, "toplumsal devrim çağı" başlar.

Elektronğin üretime uygulanması, dünyayı tam da böyle bir dönemin eşiğine getirmiştir. Elektronik, toplumu polarize olmaya ve sosyalizme sıçrama için kendini hazırlamaya itiyor. Elektronığe doğru bu giderek hızlanan geçiş, anlatılamaz derecede zenginlik yaratırken, aynı zamanda anlatılamaz derecede sefalet yaratıyor. Giderek daha fazla işçi kalıcı olarak işsiz kalmaya başlıyor ve mutlak zenginlik ile mutlak fakirliğin arası kutuplaşıyor.

Dünya tarihinde içinde bulunduğumuz dönem, ancak, sosyalizm için zorunlu olan maddi koşulların bu tanımlamalarıyla, elektronik gerçeğiyle ve modern üretken enerjinin bütünüyle karşılaştırıldığında anlaşılabilir. Giderek daha çok toplumda görülmeve başlanan toplumsal kutuplaşma ve yıkım, komünizme yükselmeye hazırlanan dünyanın son antagonist aşamasıdır.

Buraya dek söylediklerimizin ışığında bir düşünürsek, sosyalizm ya da Marksizm ölmüştür denebilir mi? Hayır, tam tersi geçerlidir. Dünya nesnel olarak sosyalizme gidiyor ve Marksizm, olmakta olanı açıklayan, olacak olanı geniş çerçevesi içinde anlatan ve ne yapılması gerektiğini gösteren tek teoridir.

Yeni bir komünist hareket

"Yaşayan sosyalizm"ın çöküşü, dünyanın her yerinde sol'un içine düştüğü krizi derinleştirirken, aynı zamanda yeni bir fırsat açmıştır. Sovyet sosyalizm anlayışının voluntarist/totaliter yöndeki temel kavramsal hatalarının anlaşılması ölçüsünde, sistemin çöküşüne yas tutmaya gerek yoktur. "Yaşayan sosyalizm"ın ve onun siyasal örgütlenmelerinin ve ideolojik kurgularının çöküşü, sosyalizm davasını uzun dönemde ilerletecektir. Çünkü bu çöküş, gerçeğe dayalı toplumsal gelişme sürecinin önündeki engeli kaldırmıştır.

Bugün, komünist hareketin krizinin Sovyetler Birliği'nin çöküsüyle başlamadığı gerçeğini yüzleyerek işe başlamalıyız. Ve yeni bir komünist hareket yükseltmeliyiz. Komünistler olarak, her zaman görevimizin yalnızca dünyayı anlamak değil, değiştirmek olduğu fikriyle övündük. Ama, her alandaki bilimsel adım-

ların, pratik sorunların çözümüyle doğrudan bağlantılı olduğunu unuttuk. Gerçeğin tek hazinesinin bu dünya olduğu ve tüm zenginliği ve sınırlamaları, olasılıkları ve karmaşıklıklarıyla yaşayan ve gelişen bir organizma olarak onu değiştirmenin yolunun onu *anlamaktan* geçtiği fikrine dönmek zorundayız.

Sovyet döneminde komünist hareket Marksist teoriyi büyük ölçüde küçümsedi ve onu siyasal amaçlara kurban etti. Bu nedenle de, parti okullarında Marks-Engels değil, onları “güne uygun özetleyen” metinler öğretildi. Yeni komünist hareketin en önemli görevlerinden birisi, Marksizmi Marks, Engels ve Lenin’den öğrenmek ve öğretmektir. Bunu yaptığımızda, Marksizmin bugünün de önünde giden bir hazine olduğunu da daha iyi anlayacağız.

Yalnız bu konuda dikkat edilmesi gereken önemli bazı yönler var:

Marksist teori bölünmez bir bütündür

Marks’ın yapıtlarında, yalnızca yüz yıl önce tarih sahnesine çıkmış sorunlar değil, aynı zamanda bugün insanları etkileyen temel sorunlara da yanıtlar vardır. Ve bu yapıtların en önemli yönü, bu sorunların çözülebilmesinin bilimsel yöntemlerini ortaya koymasıdır. Engels, ölümünden kısa süre önce W. Sombart’a yazdığı mektupta Marksist teorinin çok güzel bir tanımını yapmıştır. “*Bu yolla meselelere bakış bir doktrin değildir, bir yöntemdir. Hazır-yapılmış dogmalar değil, araştırmayı daha ilerletecek ölçütler ve bu araştırma için yöntem sağlar.*” (W Sombart’a Mektup, 11 Mart 1895) (abç.)

Bu noktada, büyük öneme sahip iki olguya dikkati çekmek istiyoruz. Birincisi, Marksist teorinin içsel bütünlüğü, ikincisi, Marksist ekonomik teoriyle ondan çıkarılan devrimci sonuçların organik bütünlüğü.

Marksist teori, felsefe, siyasal ekonomi ve bilimsel komünizmden oluşan temel bileşkenlerinin etkileşimiyle gelişmiştir. Bu bileşkenlerden her birinin kendisine özgü konusu vardır ve bağımsız gelişirler. Ancak bu bağımsızlık görelidir, bu bileşkenlerin birbirleriyle etkileşimi olmadan, Marksizm bütünsel bir teori olmaz.

Marks ve Engels 1840’larda yaptıkları ekonomik çalışmaların sonuçlarıyla ve tarihi materyalist kavrayışlarından çıkardıkları sonuçlarla, bilimsel komünizm teorisinin temel tezlerini formüle ettiler. Tarihin diyalektik materyalist anlayışının ortaya konması, Marks’ın ekonomik araştırmasının yöntemsel ön koşullarını yaratırken, bilimsel komünizm teorisinin geliştirilme gereksinimi de, bu araştırmayı bir zorunluluk haline getirmisti. Ve nihayet, ekonomik teorisinin ortaya konması, tarihsel sürecin materyalist anlayışını büyük ölçüde zenginleştirdi.

Kapitalizmin ekonomik yasalarını araştırırken, Marks, tarihin materyalist anlayışını şöyle anlattı: İnsan toplumunun yasaları, doğa yasaların tersine, insanların eylemleri aracılığıyla işler, ki bu da, sınıflı toplumlarda sınıf mücadelesi biçimini alır. Bu nedenle, Marksizmin en temel özelliklerinden biri, eyleme, pratiğe dönük olmasıdır.

Dahası, 1857 ekonomik krizi üzerine yaptığı çalışmanın ve 1857-58'de, ekonomik teorisinin kurallarını ele alışının bir sonucu olarak Marks, kapitalist toplumsal formasyonun tarihsel sınırları hakkında genel metodolojik sonuçlara varmıştır. (Cont. to Critique of Pol Ec.)

Marks ve Engels'in teorik mirasının derin birliği, yalnızca "yatay olarak", bileşkenlerinin etkileşimi olarak söz konusu değildir. Bu birlik aynı zamanda "dikey" olarak da sağlanmıştır. 1843 sonrasında Marks'ın teorisi bir tek gelişme çizgisi izlemiştir. Bu gelişme dialektik, yani çelişkili bir yapıdadır. Teorinin bazı tekil öğeleri sonraki araştırmalarla yanlış çıkmıştır ama Marks ve Engels'in teorik mirasının ancak *bütünü* Marksist teori hakkında doğru fikir verebilir. *Kapital*, Marks'ın 1840'lardaki ilk çalışmalarında, özellikle *1844 Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları*'nda, ana hatlarını çizdiği programın araştırmalarını özetler. Bu olguda Marks'ın *tüm teorik mirasının içsel bütünlüğü* yatar. Bu miras, Marksizm düşmanlarının icat ettiği bir teori olan "iki Marks"tan çıkarak değil, farklı parçaların toplamı olarak değil, yalnızca gelişen bir bütün olarak, yaşayan bölünmez bir düşünce olarak ele alınırsa özümselebilir.

Geçmiş deneyin bazı yönleri

Yeni komünist hareket, yeniden dünya çapında bir güç olabilmek için, bir dizi konuda kendisini düzetmek, Marksizme ve yaşama yeniden tam uydurmak zorundadır. Burada bu konuların yalnızca birkaçını ele alacağız.

Sınıf Kavgası: *Manifesto*, "şimdiye dek yaşamış tüm toplumların tarihi sınıf kavgaları tarihidir" der.

Yukarıdaki cümle bağlamında, içinde bulunduğumuz çağda bazı ortak "insani çıkarlar"ın sınıf kavgasının üstüne çıktığını söyleyen "yeni düşünce"yi açıkça reddetmek zorundayız. "Evrensel yıkım"ın (Ki nükleer savaş, insanlığın uğrayabileceği yıkımın tek kaynağı da değildir. Çevresel yıkımın değişik biçimleri, giderek dünyadaki tüm yaşamı söndürebilecek felaketlere yol açmaktadır.) tehlikelerini küçük gören bir siyasal hareket, tabii ki, gerçekle bağlantısını kesmiş demektir. Ama bu "yeni" fikir, kapitalizme ideolojik olarak teslim olmaktan başka bir şey değildir.

"Evrensel yıkım" endişelerine Marksizmin verdiği yanıt, son çözümlemede,

ortak "insani çıkarı" savunmanın tek yolunun kapitalizmi devirmek olduğunu göstermektedir. Yaşam gösteriyor ki, genel insani çıkarlar, ancak özel kâr için olan kapitalist sömürü sisteminin ortadan kalkmasıyla üstün gelecektir. Genel insani çıkarlarla sınıf savaşımı arasında çelişki, ancak birincisi, ikincisini engellerse, bozarsa ortaya çıkar.

Yeni komünist hareket, sınıf kavgası kavramını, düşüncemize sıkça egemen olan ekonomizmden de mutlaka arındırmalıdır. Çünkü işçiler ve kapitalistler arasında emeğin sonuçları üzerine olan kavga, sınıf savaşımının temel yönüdür ama sık sık başka konuların (ırkçılık, savaş, kadının aşağılanması, demokrasi, devletin dinselleştirilmesi, çevresel sorunlar, vb.) hatta uzun bir dönem için, siyasetin keskin ucu olarak öne çıkabildiği ortadadır.

Voluntarizm: Yeni komünist hareket, kendinden önceki nesillerin neredeyse karakteristiği durumuna gelen voluntarizmi reddetmek zorundadır.

Marks'ın tarihsel materyalist bakışının merkezinde şu önerme yatar:

İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, ama kendi keyiflerince yapmazlar. Bunu, kendilerinin seçtiği koşullar altında değil, doğrudan karşılaştıkları, **geçmişten verilen koşullar altında** yaparlar. (Louis Bonaparte'ın 18. Brumairei, Marks-Engels Seçme Yapıtlar, III Ciltlik İng. Basım, Cilt I, s. 398) (abç.)

Oysa, komünist hareket, siyasette öznel ögenin kapasitesini olduğundan fazla görmeye ve insan iradesinin yalnız başına toplumsal koşulları değiştireceğine inanmaya sürekli bir eğilim göstermiştir.

Tabii ki, voluntarizme doğru bir eğilim tüm devrimci hareketlerde neredeyse kaçınılmazdır, çünkü devrim, tanımı gereği, insan eyleminin tarihi değiştirmek için harcadığı olağanüstü bir çabadır. Ama, her ne kadar öznel öge devrimci anda başarı için canalcı ise de, "geçmişten verilen koşullar altında" oluşan toplumsal ilişkileri değiştirmede kesinlikle sınırlı bir kapasiteye sahiptir. Olgun bir devrimci hareket, bu kısıtlamaları kabul etme yeteneği gösteren ve perspektiflerini buna göre düzeltebilen harekettir. Yine tarihin gösterdiği gibi, bu değişiklikleri yapmayı başaramayan hareketler ve partiler kaçınılmaz olarak çökerler.

Dogmatizm: Tarihin gösterdiği bir gerçek olarak dogmatizm, başlangıcı ideolojik olan tüm hareketlerde sürekli olarak ortaya çıkmaktadır. Öyle ise, bu eğilimle bir daha karşılaşmayı da bekleyebiliriz. Ama kendi mirasında bu eğilimin olumsuz sonuçlarını gören bir hareket, onu yeniden ortaya çıktığında engellemeye daha hazırlıklı olur.

Marks'ın felsefi yaklaşım ve varsayımları ile Sovyet Marksizmi arasında ancak

biçimsel bir ilişki vardır. Ama dogmatizm, “yaşayan sosyalizm”in ilkel bir yönü olmaktan daha ciddidir. Her ne kadar basit çözümlene biçimlerini besliyorsa da, basit düşüncenin bir sonucu da değildir. Tüm doktrine dayalı hareketlerde (ister dinci, ister laik olsun) dogmatizm, ideolojiyle somut gücün birleşme noktasında ortaya çıkan bir iltihaptır. Ve gücü arttırmak için ideolojiyi kutsallaştırarak, varolan otoriteyi yasa haline getirmede araç işlevi görür.

Dogmatizmin komünist hareket içinde temel dışa vurumlarından biri, Sovyet deneyimini evrenselleştirme eğilimidir. Ama Lenin, soruları somut gerçekler temelinde yanıtlayan büyük bir materyalist olarak, bu yanışa düşmedi. Nitekim, “solcu çocuksuluk” dogmatizmini eleştirirken, Bolşevik Devrimi’nin gelişme çizgisinin “yinenlenmesini” bir “tarihsel zorunluluk” olarak getirmiyordu.

Ekim deneyiminin evrenselliğinin bu şekilde sınırlandırılmasına, sonradan hiç rastlanmamıştır.

Kapitalizmden komünizme geçiş: Bugün, sosyalizme geçişten ne anladığımızı açıklayacak yeni bir perspektife gerek vardır. Şimdiden şurası açık ki, bu perspektif, ne süreç, ne de sonuçları açısından “yaşamış sosyalizm”e benzememeli, Marks’ın öngörülleri üzerine oturmalıdır.

Sovyet Marksizminin Marks’ı çarpıttığı ana nokta, **sosyalizme geçişle sosyalizm arasındaki sınırı bulandırmasıdır**. Stalin’de kaynağını bulan bu teorik sapma, sosyalizmin, kapitalizmin ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkilerini reddedişinin *uzun bir süreç* alacağını belirten Marks’ın ve Lenin’in teorisini ayaklar altına almıştır. Sovyet Marksizmi, Marks’ın koca bir tarihsel dönemi kapsayacağını düşündüğü dönemi, 15 yıla indirmiştir!

Yeni toplumsal ve ekonomik düzene geçiş uzun sürecektir. Dolayısıyla, proletarya diktatörlüğünün kurulmasından sonra, sosyalizmin, tarihsel olarak saptanmış bir zaman noktasında “başlamayacağı” fikrine kendimizi alıstırmak zorundayız. Günümüz koşullarında, sosyalizme geçiş ve sosyalizmin gelişmesi uzun bir zamana yayılacak, Marks’ın belirttiği gibi, “tüm bir tarihsel dönemi” kapsayacaktır.

“Yaşayan sosyalizm”: Son on yıllardaki büyük çalkantıların ve yaşanan Sovyet deneyinin ışığında, tüm toplum, nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı bilmek isteyecektir. Bizim sosyalizmimiz daha farklı, daha iyi olacaktır demek yetmez. Neden daha iyi olacaktır? Bu soruyu yanıtlayabilmek için, Sovyet sisteminin başarısızlığının kaynağını göstermek gibi bir zorunluluğumuz vardır.

Sovyet sistemi, bilimsel teknolojik devrimin pratik uygulamalarına direnerek (böylece emek verimliliği, kaynakların verimli kullanımı ve çok-yönlü ekonominin oranlı gelişimi gibi canalcı konularda, kapitalizmin gerisine düşerek)

sınıfta kalmıştır. Aynı şekilde, totaliter ve “burjuva demokrasisi”nden çok daha katı siyasal sistemiyle de sınıfta kalmıştır.

Sorunun merkezinde, yönetsel-emir ekonomisi yatmaktadır. Öznel iradeyle hareket etmeye çalışan ve temel ekonomik yasaların işleyişini bozan bir sistem kök salamaz. Doğrudur, bu sistem başlarda devrim-öncesi Rusya'nın geri kalmışlığını yenmede önemli başarılar kazanmıştır. Ancak, ekonomide yeni buluşların, verimlilik ve üretkenliğin motoru olması anlamında hiçbir zaman kapitalizme rakip olamamıştır. Bunun sonucunda, “toplumsal adalet” savını sürdürmek giderek olanaksızlaşmıştır. Ve liderlerden hesap sorulabilmesini sağlayan bir işleyiş kuramama başarısızlığı, yeni koşullara bir toplumun kendini uydurabilmesi açısından can alıcı olan değişim olasılıklarını söndürmüştür.

“Yaşayan sosyalizm”in en temel yapısal zaafı, sistemin hiçbir zaman kendini yeniden üreten bir üretim biçimi haline gelememesiydi. Sorunları daha da kötüleştiren, içinden çıkılmaz yapan yaklaşım, Marksizmin bu konudaki ciddi uyarısını anlamaya çalışmak yerine, “sosyalizmin yasaları otomatik olarak işlemez” diyerek üstünden atlamaya çalışmaları oldu.

Emperyalist savaş: Emperyalistler arası savaşın kaçınılmazlığı tezi, dünya komünist hareketi için teorik bir köşetaşıydı. Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası temelinde bakıldığında, yeni güçlenen ülkelerin dünyanın yeniden paylaşımını gündeme getirmeleri ve bunun da savaşa götürmesi kaçınılmazdı

I. Dünya Savaşı, bu tezin en canlı kanıtıydı. Çatışmanın göbeğinde, Avrupa'nın en hızlı büyüyen ve en dinamik sermayesi haline gelmiş olan Alman sermayesinin, Afrika ve Asya'nın büyük çoğunluğunu kendi sömürgeci imparatorlukları içine katmış olan İngiliz ve Fransız sermayelerinin sahip olduğu nimetlerden “hakettiği payı” koparıp alma girişimi yatıyordu.

İki karşıt emperyalist blok arasında bir çatışma olarak başlayan II. Dünya Savaşı, bu tezi daha da kanıtladı.

II. Dünya savaşının ardından, emperyalistler arası düşmanlıkları geride tutmada sosyalist ülkeler tehdidi önemli bir öge oldu. Fakat, dev uluslarüstü bankaların ve şirketlerin büyüyen rolü ve dünya kapitalizmine giderek artan biçimde aracılık eden yeni dünyasal kuruluşlar da önemliydi. Sermaye, ulusal karakterini yitirmesiyle, bir zamanlar karşıt kapitalist devletleri savaşa iten zorlamaları zayıflatmıştı. Dahası, nükleer silahların da bu teze yaptığı etkiyi dikkate almak zorundayız.

Emperyalist ülkeler arasında, tek-tek ya da bloklar halinde 50 yıldır savaş olmadı. Yakın bir gelecekte de böyle bir olasılık gözüküyor. Evet, savaşlar

ve işgaller hep oldu, oluyor. Fakat, ana kapitalist güçler birbirlerine karşı askersel bir tehditte bile bulunmadılar. Gelecekte böyle bir savaş olasılığı tamamen dışlanamaz ama, emperyalistler arası savaşların “kaçılmaz” olduğu tezinin doğruluğu da sorgulanmalıdır.

“Ulusal amaçları savunarak ulusun lideri olmak”: Reddedilmesi gereken fikir şudur: İşçi sınıfı, ulusal çıkarları ve amaçları kararlı biçimde savunursa, ulusun önderi olur!

Marks ve Engels, bunun tersini söylemişlerdir. Sınıf savaşımı öncelikle bir ulusun içinde geçtiğinden, ilerici sınıf, *kendi sınıf çıkarımı* toplumun (ulusun) çıkarı durumuna getirmeli, toplumu *kendi sınıf çıkarları çevresinde* toplamalıdır. (F. Engels, “Almanya’da Anayasal Sorun”, Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*. İng.basım, c.6, s.85.)

Bu iki fikir, iki ayrı sınıf sözcülüğüdür. Toplum, işçi sınıfının çıkarlarını mı benimseyecek, yoksa “ulusal” çıkarlar mı işçi sınıfının davranışını belirleyecek?

Proletaryanın sınıf savaşımını yürüttüğü alan, öncelikle ulusal devlet sınırları içindeki alandır. İşte bu nedenle, gerçekte değil görüntüde, özde değil biçimde, sınıf savaşımı ulusaldır. Ancak, proletarya ulusal değil, *enternasyonalist* bir sınıftır.

“İki pazar” teorisi ve izolasyonizm: Sovyet teorisinin ana temalarından birisi, 1917 ile birlikte dünyanın iki birbirinden bağımsız toplumsal düzene - kapitalizm ve sosyalizm - ve II. Dünya Savaşı’nın ardından da iki bağımsız pazara bölündüğü idi.

1917’nin devrimci coşkusu içindeki, kapitalist dünyanın amansız düşmanlığıyla karşı karşıya kalmış bir komünist neslin, tamamen kendine yeterli bir ekonominin kurulmasını, varlıklarını sürdürebilmede tek umut olarak görmeleri anlaşılabilir. Böylece, Sovyetler Birliği ekonomik hayatın her kesiminde, gıda maddelerinden hammaddelere, üretim araçlarından tüketim mallarına kadar, kendi kendine yeterli olmayı amaçlayan otarşik bir gelişme yolunu seçti. 1945 sonrasında ise “iki dünya pazarı” teorisi aynı amaca hizmet etti.

Zorunluluk yaratıcılığın anasıdır derler ama bu, genellemelerin de anası olması gerektiği anlamına gelmez. İki bağımsız dünya sistemi ve iki bağımsız dünya pazarı teorileri tam da böyle bir genellemeydi. Zorunluluktan bir sosyalist meziyet (ve ilke) türetmeye çalışıyordu. Ne yazıktır ki, bu yanlış teori ve ondan kaynaklanan siyasal strateji son tahlilde kendi kendini yıkıcı bir rol oynadı.

Rusya’nın sınırlı maddi kaynakları temelinde kendine yeterli bir sosyalist sistem kurmasını olanaklı gören varsayım yanlıştı. Bu, 1930’larda, Stalin’in son-hız

endüstrileşme programının Sovyetler Birliği ile ileri kapitalist ülkeler arasındaki arayı daralttığı dönemde kendisini o kadar açık etmiyordu. O zamanlar önemli ilerlemeler yalnızca nicelikle ölçülüyordu. Fakat, bu yıllarda kurulan otarşik sistem, II. Dünya Savaşı sonrasında gelen bilimsel teknolojik devrimin kapitalist ülkelere sağladığı ilerlemeye ayak uyduramadı. Bu transformasyon kapitalist üretim biçiminde bir devrime yol açtı ve izole bir devletin (ya da devletlerin) yarışamayacağı bir sistem yarattı.

Bilimsel-teknolojik devrimin belki de en önemli sonucu, her ülkenin içinde verilmek zorunda olduğu tek bir dünya ekonomisini iyice ortaya çıkarmasıdır. Gelecek sosyalizm, ne yapıp yapıp dünyadan soyutlanmamak zorundadır.

İşçi sınıfının dünya stratejisi: Buraya dek söylenenler ışığında, işçi sınıfının dünya ölçeğindeki tek geçerli stratejisi, bilimsel-teknolojik devrimin üzerine kurulu stratejidir. Gündemin baş sorunu, *bilimsel-teknolojik devrimin yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin kendi açmazlarını savaşla çözmesine karşı duracak ve halkları bilimsel teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştıracak bir strateji çizmektir.*

Üretken güçler her zaman belirleyici olanıdır, üretim ilişkileri hiçbir zaman onları kalıcı biçimde durduramaz. Kalıcı olarak durdurabilecek noktaya gelindiği zaman o sistem tüm olanaklarını tüketmiş demektir ve sistem olarak çöker. Bugün söz konusu olan bu değildir. Evet, özellikle ileri kapitalist ülkeler ve genellikle dünya sosyalizm istiyor. Ama bu kapitalizmin, emperyalizmin sonu bugün gelmiş demek değildir. Üretken güçler kendi özgül gelişmesine bırakılsa çok daha hızlı gelişebilecekken, önünde özel mülkiyet engeli durduğu için onunla sürekli kavga içinde, onu sürekli iteleyerek, yani zaman kaybederek ilerliyor.

Her sistem dönem dönem bunalıma girer, bu aynı zamanda gelişmesinin yoludur. Kapitalizmin girdiği bunalımlardan devrimci yönde yararlanılmazsa, bunun sonucu, sistemi kendiliğinden gelişmesine bırakmaktır. Kendiliğindenliğe bırakılan hiçbir sistem de, tüm gelişme olanaklarını yitirmeden yıkılmaz. O zaman emperyalizmin kaçınılmaz olarak gideceği yol, dünya pazarını alabildiğine derinleştirmek, komünizmi alabildiğine yakınlaştırmaktan başka birşey değildir. Komünistlerin görevi, bu sarhoş ve ağır gidişi, bilinçli bir gidişe çevirmektir.

Komünist partisi ve merkezîyetçilik: Komünist partisi, demokratik merkezîyetçi bir işleyişe sahiptir. Legal ortamlarda çalışan partilerde demokrasi daha geniş olur, illegal ortamlarda ya da sıcak çatışma ortamlarında çalışanlarda merkezîlik öndedir. TKP de illegal çalışan bir partidir ve demokratiklik yönü asıl olarak merkez komitesi ve üstü (MK, Siyasil ve İdeolojik Bürolar, Kongre) için geçerlidir.

Ancak, geçmiş deneye bakıldığında bu genellemelerin pratiği belirlemedeki yetmezliği ortadadır. Ülke yöneten ya da en legal ortamlarda çalışan partilerde bile demokratik yön son derece geri kalmıştır. Nesnel ortama uymayan merkezizyetçilikler (uyanlara sözümler yok), liderlerin en kötü yönlerini öne çıkardı ve entellektüel konformizmi besledi.

Lenin'in geniş görüşlülüğü ve demokratlığı, bu eğilimlerin çoğunu, kendi yaşam sürecinde denetleyebilmişti. Ayrıca o sıraların nesnel ortamı da bu çeşit örgütlenmeyi haklı kılıyordu. Ama komünist hareketin tüm deneyimine bakarsak görürüz ki, mutlak ya da mutlak'a yakın bir gücü devralmış insanların anlayışına dayanan bir örgüt, değişme kapasitesini ve kültürü için can alıcı önem taşıyan demokratik normları hızla yok etmektedir.

Bugün, anti-demokratik eğilimlerin yeniden yaratılmaması için bizleri eğitebilecek önemli bir deneyim birikimi oluşmuştur. Bundan yararlanmalıyız. Yeni komünist hareket, en illegal, en çetin koşullarda çalışan partilerin bile demokratik yönlerini geliştirmenin yolları üzerinde düşünmelidir.

Uluslararası birlik ve "dünya partisi": Günümüzde, uluslarüstü tekellere karşı ulusal ölçekte örgütlenme ve eylemin yetersizliği açıkça görülmektedir. Tüm dünyada işçilerin *savaşım programı* giderek iyice uluslararasılaşmaktadır.

Bugün dünya kapitalist ekonomisinde ortaya çıkan değişimlere, müfrezelerin kesimsel çıkarlarını değil, sınıfın dünya çapındaki genel çıkarlarını yansıtan **ORTAK** devrimci yanıtı gereklidir. Dünya işçisinin ideolojik, siyasal ve örgütsel **birliği** gereklidir. Ulusçuluğun her çeşidinin şiddetle ezilmesi gereklidir. Bunun ötesinde, başarı olanağı yoktur. Yeni Marksist hareketin *dünya ölçeğinde* mutlaka kendi zamanına, koşullarına ve siyasal misyonuna uygun örgütsel yapılar yaratması gerekir.

Ancak, bu örgütlenme, merkezi tek bir model içinde olmamalı, ülkelerin somut koşullarına göre ortaya çıkan değişik örgütlenme ve strateji biçimlerine çatısı altında yer verebilmelidir. Çünkü en azından az ve orta gelişmiş ülkelerde, gelişmiş kapitalist ülkelerde aynı çeşit örgütlenmeler olamaz. Dolayısıyla, "dünya partisi" kavramı da pek yerine oturmamaktadır. Komünistlerin dünya ölçeğinde yeni birliği, gereksinim bunadır! ⊕

Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi genel sekreteri, devlet ve bakanlar konseyi başkanı FİDEL KASTRO RUZ'un, 1 Ocak 1999'da, devrimin zaferinin 40. yıldönümü töreninde, Santiago' da Céspedes Parkı'nda yaptığı konuşma.

En muhteşem zafer ve devrimci kararlılık sayfası, özel dönemin bu yıllarında yazılmıştı

Çeviri: E. Karakebeli

Santiago Halkı,

Küba'daki tüm vatandaşlar,

1 Ocak 1959 gecesini hatırlamaya çalışıyorum. Bütün izlenim ve ayrıntıları, sanki herşey şu an oluyormuşcasına hatırlıyorum. Kaderin 40 yıl sonra, aynı meydana Küba Santiago halkına konuşma şansını yeniden vermesi inanılmaz geliyor.

O gün şafaktan önce, diktatör ve rezil rejiminin, kuvvetlerimizin bastırılmaz ilerleyişinin önünden kaçtığı haberinin gelmesiyle garip bir boşluk hissettim. Karşımızda 800 binden fazla silahlı insan, binlerce eğitilmiş subay, yüksek moral, çekici ayrıcalıklar, hiçbir şekilde sorgulanmayan bir yenilmezlik miti, Amerika'dan eksik kalmayan destek ve öğütler varken, 18 Aralık 1956'dan başlayarak topladığımız yedi tüfekle, 24 aydan biraz daha uzun bir zamanda bu inanılmaz zafer nasıl mümkün olmuştu?

Zafer anında üzüntümüz çabucak kayboldu, yaşadığımız deneyimlere, kavgada yitirdiğimiz yoldaşların canlı hatırasına, bu olağanüstü zor yılların bizi olduğumuzdan daha iyi olmaya zorlayışına ve bu yılları yaşantımızın en yaratıcı ve verimli yıllarına dönüştürme çabasına nostalji duymaya başladık. Dağlarımızı, kırsal yaşantımızı, mutlak ve zorunlu sadelik alışkanlığımızı, savaşın 761 gününde karadan ya da havadan her an ortaya çıkabilen düşman karşısında sürekli nöbette olmayı, sağlıklı, zor, sade bir yaşamı, büyük fedakarlıkla paylaşılan tehlikelerde herkesin kardeş olduğu ve her insanın içinde taşıdığı sonsuz kendini adama, benliğinden vazgeçme gibi erdemlerin yeşerdiği yaşam tarzını bırakmamız gerekiyordu.

Düşmanla aramızdaki korkunç güç farkı imkansız başarılarımızı gerektirdi. Savaşı düşmanın gelişmiş, silahlı araçlarının karşısında tüfeklerle, tanklara karşı mayınlarla, ve özellikle de, her askeri eylemin

FİDEL HALKA SESLENİRKEN

hemen içinde yeralan uçaklara karşı kazandığımızı söylemek yeterlidir sanırım.

Tüfekleri ve diğer yarı otomatik ve otomatik piyade silahlarını çatışmalar sırasında ele geçirdik ve patlayıcıları da kırlardaki atelyelerde, üzerimize yağmur gibi yağın bombalardan patlamayanlarını kullanarak imal ettik. Başarımızda, düşman hareket halindeyken saldırma anahtar faktördü. Bu askeri güçleri kurşun işlemez pozisyonlarından çıkarmak için provoke etmek, kumandanlarımızın en önemli yetenekleri haline gelmişti. Düşman operasyon birlikleri ve garnizonlar kuşatılmış, gönderilen yedek güçler tahrip edilmiş, gerekli malzeme olmadığı zaman birçok kayıba neden olmasına rağmen her

gün kuşatmayı daha da daraltarak ilerleyen nişancılarımızın sürekli ateşleri altında, açlık susuzluk yüzünden düşmanların teslim olmaları sağlanmıştı. Dağlarda ve ormanlarda öğrendiklerimizi, ovalarda, karayollarında, yeni silahlar ele geçirildikçe artan sayıdaki askerlerimizi ve özellikle acemileri saklamaya yarayan meyve bahçelerinin aralarında, ve hatta şeker kamışı tarlalarında uyguluyorduk. Deneyimli kumandanların komutasındaki bu birlikler, sürpriz saldırılarla diğer birlikleri güçlendiriyorlardı. Aynı yöntem şehirlerde de uygulanarak, garnizonların birçok pozisyonunu tecrit etmeye yaradı.

Palma Sorino şehri işte böyle, üç günde ele geçirildi ve Santiago de Cuba Plaza'daki 5 bin kişilik garnizona bin iki yüz kişilik başkaldırı birliğiyle saldırı ve kontrol planı işte böyle hazırlandı.

Operasyonların başlamasından beş gün önce, şehrin etrafını koruyan dört tabur yavaş yavaş şehri sarmadan, önceden ele geçirilmiş 100 silah, başkaldırının başlatılması için Santiago körfezinden şehre sokulmuştu. Her dört düşman askerine karşı sadece bir başkaldırı savaşçısı olduğunu söylersem, hazırlanan planın ayrıntılarına girmeme gerek kalmaz. Çatışmalar boyunca hiçbir zaman bundan daha iyi bir pozisyonda da olmadık zaten.

Savaş, Guisa'da, Bayamo'dan birkaç kilometre uzakta, 180

Ernesto Che Guevara

adamla, karayolu üzerinden ve başka yollardan bu şehirden gönderilen desteklerle, arkalarında tanklar da olmak üzere, düşmanın en iyi binlerce askerine karşı başladı. Guisa, 11 gün süren yoğun çatışmalardan sonra ele geçirilen silahlarla ve katılan yeni güçlerle, 30 Kasım 1953'de ele geçirildi.

Bu savaş da askerlerimizin kazandığı olağanüstü savaşıma kapasitesinin ve hızlı eylemlerinin bir örneğidir. Bundan 5 ay önce, aynı yılın haziran ayında düşman, son ve anlaşıldığı gibi "yenilmez" saldırısını, La Plata, Sierra Maestra'da genel kumandanlığa karşı başlattı. Ama bizler artık 2 Aralık 1956'da çıkarma yapan acemi çaylaklar değildik. Ne de sayımız o kadar çoktu.

Savunma, Che, Camilo, Ramiro ve Almeida'nın komutasında ve yine

çok az sayıda birliğin de sonradan katılımıyla, ilk olarak yaklaşık 170 kişiyle başlamıştı. Bunlar, düşmanın stratejik saldırı noktası olan birinci kola doğru ilerleme emri almışlardı. Raul'un komutasındaki 2. Doğu cephesi birliği, kuzey doğu dağlarında, bizi desteklemeyecek kadar uzakta olduğundan, tüm kollarımız diğerleriyle tamamlandı. Dört hafta sonra 300 asker kadar topladık. Bundan başka daha yüzlerce genç gönüllü de Minas del Frio'da eğitiliyordu.

Camilo ve Che'nin Sierra'dan Escambray'e ilerleyişi

Yetmiş dört gün yoğun çarpışmadan sonra düşman birlikleri yaklaşık bin kadar ölü, yaralı ve tutuklu verdi. Tutuğumuz 440 kadar esiri, birkaç gün sonra Kızıl Haç aracılığıyla geri yolladık.

Ben burada hatırladıklarımı yazıyorum. Tarihçiler bunları çok daha ayrıntılı bilgilere dayanarak verebilirler, çünkü daha sonra, düşman arşivlerinde olanlar dahil, tüm belgeleri sakladık. Ben burada 5 yüzden fazla silahın ele geçirildiğini ve bunlarla gönüllülere eğitim verildiğini doğrulayabilirim.

Savaş bittiğinde, o sırada zaten Frank Pais'in denetiminde bulunan 2. Doğu bölgesindekiler hariç, sadece 9 yüz silahlı adamdan oluşan başkaldırı birliklerimiz, hiç zaman kaybetmeden ordunun elindeki ülke merkezine doğru iler

Che'lere ve Che'leri doğuran halka selam

lemeye başladılar. Bu başkaldırı birlikleri farklı yönere doğru ilerleyerek yeni savaş alanları oluşturdular. Ben birkaç adamla kumanda pozisyonunda kaldım.

Bu operasyonları sürdürürken, Che 140, Camilo da 100 adamla, bildiğim kadarıyla tarih kitaplarındaki en büyük başarıları yarattılar. Sivrisineklerin hastalık taşıdığı, düşman birlikleriyle dolu bataklıkların arasından, rehbersiz, yiyeceksiz ve o bölgede hiç de güçlü bir örgütlenmesi olmayan yeraltı hareketimizden gereken lojistik desteği almadan, tam bir kasırğa başlarken, Sierra Maestro'dan Escambray dağlarına doğru 400

kilometreden fazla ilerlediler. Kuşatmaları, pusuları, çarpışma ve bombardımanları altederek amaçlarına ulaştılar. İşte düşmanı bozguna uğratan savaşçılarımıza böylesi bir güvenimiz vardı ve daha da önemlisi, onların kendilerine ve efsanevi liderlerine böylesine sonsuz güvenleri vardı. Onlar demirden yapılmış insanlardı. Genç insanlarımıza, Che'nin *Pasajes de la guerra revolucionaria* (Devrimci Savaşın Bölümler) kitabını tekrar tekrar okumalarını salık veririm.

Bugün kırkıncı yılını kutladığımız, neredeyse istemeden ayrıntılarına girdiğim bu güzel olayları, Sierra

Maestra'daki savaşımızın hatıralarını anlatmayı bitirirken, La Plata'dan yanımda 30 silahlı ve bin de silahsız adamla 11 Kasım'da ayrıldığımı ekleyeceğim. Açlık, bombardımanlar, herşeyin eksik olduğu, eğitim için harcayacak fazladan tek bir kurşun bile olmadığı göz önünde bulundurulursa, anlaşılır ki, kendini düşünmeyen bu yiğit ve genç insanlar, silahlarla, sanıldığından daha çok deneyimliydiler. Ülkenin her tarafından okula, heyecan içinde, dalga dalga gelen bu gençlerden ancak onda biri bu koşullara dayanabiliyordu. Bunlareski savaşçılardan çok daha cesaretliy-diler, saflarımızı pekiştirdiler. Duydukları geleneklerle ve hikayelerle, diğerlerinin yıllar içinde yaptığını, bir günde başarma hırsı içindeydiler.

O zamanlar kumandan olan Quevedo tarafından ikna edilerek kendi eski komutanlarına karşı savaşmaktan vazgeçip saflarımıza katılan iki düşman birliği de dahil, yürüyüş boyunca toplanan küçük başkaldırı birliklerinden, 180 kişilik bir öncü muhafız gücümüz olmuştu. Birliklerimiz, karşılaştıkları düşmanla savaşma hayallerini yeterince gerçekleştirme şansını Guisa, Baire, Jiguani, Maffo ve Palmo Soriano'da buldular. Üç hafta önce benimle Palma'dan ayrılanlar arasındaki hastalıklar, yaralanmalar ve ölümler de hesaplandığında, hazırda olan silahlı kuvvetlerle beraber yaklaşık 700 kişilik muhteşem bir güç oluşturmuştuk. Yalnızca Palma'da 350

silah ele geçirmiştik.

Bu arada birliklerimizin kullandığı her silahın bu şekilde ele geçeri-ilemediğine dikkatinizi çekmek isterim. Aralık'ın ortalarında bence dışardan gelen en önemli silah yardımını aldık. Küba zaferinden birkaç ay önce Venezüela'da zafere ulaşan devrimci cuntanın kumandanlarından Larrazabal tarafından 150 yarı-otomatik silah ve benim için de bir FAL gönderildi. Sizin de tahmin edebileceğiniz gibi, bu silahlar hemen savaş meydanında yerini aldı ve Jiguani, Maffo ve Palma Soriano'da kullanıldı.

Bu nedenle Palma ve Maffo bizim denetimimize girdikten sonra silahsız birliklerimiz için yeterince silah vardı. Bunları Santiago'daki başkaldırıyı desteklemek ve Mayari'den çekilmekte olan düş-

---

Dış ülkelerden, çok olağanüstü durumlar dışında silah ya da başka malzeme yardımı almadığımızı belirtiyim. Bunların en büyüğü Venezuela'dan gelendi. Savaşı kazandığımız silahların yüzde doksandan fazlası çarpışmalarda düşmandan elde ettiklerimizdi.

---

manın önünü kesmek için gönderebildik.

Venezuela'dan gelen yardımdan söz etmişken, dış ülkelerden, çok

olağanüstü durumlar dışında silah ya da başka malzeme yardımı almadığımızı belirteyim. Bunların en büyüğü Venezuela'dan gelendi. Savaşı kazandığımız silahların yüzde doksanından fazlası çarpışmalarda düşmandan elde ettiklerimizdi. Bunlar yalnızca birkaç bin taneydi ama asla bozulmayan bir kuralla, her zaman ön cephede kullanıldılar.

Bu anımsadığım olaylar bu yıl boyunca yalnızca kısmen kutlandı.

Ülkenin kesin bağımsızlığını sağlamak için ölenler onurumuzdur, onlara sonsuz saygı ve sevgi. Bu efsaneyi dağlarda, vadilerde, şehirlerde yazanlara, yeraltı gerillalarına ve savaşçılara, devrimden sonra gençliklerini, enerjilerini adalet uğruna, halklarının egemenliği için seferber edenlere, zafere yönelik başka görevlerde ölenlere, bugün hala yaşayanlara da. Çünkü eğer o, 1 Ocak 1953'de başlayan beş yıl, beş ay, beş günün zaferi olarak adlandırılıyorsa, bugün 45 yıllık kahramanca bir kavgadan söz edilebilir. (Alkışlar.)

En genç kuşaklar için devrim henüz başladı

Bugün bile genç kuşaklar için devrim henüz başladı. Onlara hitap etmezsem, böyle bir günün hiçbir değeri olmaz. Burada hazır bulunanlar kimler? Çoğunluk o zamanın kadın ve erkekleri, gençleri değiller. Konuşmayı dinleyenler o 1 Ocak'ın insanları değiller.

Aynı kadın ve erkekler değiller. Bunlar bir başka, farklı bir halk, ancak aynı zamanda aynı ölüm-süzlükte bir halktır. (Alkışlar.)

Ülkenin bugünkü nüfusunu oluşturan 11 milyon 142 bin yedi yüz kişinin 7 milyon 190 bin dört yüzü daha doğmamıştı, 1 milyon 359 bin 698'i on yaşından küçüktü. Yaşı o zaman 50 olan ya da yaşasa şimdi 90 yaşını geçecek olanların çoğunluğu yaşamlarını yitirdiler.

O vatandaşların yüzde otuzu okuma yazma bilmiyordu, inanıyorum ki bir yüzde altmışı da hiçbir zaman ilkokulu bitiremedi.

Yalnızca birkaç teknik kolej ve yüksek okul vardı ve halkın bunların hepsine gitme şansı da yoktu. Öğretmen okullarının ve biri özel, üç üniversitenin de durumu aynı-

Burada hazır bulunanlar kimler?

Çoğunluk o zamanın kadın ve erkekleri, gençleri değiller.

Konuşmayı dinleyenler o 1 Ocak'ın insanları değiller.

Aynı kadın ve erkekler değiller. Bunlar bir başka, farklı bir halk, ancak aynı zamanda aynı ölüm-süzlükte bir halktır.

dı. Yalnızca 22 bin profesör ve öğretmen vardı. Muhtemelen yetişkin nüfusun yüzde beşi, yani 250 bin kişi ilkokuldan sonra eğitim alabilmekteydi.

Hatırladığım bazı istatistikler bunlar.

Bugün 250 bin öğretmen ve profesör, 64 bin doktor, 600 bin üniversite mezunu vardır ve bunlar çok daha iyi yetişmişlerdir. Cahillik ortadan kaldırıldı, ilkokulu bitirmemiş birisine rastlamak neredeyse mümkün değildir. Eğitim ortaokul bitimine kadar zorunlu, bu düzeye gelenlerin de eksiksiz hepsi, istedikleri takdirde parasız olarak yine liseye ve üniversiteye devam edebilirler. İlle de tam doğru, kesin bilgilere başvurmaya gerek bile yok. Kimsenin inkar etmeye cesaret edemeyeceği olgular var. Gururla söylüyor, bugün dünyada kişi başına en yüksek öğretmen, doktor, beden eğitimi ve spor yetiştiricisi düşen ülkeyiz ve üçüncü dünya ülkeleri arasında anne ve çocuk ölümlerinin en düşük olduğu ülke de biziz.

Buna rağmen bunlar ve daha birçok başka başarımız hakkında konuşmayı önermiyorum.

Bunlardan çok daha önemli şeyler var. Kesin bir gerçek var ki bugünün ve dünün halkı arasında karşılaştırma yapmak bile mümkün olamaz.

Dünün halkı cahil ya da yarı cahil di, onlar gerçekten de ancak çok az bir politik bilinçle devrimi yapmayı, ülkeyi korumayı, giderek daha çok politik bilinç edinerek dünyada eşi görülmemiş bir devrimi başlatmayı ve geliştirmeyi

başardılar. Bunları şöven bir ruhla ya da saçma bir kendini beğenmişlikle, bizim başkalarından daha iyi olduğumuzu düşünerek söylemiyorum. Bunları söylüyorum çünkü kader ya da kısmettir ki, o 1 Ocak'ta başlayan devrim, dünyada herhangi bir devrimci sürecin

---

Gururla söylüyorum, bugün dünyada kişi başına en yüksek öğretmen, doktor, beden eğitimi ve spor yetiştiricisi düşen ülkeyiz ve üçüncü dünya ülkeleri arasında anne ve çocuk ölümlerinin en düşük olduğu ülke de biziz. Üç kuşağın da katılımıyla dünün ve bugünün kahraman halkı, ölümsüz halkımız, dünya tarihinin en zengin emperyalist gücü tarafından sürdürülen kırk yıllık saldırıya, ambargoya, ekonomik, politik ve ideolojik savaşa karşı koydu.

---

yaşadığı en zorlu deneyime maruz kaldı. Üç kuşağın da katılımıyla dünün ve bugünün kahraman halkı, ölümsüz halkımız, dünya tarihinin en zengin emperyalist gücü tarafından sürdürülen kırk yıllık saldırıya, ambargoya, ekonomik, politik ve ideolojik savaşa karşı koydu. Zaferin, yurtseverliğin ve devrime adanmışlığın en olağanüstü sayfası, bu özel yıllar boyunca, batının ortasında tamamen tek başımıza

bırakıldığımız, Amerika'dan sadece 90 mil uzakta olduğumuz zaman yazıldı ve devam etmeye karar verdik.

Hiçbir dava insanlığın davasından daha önemli değildir

Halkımız diğer halklardan daha iyi değildir. Tarihsel büyüklüğü, tek bir olguyu teste koymuş ve de ayakta kalabilmiş olmasından kaynaklanırlar. Kendiliğinden ve kendi başına büyük bir halk değildir. Aksine kendini büyütmüş bir halktır ve de bunu yapabilme kapasitesi, savunduğu düşüncelerin büyüklüğünden ve haklılığından kaynaklanmıştır. Böyle başka bir dava daha yoktur ve olmamıştır.

Bugün ulusal bir davayı bencilce savunma konumunda değiliz, bugünün dünyasında ulusal bir dava kendi içinde ve kendiliğinden büyük bir neden değildir.

Dünyamız, gelişmesi ve tarihsel evrimi sonucunda, durdurulamaz ve geri dönüşsüz bir biçimde hızla küreselleşiyor. Hiçbir ülkenin

ulusal ve kültürel kimliklerini, hatta halkların meşru çıkarlarını gözardı etmeden söyleyebiliriz ki, hiçbir dava küresel davalardan, yani insanlığın davasından daha önemli değildir.

Ne de, bugünün ve yarının halkları için kavganın 1 Ocak 1959'ta başlamış olması ve tüm insanlığın çıkarı için tüm halkların davası haline gelmesi bizim hatamız ya da erde-mimizdir. Kendi başına hiçbir ülke, ne kadar büyük ya da zengin olursa olsun -bırakın orta boy ya da küçük bir ülkeyi - kendi sorunlarını tek başına çözemez. Yalnızca sınırlı görüştekiler, politik olarak miyop ya da kör olanlar ya da insanlığın kaderine tamamen ilgisiz ve duyarsız olanlar bu gerçeği yadsıyabilirler.

*Bugün
ulusal bir davayı
bencilce savunma
konumunda değiliz, bugünün
dünyasında ulusal bir dava kendi
içinde büyük bir neden değildir.
Dünyamız, hızla küreselleşiyor. Hiçbir
ülkenin ulusal ve kültürel
kimliklerini, hatta halkların
meşru çıkarlarını gözardı etmeden
söyleyebiliriz ki, hiçbir dava
küresel davalardan, yani
insanlığın davasından
daha önemli
değildir.*

Ancak insanlık için çözüm, dünyayı yöneten ve sömürenlerin iyi niyetleriyle gelmeyecek. Onlar kendileri için cennet, geri kalanlar için ise gerçek ve kaçınılmaz bir cehennemden başka birşey yaratamazlar.

Gezegenimize hükmeden ekonomik düzen ister istemez çökecek. Aritmetik için yeterli

düzeyde toplama çıkarma yapmayı bilen bir çocuk bile bunu anlar.

Kimileri bu konularda konuşanları kuşkucu buluyor. Hatta Ay'da ya da Merih'te koloniler kurmayı düşleyenler bile var. Onları hayal kurdukları için suçlamıyorum. Belki başarılılarsa, gezegenimize karşı olan saldırganlıkları durdurulmazsa, kimilerinin kaçış yeri olabilir.

Bugünkü sistem toplum ve doğayı yokedici olan kör ve kaotik yasalar üzerine kurulduğundan, sürekli değildir.

Neoliberal küreselleşmenin kendi teorisyenleri, akademisyenleri, savunucuları ve sözcüleri tam emin değiller, kendileriyle çelişiyorlar.

Cevaplanamayan binlerce soru var. İnsan özgürlüğüyle mutlak piyasa özgürlüğünün, sanki bilinen en bencil, eşitsiz ve insafsız bir sistemden doğan bu yasalar düzenin metalara döndürdüğü insanlarla bağdaşmış gibi, ayrılmaz kavramlar olduğunu söylemek en büyük ikiyüzlülüktür. Burjuva devriminin parolası olan

eşitlik ve kardeşlik olmadan asla özgürlük olamayacağını ve bunların piyasa kurallarıyla tamamen bağdaşmaz olduğunu söylemek çok daha doğru olurdu.

Dünyada on milyonlarca çocuk çalışmaya, yaşayabilmek için kendilerini, organlarını satmaya, uyuturucu ticaretine zorlanıyor.

***İnsanlık için çözüm,
dünyayı
yöneten ve sömürenlerin
iyi niyetleriyle gelmeyecek.
Onlar kendileri için cennet,
geri kalanlar için ise gerçek ve
kaçınılmaz bir cehennemden
başka birşey
yaratamazlar.
Kimileri bu konularda
konuşanları
kuşkucu buluyor. Hatta Ay'da
ya da Merih'te koloniler kur-
mayı düşleyenler bile var.
Belki başarılılarsa, gezegeni-
mize karşı olan saldırganlık-
ları durdurulmazsa,
kimilerinin
kaçış yeri olabilir.***

Yüz milyonlarca işsiz, yoksul, uyuturucu trafiği, göçler, geçmişin sömürgeleri ve bunun bugünkü sonucu az gelişmişlik ve bugünün dünyasındaki tüm toplumsal felaketler bu kurallara göre kurulmuş sistemden doğmuştur. Pazar kavgasının bu yüzyılın iki dünya savaşına neden olduğunu unutmak olanaksızdır.

Piyasa ilkelerinin insanlığın tarihi gelişiminin ayrılmaz parçası olduğu olgusunu görmezlikten gelemeyiz, ama, böyle toplumsal ilkelerin insanlığın ille bundan sonraki gelişmesinin de kaynağı olacağı sanısını her akılcı insanın reddetme hakkı vardır. Piyasanın en fanatik savunucuları ve inananları, bunu yeni bir dine çevirdiler. Böylece piyasa teolojisi ortaya çıktı. Bilim insanlarından çok, bunun

akademisyenleri teolojisyenleri oldular. Onlar için bu artık bir inanç sorunu. Dünyanın her yerinde milyonlarca insanın dürüstçe inanarak uyguladıkları dinlere ve hakiki teolojisyenlere saygılıyız ama piyasa teolojisinin sekter, fundamentalist olduğunu ve üstelik de kiliseye ait olmadığını ekleyebiliriz.

Birçok başka nedenden dolayı bugünkü dünya düzeni süremez. Bir bioteknolojist, bu genetik haritasının kendi sonunu hazırlayan birçok gen taşıdığını söyleyebilir.

Artık yalnızca, hükümetlerin ve uluslararası finans kurumlarının kontrolünden kaçan, gerçek ekonomiyle ilgisi olmayan inanılmaz zenginliklerin yaratılması olgusu değil, yeni ve beklenmedik olaylar da ortaya çıkıyor.

Son yıllarda Amerikan borsasında fiyatların, er ya da geç patlayacak kocaman bir balon gibi şişerek binlerce, inanılmaz zengin yaratmasında olduğu gibi. 1929'da olan ve 10 yıl etkisi süren derin bunalımın nedeni de buydu. Geçen yılın ağustos ayında, dünya gayri safi yurtiçi hasılasının yalnızca yüzde ikisini üreten

Rusya'daki basit parasal kriz, New York borsasının en önemli göstergesi olan Dow Jones'un bir günde 512 puan düşmesine neden oldu. Güneydoğu Asya'daki gibi bir krizin Latin Amerika'da da patlak vereceği paniği başgösterince, bu Amerikan ekonomisini ciddi bir şekilde sarstı. Bugüne kadar zar zor felaketi önleyebildiler. Bu bor-

Bugünkü dünya düzeni süremez. Bir bioteknolojist, bu genetik haritasının kendi sonunu hazırlayan birçok gen taşıdığını söyleyebilir. Artık yalnızca, gerçek ekonomiyle ilgisi olmayan inanılmaz zenginliklerin yaratılması olgusu değil, yeni ve beklenmedik olaylar da ortaya çıkıyor. Son yıllarda Amerikan borsasında fiyatların, er ya da geç patlayacak kocaman bir balon gibi şişerek binlerce, inanılmaz zengin yaratmasında olduğu gibi. 1929'daki derin bunalımın nedeni de buydu.

salarda kullanılan fonlar, Amerikan vatandaşlarının birikimlerinin ve emekliliklerinin yüzde ellisini de kapsıyor. 1929'daki krizde bu rakam sadece yüzde 5 idi ve çok sayıda intihar olmuştu.

Küreselleşmiş bir dünyada bir yerde ne olursa hemen diğer

bölgelerde de yankıları duyuluyor. En son yara önemliydi. Dünyanın, Amerika tarafından yönlendirilen en zengin ülkelerinin kaynakları felaketi önlemek ya da geciktirmek için harekete geçirildi. Ancak Rusya'yı uçurumun kenarında tutmak istiyorlar ve Brezilya'ya da gereksiz derecede zorlu koşullar öne sürüyorlar. Uluslararası Para Fonu İMF fundamentalist prensiplerinden bir milim bile kıpırdamadı. Dünya

Bankası buna karşı çıktı ve durumu sona erdirdi.

Herkes uluslararası bir para krizinden konuşuyor; buna yakalanmayanlar yalnızca Amerikan vatandaşları. Her zamankinden daha çok harcıyorlar ve birkimleri sıfırın altında. Uluslarüstü şirketlerinin başkalarının parasını harcıyor olmasıyla ilgilenmiyorlar. Ticaret açığının büyümesiyle ve 240 milyar doları bulmuş olmasıyla da ilgilenmiyorlar. Dünya rezervlerinin parasını basan imparatorluklarının ayrıcalıklarının keyfini çıkarıyorlar. Spekülatörler bir kriz anında kurtuluşu hazine bonolarında arıyorlar. İç piyasa geniş ve, çok da para harcadığı için, men ekonomi iyi durumda gözüküyor. Dev birleşmeler, hiperaktivite ve hisse fiyatları yeniden artıyor. Yine Rus ruleti oynamaya başladılar. Sanki herşey sonsuza dek iyi devam edecek. Sistemin teorisyenleri filozof taşını buldular. Tüm giriş noktaları rüyayı bozacak hayaletleri uzak tutmak üzere kapatılmış. Asla bir kriz olmayacak.

Ancak, şişirilmeye devam eden balon tek tehdit ve tek kumar mı? Her zamankinden daha da muhteşem ve kontrol edilemez olmaya başlayan olgu, para birimleriyle yapılan spekülasyonlar. Bu işlemler şimdi günde en az 1 trilyon dolar civarında oluyor. Kimileri 1.5 trilyon olduğunu söylüyor. Korkutucu olan şu ki, yalnızca 14 yıl önce bu rakam tüm

yıl boyunca 150 milyon dolar civarındaydı. Rakamlara bakınca karışıklık olabilir. Bunları ifade etmek ve çevirmek oldukça zor. Kuzey Amerika'da trilyon denen milyon kere milyon demek. Onların şimdi milyar dediği bin kere milyon. Bu müthiş rakamları takip etmenin zorluğu bile bugünkü dünya ekonomik düzeninde spekülasyonun büyüklüğünü yansıtır niteliktedir. Dünya uluslarının büyük çoğunluğu bunun faturasını sürekli felaket riski ile ödüyor. En küçük dikkatsizlik, spekülatörlerin bu ülkelerden herhangi birinde saldırıya geçip, birkaç gün içinde parayı devalue edip, belki de onlarca yılda oluşmuş nakit döviz rezervlerini likide etmelerine neden olabilir. Dünya düzeni bunun için koşulları yarattı. Hiç kimse güvende değil ve de olamaz. Gruplar halinde kurtlar, nerede, ne zaman ve neden saldırıya geçmek gerektiğini bilgisayarlarının yardımıyla biliyorlar.

Dayatılmış dünya düzeni fanatiklerinin tapınağında bazı sözler ağza alınamaz

On dört yıl önce, spekülasyon bugüne göre iki bin defa daha azken, Nobel ödülü kazanmış bir ekonomist bu tür spekülasyonlardan kazanılan paradan yüzde bir oranında vergi alınmasını önerdi. Bu vergiyle sağlanacak gelir tüm üçüncü dünya ülkelerinin kalkınmasına yeterdi. Hem de bu, zararlı spekülasyonu düzenleyen ve biraz

durduran bir yol olabilirdi. Ama, düzenlemek? Bu, en safından fundamentalist doktrinleri karşısına alırdı. Dayatılmış dünya düzeni fanatiklerinin tapınağında ağza alınamayacak sözler vardır. Örneğin: Düzenleme, kamu girişi-mi, ekonomik gelişme programı, devletin herhangi bir planlaması, ekonomik bölgeye etkisi ya da

Her zamankinden daha da devasa ve kontrol edilemez olmaya başlayan olgu, para birimleriyle yapılan spekülasyonlar. Bu işlemler şimdi günde en az 1 trilyon dolar civarında oluyor. Kimileri 1.5 trilyon olduğunu söylüyor. Korkutucu olan şu ki, yalnızca 14 yıl önce bu rakam tüm yıl boyunca 150 milyar dolar civarındaydı. Rakamlara bakınca karışıklık olabilir. Bu müthiş rakamları takip etmenin zorluğu bile bugünkü dünya ekonomik düzeninde spekülasyonun büyüklüğünü yansıtır niteliktedir. Dünya uluslarının büyük çoğunluğu bunun faturasını sürekli felaket riski ile ödüyor.

katılımı. Tüm bunlar serbest piyasa-özel müteşebbüs cennetinin hayalini bozmaktadır. Herşey düzenlenmemiş olmalıdır, hatta iş piyasası bile. İşsizlik sigortası en aza indirilmelidir, böylece 'bedavacılar' desteklenmemiş olur. Emeklilik yeniden yapılmalı ve özelleştirilmelidir. Devlet yalnızca

düzeni sağlayacak polis ve orduyla ilgilenmeli, protestoları ve ücret savaşımını bastırmalıdır.

Merkez Bankası'nın para politikalarına herhangi bir şekilde karışması bile düşünülemez. Bunun tamamen bağımsız olması gerekmektedir. 14. Louis'nin canı herhalde fena herhalde sıkılırdı bu duruma, 'ben devletim' dediği zaman ardından da 'yani hiçbir şey değilim' diye eklemesi gerekirdi.

Para birimleriyle yapılan korkutucu spekülasyonlardan başka bir de tröst fonları ve yine oldukça yeni bir deyim olan türev piyasalarda hızlandırılmış ve inanılmaz bir büyüme var. Bunun ne olduğunu anlatmaya çalışmayacağım. Oldukça karmaşık. Çok uzun zaman alır. Yalnızca bunun, spekülative kumara bir ek olduğunu, kumarbazların bilgisayar, yüksek düzey programcılar, ekonomik uzmanlar yardımıyla yapılan oldukça ileri risk hesaplamalarıyla ne olursa olsun herşeyle oynadıkları bir başka kumarhane olduğunu söyleyeceğim. Güvensizliği sömürüyorlar ve bankaların mevduat hesaplarındaki paraları kullanıyorlar. Hiçbir engelleri yok, inanılmaz kârlar elde ediyorlar ve felaketler yaratabilirler.

Bugünkü ekonomik düzenin ayakta kalamayacağı olgusu, sistemin tüm dünyayı kocaman bir kumarhaneye ve milyonlarca insanı, hatta bazen tüm bir halkı,

dünya üretimine ya da zenginliğinin büyümesine katkı yapmadan, yalnızca parayla para kazanan kumarçılara dönüştürmesiyle ve kendi zavallılığıyla, zayıflığıyla kanıtlanmaktadır.

Amerika'da yakında meydana gelen bir olay önemli bir skandalın kaynağı oldu. Biraz önce bahsettiğim ve özünü vermeye çalıştığım tröst fonlarından, üstelik de en tanınmış olan, bünyesinde iki ekonomi Nobel ödülü almış uzmanları bulunduran, yıllık kârı yüzde 30'un üzerine çıkan 'Uzun Vadeli Sermaye İşletmesi' adlı şirket iflasın eşiğine geldi. Bunun hesaplanamaz sonuçları olacağı söylendi.

Ünlü programcılarını ve Nobel ödüllü ekonomistlerini arkalarına alarak, bunların getirdiği prestijle, yalnızca 4.5 milyar dolarlık bir fonla, kendi spekülative operasyonları için 75 ayrı bankadan toplam 120 milyar dolarlık çeşitli fonları kör bir şekilde harekete geçirmişlerdi; yani her bir doların karşılığında 25 dolar kullanılmıştı. Bu prosedür tüm parametreleri ve parasal pratik tahminlerini yıkmıştır. Hesaplar ve programlar yanıldı. Kayıplar kayda değerdi ve dünyanın bu taraflarında dramatik önemi olan iflas kelimesi kaçınılmazdı. Yalnızca birkaç gün meselesiydi.

ABD federal rezerv sistemi, bu fonu kurtarmak için, bu tür bir kurum için sorumsuzca bir davranış sayılan, tüm Amerikan ve

Yalnızca 4.5 milyar dolara sahip maceracı ve sorumsuz bir spekülative kurumun Amerika Birleşik Devletleri'ni ve ardından tüm dünyayı felakete sürükleyebildiği bir ekonomik düzenin sağlamlığı nerededir? Sistemde böylesi boyutlarda zayıflık ve immünolojik bir başarısızlık varsa AIDS'e çok benzer bir hastalığın teşhisi konmalıdır.

neoliberal inançlarla çelişen bir biçimde harekete geçti. Yerleşik ilkelere göre bu fonun iflas etmesi ve piyasa kurallarının uygun düzeltmeyi yaparak ona bir ders vermesi gerekiyordu. Bir skandal ortaya çıktı. Senato Federal Rezerv Kurulu'nun başkanı Greenspan'i bir açıklama vermekle görevlendirdi. Wall Street'den gelen bu üst düzey yetkili, Amerikan ekonomisinin en uzman ve önemli kişilerinden birisi olarak görülmektedir. Bugünkü yönetimin ekonomik başarısı ona atfedilmekte, kendisi özellikle Amerikan borsasındaki krizi faiz oranlarını peşpeşe üç kere düşürerek engellemesi dolayısıyla iktisat ve basın çevrelerinde takdir toplamaktadır. Başkandan sonra ülkenin en önemli kişisi olarak görülmektedir. İşte bu ünlü kişi Senato'ya eğer söz konusu fon kurtarılmazsa yalnızca Amerikan ekonomisi için değil ama dünya ekonomisi için

Halklar kavgaya devam edecek, yığınlar asıl olarak yoksulluklarına ve çektikleri acılara tepki olan bu kavgalarda önemli ve belirleyici roller alacaklar, yaratıcı ve dahice binlerce baskı biçimi ve politik eylem ortaya çıkacak. Birçok hükümet ekonomik krizler sonucu ve de yerleşik ekonomik sistem içindeki çözüm eksikliğinden dolayı dengesiz olacak.

bir felaket olacağını ilettili.

Yalnızca 4.5 milyar dolara sahip maceracı ve sorumsuz bir spekülative kurumun Amerika Birleşik Devletleri'ni ve ardından tüm dünyayı felakete sürükleyebildiği bir ekonomik düzenin sağlamlığı nerededir?

Sistemde böylesi boyutlarda zayıflık ve immünolojik bir başarısızlık varsa AIDS'e çok benzer bir hastalığın teşhisi konmalıdır.

Daha fazla argüman ileri sürmek istemiyorum. Dünya ekonomisinde daha birçok sorun vardır. Düzen enflasyon, resesyon, deflasyon, potansiyel üretim fazlalığı krizleri arasında gidip gelmektedir. Her gün 8 milyon varil petrol ihraç etmesine rağmen Suudi Arabistan kadar zengin ülkelerde bile bütçe ve ticaret açığı vardır. İyimser

büyüme raporları giderek azalmaktadır. Kimsenin üçüncü dünya ülkelerinin sorunlarının nasıl çözüleceğine ilişkin en küçük bir fikri bile yoktur. Hangi sermaye, hangi teknoloji, dağıtım ağı, ihracat kredisiyle pazar arayacak, rekabet edebilecek ve ihracat yapacaklar? 22 milyon HIV- pozitif hastası bulunan ve bugünkü rakamlarla tek bir hastalığı kontrol etmek için bile 200 milyar dolar gerektiren Afrika'daki sağlık sorunları için kaynak nasıl bulunacak? Bu hastalığın aşısı ya da ilacı bulunana kadar daha kaç kişi ölecek?

Umut ediyoruz ki sorunların çözümü ekonomik krizin sonucu olarak bulunmaz

Dünyanın bugünkü gerçekleriyle yüzleşecek liderlik ihtiyacı vardır. Daha şimdiden gezegenimizde 6 milyar insan yaşamaktadır.

Yalnızca 50 yıl sonra bu 9.5 milyara ulaşacaktır. En yoksul ülkelerde yaşayacak olan bu inanılmaz sayıdaki insan için gıda, giyim, sağlık hizmetleri, eğitim, iş, ev, içecek su, elektrik, ve ulaşımı garantilemek muazzam bir sorun olacaktır. Önce tüketim standartlarının belirlenmesi gereklidir. Endüstrileşmiş ülkelerin israfa dayalı modelinden etkilenmiş olan zevk ve yaşam tarzını sunmaya devam edemeyiz. Bu hem intihar anlamına gelir, hem de olanaksızdır. Dünyanın gelişmesi programlanmalıdır. Bu görev uluslararası şirketlere ve piyasaya

ekonomisinin kör ve kaotik düzenine bırakılamaz. Çok bilgi ve deneyimi olduğundan dolayı Birleşmiş Milletler bu görev için iyi bir temeldir. Bunu daha demokratik yapmak, Güvenlik Konseyi'nin diktatörlüğünü ve konseyin içindeki diktatörlüğü sona erdirmek için uğraşmalı, ya da en azından, daimi üyelerinin sayısını arttırmalı ve kuralları değiştirerek üçüncü dünya ülkelerinin daha iyi temsil edilmesini sağlamalıyız. Dahası, Genel Kurul'un görevleri ve otoritesi genişletilmelidir.

Umut ediyoruz ki sorunların çözümü ekonomik kriz sonucunda bulunmaz. Üçüncü dünya ülkelerinde milyarlarca insan bundan çok kötü şekilde etkilenir. Teknolojik gerçekliğin bilinci ve modern silahların gücü bizi önüne geçilemez çatışmaların sürükleyeceği kanlı savaşları önlemekle görevli kılıyor.

Tek bir süpergücün, küresel ve boşucu bir ekonomik düzenin varlığı, destek gördüğü iki kutuplu bir dünyada değil de, bugün meydana gelseydi, bizimki gibi bir devrimin bile ayakta kalmasını oldukça zorlaştırır hatta olanaksız kılırdı. O destek sayesinde uluslararası arenada tanınmak ve yenilmez bir kapasiteyle direnmek, tüm forumlarda büyük mücadele ve kahramanlık örnekleri vermek için gerekli olan zamana sahip olduk.

Halklar kavgaya devam edecek,

yığınlar asıl olarak yoksulluklarına ve çektikleri acılara tepki olan bu kavgalarda önemli ve belirleyici roller alacaklar, yaratıcı ve dahice binlerce baskı biçimi ve politik eylem ortaya çıkacak. Birçok hükümet ekonomik krizler sonucu ve de yerleşik ekonomik sistem içindeki çözüm eksikliğinden dolayı dengesiz olacak.

Bizler olayların, altında acı çektiğimiz gerçeklerin bilincinden daha çabuk hareket ettiği bir dönemde yaşıyoruz. Düşünce tohumları ekmeli ve çeşitli metodlarla hilekarlık, sofizm, ikiyüzlülük, yanlış bilgilendirme ve kurumsallaşmış yalanların maskesini indirmeliyiz. Küba'nın üzerine sel gibi yağın kırk yıllık iftira deneyimi bize insanların içgüdülerine ve zekalarına güvenmeyi öğretti.

Avrupa ülkeleri akıl ve zeka kullanılarak neler başarabileceğini dünyaya öğretti. Yüzyıllar süren savaşlardan sonra ne kadar endüstrileşmiş olsalar da birbirlerinden ayrı olarak yaşayamayacaklarını anladılar. Finans dünyasının çok tanınmış bir ismi olan Soros ve grubu, bir zamanlar tartışmasız büyük bir imparatorluk, finans dünyasının kraliçesi, para rezervlerinin yöneticisi olan, ki bu bugün ABD tarafından üstlenilmiş bir roldür, İngiltere'yi spekülasyonla dizlerinin üzerine köktürdü.

Bu spekülasyonun getirdiği zarardan Fransız Frankı, İspanyol

1000 ÇİÇEK SAYI

Pesetası ve İtalyan Lireti de etkilendi. Dolar ve Euro birbirini gözlüyor. Dolar şimdi olası bir hasımla karşı karşıya. Birleşik Devletler şimdi telaşlı bir biçimde, bu yeni para biriminin bir süre çabalayıp ardından başarısızlıkla sonuçlanacağına ilişkin bahse giriyor. Bizler olaylara gözümüzü kapatıyoruz.

Keder, belirsizlik ve kuşku kimilerini eklettik alternatifler aramaya yöneltiyor. Dünyanın ise,

insanlık dışı olan, ahlaki ve toplumsal olarak savunulacak hiçbir yanı olmayan, ekolojik ve ekonomik olarak ayakta kalması olanaksız bu neoliberal küreselleşmeye karşı, insanların adanmış emekleriyle ve doğurgan zekalarıyla yaratmaya müktedir oldukları zenginliklerin eşit dağılımından başka bir alternatifi yoktur. Kör, anarşik, ve kaotik ilkeler dayatan ve insan ırkını uçuruma sürükleyen bu zalimce düzenin bir sonu olabilir. Doğa kurtulabilir. Ulusal kimlikler saklanabilir ve herbirinin kültürleri

korunabilir. Eşitlik, kardeşlik ve bunlarla beraber gerçek özgürlük sağlanabilir. Ülkelerin içindeki ve arasındaki zengin ve yoksul farklılıkları büyümeye devam edemez. Tam tersine bunlar bir gün tamamen ortadan kalkacak şekilde giderek azalmalıdır. Farklılıklar, hırsızlık, spekülasyon ve en zayıfın sömürülmesi yerine, hak etmek, kapasite, yaratıcı ruh ve her bireyin insanlık refahına katkısıyla belirlenmelidir. Hümanizm ikiyüzlü sloganlarla değil, somut eylemlerle dürüstçe uygulanmalıdır.

Bugünün kavgası sert ve zordur

Sevgili Vatandaşlar,

Ulus, anavatan devriminin ve sosyalizmin zaferini korumak için yürüttüğü kahraman savaşın bayrağını sallayarak, bastırılmaz bir şekilde, tıpkı Camilo ve Che'nin liderliğindekilerin Sierra Maestra'dan Escambray'e ilerlediği gibi, amaçlarına doğru ilerliyor. Mella'nın dediği gibi 'gelecek her zaman daha iyi olmalıdır'. Bunları 1999 için kendimize koyduğumuz amaçlarla doğrulayalım. Bugün yeniden hatırladığımız o savaşlarda ve olaylarda, büyük düşmanın saldırılarına karşı zafer günlerinde Uvero'da çarpışan yurttaşlarımızın sergilediği cesaretle birleşelim ve güçlenelim, çalışalım, savaşalım. Alegrio de Pio'yı geride bıraktık, Cinco Palmas'dan geçtik, güçleri

topladık ve tıpkı 300 kişinin 10 bin kişiye karşı zaferi gibi; bugün daha da güçlüyüz ve zaferden eminiz. (Alkışlar)

Tüm yuttaşlarımıza, ve özellikle de gençlere temin ederim ki gelecek kırk yıl dünya için sonucu belirleyen dönem olacak. Önünüzde karşılaşılamayacak kadar zorlu görevler var. Yeni muzaffer amaçlar sizi bekliyor, Küba devrimcileri olmanın gururu bunu gerektiriyor. Ulusumuz ve tüm insanlık için savaşağız. Ve sesimiz çok uzaklara ulaşabilir ve ulaşacaktır.

Bugünün kavgası sert ve zordur. İdeolojik savaşta da tıpkı ordulu savaşlarda olduğu gibi kayıplar vardır. Herkes bu zor dönemlere ve sert koşullara cesaretle karşı koyamaz.

O günlerde, savaşın en hızlı günlerinde, bombaların ortasında ve sayısız eksiklerle okula giren her on genç gönüllüden bir tanesi dayanabiliyordu. Ancak bu bir tane on tanesine, yüz tanesine, bin tanesine bedeldi. Bilinci kuvvetlendirerek, sağlam karakter oluşmasını sağlayarak, gençleri bizim zamanımızın zorlu hayat okulunda eğiterek, sağlam düşünceler ekerek, çürütülemez argümanlar kullanarak, örneklerle öğütler vererek, insan ırkının onuruna güvenerek emin olabiliriz ki her onda dokuzu savaş alanında devrimin ve anavatanın bayrağının yanında duracaktır. (Alkışlar)

Sosyalizm ya da ölüm!

Patria o muerte!
Venceremos! ☺

Sosyalizm: Birinci Kitap

Sosyalizm Nedir?

RIZA YÜRDÜKOĞLU

AYRUVIRILAN

**BU BİR REKLAM DEĞİLDİR
OKUMA
ARAŞTIRMA
DÜŞÜNME
VE
TARTIŞMA ÇAĞRISIDIR**

1000 ÇİÇEK SAYI 1

Sosyalizm çok kullanılan bir sözcük.

*Saldırmak amacıyla kullananlar
onun hakkında birşey bilmiyorlar, bilmeden saldırıyorlar.*

Bu doğaldır.

Onların derdi, kurulu sömürü tezgahlarının bozulmaması.

*Ama sosyalizmi savunan bizler
acaba onun hakkında yeterli ve ilk elden doğru bilgiye sahip miyiz?*

Bu konuda yeterince akıl

yürütüyor muyuz?

Sosyalizm nasıl bir toplumsal düzendir?

Sosyalizmde meta üretimi olabilir mi?

Toplumsal gelişmenin sosyalizme hazır olması ne demektir?

Kapitalizmin sonu ne zaman gelir?

Sosyalizmde devlet ve demokrasi nasıl olmalıdır?

Sovyetler'de yıkılan sosyalizm miydi,

yoksa bu alanda yapılan yanlışlar mıydı?

Dünya devriminin doğru anlayışı nedir?

Dünya devrimi bundan sonra nasıl bir yol izlemek durumundadır?

*Sosyalizm Nedir kitabı,
bu sayılan konularda, ilk elden bilgilere dayanarak tartışmaya güzel
bir taban oluşturacak niteliktedir.*

*Öte yandan bu dergi de
işçi hareketinin ve sosyalizmin
sorularını çözmeye katkı açısından
işe yaramalıdır.*

*Bu nedenlerle dergimiz,
okurlarımızı yukarıda sıralanan vb. konularda
tartışmaya çağırmaktadır.*

*Alev Yayınları da,
kitabı bu amaçla doğrudan yayınevinden alanlara
kitabın perakende fiyatı üzerinden*

% 50 iskonto

uygulayacaktır.

*Okurlarınıza,
insanlığın geleceğine ilişkin
en iyi dileklerimizle birlikte
duyurulur. ☺*

İslam tarihi içinde halkların egemenlere karşı direnişlerinde Aleviliğın rolü, tek sözcükle 'önderlik'tir. Hemen hemen tüm toplumsal muhalefet hareketlerinin inanç ve düşünce kuramlarıyla temelini, inananlarıyla ise bünyesini oluşturan, Alevilik ve Alevi halklardır.

ALEVİ HALKLARIN TOPLUMSAL MÜCADELE TARİHİNDEN KESİTLER

Burjuva tarihçilerin büyük çoğunluğu heterodoks İslam'a, ortodoks İslam'ın çıkarları açısından baktıkları için, heterodoks inançlı halkları sapkın, bölücü, düzen bozucu, kafır, ahlaksız olarak suçlayıp aşağılamışlar ve onların toplumsal muhalefet savaşımını görmek istememişlerdir. Türkiye'nin İslam bilgin ve tarihçileri, Aleviliği ortodoks İslam tarihi içinde eritmek amacıyla, onu hâlâ Sünni inancı çerçevesinde ele alarak incelemeyi sürdürmektedirler.

İsmail Kaygusuz

MAZDEKİZM KAYNAKLI HETERODOKS İSLAM (ALEVİLİK) TOPLUMSAL HAREKETLERİ

Heterodoks İslam tarihi, Alevilik tarihini oluşturur, onunla eşdeğerdir. İslam tarihi iki büyük koldan oluşmaktadır: 1) Ortodoks İslam (Sünnilik ve Şiilik)-iktidar tarihi, 2) heterodoks İslam (Alevilik)-muhalefet tarihi. Ortodoks İslam tarihi, devletlerin, hükümetlerin, memleketleri istilaya, yayılmacılığa, kırma, sömürü ve köleleştirmeğe zafer adı veren iktidarlar azınlığının tarihidir. Burjuva tarihçilerin büyük çoğunluğu heterodoks İslam'a, ortodoks İslam'ın çıkarları açısından baktıkları için, heterodoks inançlı halkları sapkın, bölücü, düzen bozucu, kafır, ahlaksız olarak suçlayıp aşağılamışlar ve onların toplumsal muhalefet savaşımını görmek istememişlerdir. Türkiye'nin İslam bilgin ve tarihçileri, Aleviliği ortodoks İslam tarihi içinde eritmek amacıyla, onu hâlâ Sünni inancı çerçevesinde ele alarak incelemeyi sürdürmektedirler.

İslam tarihi içinde halkların egemenlere karşı direnişlerinde Aleviliğın rolü, tek sözcükle 'önderlik'tir. Hemen hemen tüm toplumsal muhalefet hareketlerinin inanç ve düşünce kuramlarıyla temelini, inananlarıyla ise bünyesini oluşturan,

Alevilik ve Alevi halklardır.

Mazdekizm, kimi araştırmacılara göre kökeni İ..6-7.yy'a inen Zerdüşt dininin, kimilerine göre ise 3.yy'da Mardin çevresinde ortaya çıkan Mani dininin heterodoks inancıdır. Kısacası Mazdekizm, her ikisinden de inanç oğeleri olarak oluşmuş, kuramsal bir aykırı inanç sistemidir.

Ta'alibi betimlemesini şöyle yapıyor:

"Mazdek diyordu ki: 'Tanrı topraktan yiyeceği ve tüm gereksinimleri, halk onları aralarında eşit blşsn diye yaratmıştır. Hiç kimse diğerinin payından fazlasını alamaz. İnsanlar birbirlerine karşı yanlış davranmış ve biri diğeri üzerinde egemenlik kurmuş. Kuvvetli zayıfı ezmiş; hem malını hem de yaşama hakkını elinden almış...Herkesin varlık bakımından eşit olması için, kesinlikle birinin ortaya çıkıp zenginden olarak fakire vermesi gerekiyor. Her kim olursa olsun, kimsenin bir başkasından daha fazla varlık, mal-mülk ve kadına sahip olmaya hakkı yoktur..."

Toplumsal, siyasal ve ekonomik kuramlar geliştirerek oluşturduğu yaşam biçimi ve felsefesiyle Mazdekizm, içinden çıkmış olduğu egemen devlet dini Zardüşt-Mazda inançlarına aykırı olduğu için baskıya uğramıştı. Sasani yönetimindeki İran'da bulunan çok sayıda Kutsal Ateş (Mecusi) tapınaklarını ve tapınaklara ait geniş arazileri kullanan rahipler sınıfı, geniş toprak sahipleri dikhanlar ve İran sarayı üzerinde etkiliydiler. Mazdek'in inançsal oğretisinin 'insan eşitliğini, toprağın ve gelirin'in ortaklaşa kullanılması, varlığın bölüşülmesi' gibi ortakçılık (komünistik) ilkeleri dayatması, elbette ki bu kesimlerin çıkarlarına aykırıydı. Zerdüşt rahipleri Mazdekler'e 'zındık' diyorlardı. Daha sonra Abbasi Sünni uleması da aynı deyim'i kullanacaktır.

Firdevsi, Mazdek inancının ahlak felsefesini ř sözlerle tanımlamaktadır:

"İnsanlar, gıpta, azap, c, yoksulluk, tutku gibi beş şeytan tarafından doğruluk-tan uzaklaştırılır. Bunları yenmek ve iyi bir inanç yolunda yürümek için zenginlik ortak ve kadın-erkek eşit haklara sahip olmalı."

Bu kısa ayrıntılar, Zerdüşt ve Mani dinlerinde olduğu gibi, Mazdek kozmolojisinde de bazı kötü ahlak alışkanlıklarının, karanlığın şeytanları olarak kişileştirilmesidir. (Ehsan Yarshater, "Mazdakism", Cambridge History of Iran, Cilt 3 (2), Cambridge,1983, s.991-998)

Mazdek inancında iki öncül vardır: Aydnlık(ışık) ve karanlık. Işık bilgiyi, duyguyu, düzenlenmiş olayları ve zgr iradeyi tanımlar. Başka bir deyişle bütün bunlar ışıkla, aydınlıkla sağlanır. Karanlık ise bilgisizliktir, körlüktür ve yönü bilinmeyen rastlantısal olaylardır. Ya da bunların yaratıcısıdır.

Mazdekizm’de üç asıl öge vardır: Su, ateş ve toprak. Işığı ve ondan oluşmaları yaratan Tanrı, karanlığı ve ondan olanları yaratan Şeytandır. Krallar kralı Mutlak Tanrı, en üst dünyadaki tahtında (al kursu) oturur. Onun önünde dört kuvvet vardır: 1) Yargılama (temyiz), 2) anlama (fehm), 3) saklama-koruma (hıfz), 4) sevinç-keyif (sürur). Krallar kralı, bu kuvvetleri önündeki dört kişiye vermiştir: 1) Mobada mobad (başyargıç), 2) Herbad (anlamayı, fehmi yönlendiren), 3) Serpahhad (başkumandan), 4) Ramishgar (sevinç, eğlence ustası). Bu dört gücün sahipleri, 12 ruhsal gücün çevirdiği dairenin içindeki 7 vezirle dünyayı yönetirler. Bu dört güç, yediler ve onikiler bir kişide toplandığı takdirde o kişi tanrılaşır ve artık dinsel görevlere bağlı kalınmaz. Mutlak Varlık, mutlak adını (İsm-i Azam) oluşturan harflerin gücüyle krallığını sürdürür. Bu harflerden bazı şeyler anlayacak duruma erişen insanlar büyük sırrı (al-sırr al-akbar) keşfetmiş olurlar. Bundan yoksun olanlar körlük, bilgisizlik, sıkıntı-kasvet ve ihmalkarlık içinde kalacaklardır. (Ehsan Yarshater, agy. s.1008)

Nawbakhti, İbn al-Nadim, Makdîsi ve Shahrîstani’den derlediği bilgilerle E.Yarshater, Mazdekizm’in bilinen dinsel kavramları algılayışı ve yorumu bağlamında çok genel bir özetini çıkarmış:

“Kozmoloji(Evrenbilim): Aydınlık ve karanlığın iki başlangıç ilkesi olduğu inancı ve ışığın biçiminin silinmiş hali, karanlık...”

“Teoloji (Tanrıbilim-ilahiyat): Tanrının ilahi takdir, mutlak gücünü yadsıma. Bütün peygamberler, veliler ve meleklerin görünüm alanına çıkışındaki esas birlik...Gaybı bilme veya tanrısal önderlerin dönüşü. Dinin özü olarak İmam’ın tanınması...Kutsal yazıların içsel (batını) anlamı olduğu. Tanrısal ruh olarak İmamların-velilerin (Ebu Müslim gibi) yeniden doğuşuna inanma...

“Eşatoloji (Ölüm sonrası bilimi): Kıyamet günü, ölümden sonra dirilme ve son yargılamayı yadsıma. Gerçek kıyamet gününün anlamı ise, yeniden doğuş ve ruhun başkasına geçmesidir (reinkarnasyon).

“Etik (Ahlak anlayışı): Başkaldırı-ısyan zamanları dışında kandökmenin kesinlikle yasak oluşu. Geniş bağlılık çerçevesi içinde bireysel din görüşlerine hoşgörü. Başkalarına iyi dilekte bulunma, yardım etme. Başkalarına zarar vermeksizin her türlü zevki tadma, eğlenme...”

“Rituel (Tapınma etkinliği, hareketi): İç ve dış temizliğe önem verme. Bağlılık-andiçme ve evlilik törenlerinde, inançsal-ruhsal liderleri kutsama toplantılarında şarap ve ekmek kullanma...”

Ebu Müslim’le birlikte İran’da başlayan heterodoks İslam toplumsal başkaldırı hareketlerini, Batılı İslam araştırmacıları, üçüncü dönem ya da Mazdekid halk hareketlerinin üçüncü aşaması olarak değerlendiriyorlar. Aşağıda kısaca incelemeye çalışacağımız Sunbat, hatta Mukanna ve asıl üzerinde durduğumuz Babek el-Hürremi hareketlerinin hiçbiri de tam bir Mazdek hareketi değildir. Heterodoks da olsa, İslami inanç örtüsü, bu söylemi engellemektedir. Zaten

Engels de 'Köylü Savaşı'nda şöyle diyor:

"Sınıf mücadelelerinin o çağda dinsel nitelik işareti taşımaları, çeşitli sınıfların çıkarları, ihtiyaç ve taleplerinin dinsel perde ardına gizlenmesi işin aslından hiç birşey değiştirmez ve çağın koşullarıyla açıklanabilir... Genel feodalizme (yönetime) yöneltmiş bütün saldırıların, herşeyden önce kiliseye karşı olacağı, bütün devrimci toplumsal ve siyasi öğretilerin de aynı zamanda ve esas dinbiliminden sapmış mezhepler olacağı açıktır. Ortaçağ boyunca koşullara göre kah mistik biçimde, kah açık mezhep biçiminde, kah silahlı ayaklanma biçiminde ortaya çıkıyordu."(agy.s.61-62)

Buradaki sınıfsal mücadeleler de, önderlerin adına bağlı 'açık mezhep biçiminde' başlayıp, 'silahlı ayaklanma biçimine' dönüşerek, genelde (Mazdek ağırlıklı) heterodoks İslam, yani Alevilik örtüsü altında sürdürülmüş halk hareketleriydi.

Hüsrev'in uzun saltanat yılları boyunca Mazdekler'e yaptığı ağır baskı, onları yeraltına itmişti. Pratikte İran'ın her yanında, İslam'ın girişini izleyen ilk yüzyıl boyunca, Mazdekler'in varlığı sürmüştür. Özellikle Cibal, Azerbaycan, Horasan, Sogdiana, Tabaristan, Gurgan, Isfahan ve Ahvaz'da bulunuyorlardı. Nizamülmülk, "755'deki Sunbat hareketi sırasında Cibal ve Irak halkının neredeyse yarısı Rafizi ve Mazdekid idi" derken, aslında ikisini birbirinden ayırmıyordu.

E.Yarshater, 'Masdakizm'adlı incelemesinin başlarında "üçüncü dönem Mazdekid hareketler, İslam'ın İran'a girmesiyle başlıyor"diyordu. Ancak bir süre sonra düzeltiyor:

"Sasani iktidarının yıkılması ve Zerdüşt tapınaklarının gücünün sürekli zayıflamasıyla Mazdekler yeniden nefes alma fırsatı buldular. İlk yüzyıl içinde bunların eylemleri üzerinde kaynaklar susmaktadır."

Sonra da şöyle açılım getiriyor:

"Ancak aşırı Şii'lerin (heterodoks müslümanlar, yani proto-Aleviler İ.K.) karakteristik inanç öğeleriyle sık sık bağlar kurarak açıklamaya girişiyorlar. Şöyle ki: Tanrısallığın peygamberlere ve imamlara geçmesi (inkarnasyon, hulul), ruhgöçü inancı (reinkarnasyon, tenasuh), gaybı, geleceği bilme (okültasyon, ghayb), İmam'ın geri yaşama dönüşü (reca) ve kutsal yazıların, Kur'an'ın içsel (batını) anlamlarının olduğu ve onlara başvurma inancı Mazdeklerinkiyle aynıdır... Shahrستاني'ye göre çeşitli isimler taşıyan bu aşırı Şii'lerin İslam'la ilgisi yoktur, Mazdekid'dirler. (Koyu bir Şafii olan Shahrستاني, ortodoks İslam açısından baktığı için farklı konuşamazdı - İ.K.) Bunlar Isfahan'da Khurramiyya ve Kudakiyya; Rey'de Mazdakiyya, Sunbadiyya; Azerbaycan'da Dhaquliyya;

bazı yerlerde Muhammira (Kızılserpuşlular, Kızıl giyimliler); Transoksiyan'da Mubayyida (Beyaz giyimliler) adlarıyla anılıyorlardı.”(E. Yarshater, agy. s. 1001)

1) SUNBADİYYA, MUBAYYIDA-MUKANNA HAREKETLERİ

Ebu Müslim Şii terminolojisinde bir İmam'a eşdeğer gösterildiği halde, Müslimiye genel adıyla onu izleyen daha sonraki yandaşları, Mazdek düşüncesini temel alarak, heterodoks İslam (Alevilik) inançlı siyasal ve toplumsal hareket dizisi geliştirdiler. Bunlardan sadece üçü üzerinde kısaca duracağız.

Birincisi Ebu Müslim'in silah arkadaşı Sunbat'ın başını çektiği hareketti. 755'de Ebu Müslim'in öldürülmesi üzerine Rey'de başkaldırmış, onun ruhunun kendisine geçtiğini ileri sürerek hareketi başlatmıştır. Kendisi Mazdekid ve sefahat ve eğlenceyi teşvik eden biri olarak suçlanmıştır. Ebu Müslim'in öcünü almak için harekete geçenlere Müslimiye deniyordu. “Sunbat'tan sonra İshak al-Turki hareketi ele aldı. Ebu Müslim'in Zerdüşt tarafından gönderilmiş peygamber olduğunu ileri sürüyor, Rey'de saklı olduğunu ve ortaya çıkıp kendilerini kurtaracağını yayıyordu.” (Henri Laoust, Les Schismes dans l'Islam, Paris 1983, s.63) 761'de İshak öldürüldüğü halde yandaşları Horasan va Transoksiyan'da 2 yıl boyunca isyan hareketini sürdürdüler.

İkinci büyük Müslimiye toplumsal başkaldırısı, 777'de Abbasi halifesi Mehdi'ye karşı ayaklanan 'Horasan'ın peçeli peygamberi' olarak ün yapmış al-Mukanna'dan geldi. Hareket Horasan'dan Aral'ın batısına kadar genişledi. Mubayyida bölgesinde yaşayan bazı Türk boylarının da içinde bulunduğu Mazdekler tarafından desteklenen Mukanna, 785-6 yılına dek 8 yıl mücadele verdi. Mukanna, Halife ordusu tarafından kuşatılıp yenilince, esir olmamak için kendisini ateşin içine atmıştır.

Mukanna, Narshakhi'nin verdiği bilgilere göre, tanrısallığın bizzat görünümüydü. Bu, şöyle bir devridaim (dönüşüm) ile gerçekleşiyordu: Tanrısallık ilk önce Adem'e, Adem'den Nuh'a, İbrahim, Musa, İsa'dan Muhammed'e ve Muhammed'den de doğrudan Ebu Müslim'e geçiyordu. Mukanna, Mazdek'in bütün kurumları ve yasalarının uygulanmasını zorunlu kılmış, eşitlik ve ortakçılığı yaşama geçirmişti. (E. Yarshater, agy. s.1003)

Üçüncü büyük Müslimiye-Mazdekid toplumsal başkaldırısı Babek-Hurremiler gerçekleştirmiştir.

2) BABEK VE BABEK-HURREMİLER

Ebu Süreyya'nın başkaldırısı bastırıldıktan sonra, Azerbaycan'da, Babek ve yandaşlarının, diğerleriyle karşılaştırılmayacak biçimde gelişen başkaldırı

hareketi patladı. Öyle ki, bu büyük toplumsal hareket, Mamun'un saltanatının sonuna dek sürdü.

Babek'in kişiliği belirsizlikler içindedir. Geleneksel söylemlerden bazıları onun asil bir soydan geldiğini, bazıları ise tam tersine halktan biri (babasının zeytinyağı satıcısı, anasının keçi çobanı) olduğunu belirtmektedirler. Yetiştmesi ve mesleği hakkındaki bilgilerden (sığırtmaçlık, paralı askerler arasında davulcu vb.) Hurremi önderi Cavidan b. Sahl'ın özgüvenini kazanmış olması önemliydi. Ölümünden sonra da partizanları Cavidan'ın ruhunun onda cisimlendiğine inanarak Babek'i başlarına geçirdiler.

Babek-Hurremi muhalefet hareketi, yaklaşık beş yıl sürmüş olan Ebu Müslim hareketinden sonra bölgede en uzun uzun süren toplumsal başkaldırı hareketidir. 516-537 arasındaki 21 yıl boyunca, iki halifeye saltanatlarını kaybetme korkusu yaşatan Babek-Hurremi hareketi üzerinde en geniş araştırmayı, idealist bakış açısına rağmen Gulam Hüseyin Sadıki, 1938'de bastırduğu "Les Mouvements Religieux Iraniens IIme et IIIme Siècles en Iran" adlı eserinde yapmıştır. Abbasi dönemi tarih yazıcılarından gelen bilgilere göre, hemen hemen çeyrek yüzyıllık Babek-Hurremi hareketi süresince 550 bin insan ölmüştür...

Hareket, birçok batılı tarih araştırmacısının ileri sürdüğü gibi, İranlılar'ın Arap egemenliğine karşı başkaldırısı değildir. Zamanın nesnel koşullarının, Azerbaycanlı halktan birini, yani sırtında fiçisiyle dolaşan kandil yağı satıcısının oğlu Babek'i ön plana çıkarmasıyla, bu kişinin önderliğinde dünyayı değiştirmeye yönelmesiyle oluşmuş, geniş kapsamlı toplumsal ve siyasi bir harekettir. Sadıki'nin kitabını temellendirdiği gibi o, İran halkının dinsel hareketlerinden, yani eski dini geri getirme İslam dinini kovma mücadelesi değildir. Babek hareketi bizce, ekonomik ve siyasi anlamda 'Mazdek komünizmi' (Bu söylem, 1925 yılında A. Christensen'in, monografi biçiminde özel konu olarak incelediği eserinin adını oluşturmaktadır: Le Régne du roi Kawadh et Communisme Mazdakite) temelliydi, mazdek-mani-şaman, hristiyan gnostik inanç öğelerini öztümsemiş olarak heterodoks İslam (Alevilik) örtüsüne bürünmüştü, baskıcı ortodoks İslam'ın Abbasi halifelik merkezi Bağdad'a yönelen, yani iktidarı devirmeyi amaçlamış olan, köylü ayaklanmasının ötesinde, devrimci komünistik bir halk hareketiydi. Herşeyden önce hareketin içinde değişik inanç ve halk topluluklarının (Pers, Türk, Kürt, Ermeni, Bizans Rumları-Paulikienler, Arap, Arami vb.) bulunması bunu gösteriyor.

Babek önderliğindeki bu büyük hareketin yüzbinlere ulaşan askeri kuvvetinin kumandanları arasında, onun sağ kolu sayılan Tarkan adında bir Türk, Halife ordusundan ayrılıp 20 bin askeriyle Babek'e katılan Noktay adlı bir başka Türk daha bulunuyordu. Ayrıca Bizans İmparatoru Theophilos'la yaptığı karşılıklı yardım anlaşmasına uyarak, 2 bin Hurremi savaşçının başında gönderdiği bilinen Nasr Theophobos da Babek'in Bizans asıllı kumandanlarından biriydi.

837'de Abbasi Halifesi Mutasım ile Theophilos arasında yapılan Sozopetra (Doğanşehir) savaşında Nasr Thophobos önemli rol oynamıştı. Yine yardımcılarından Marand şefi, İsmâ adlı bir Kürt ve önemli kumandanlarından biri olan Muaviya da Arap idi. Ayrıca kendisine ve davasına bağlı Tabaristan prensi Mazyar ve Ermeni prenslerinden Sonbat oğlu Sahl da vardı. Ancak sonuncusu ona ihanet etmiş, kalesine sığınan Babek'i yakalatarak, Halife Mutasım'dan 1 milyon dirhem gümüş ödül almış ve taçlandırılmıştır.

Şimdi Collége de France profesörlerinden Şii İslam araştırmacısı Henri Laoust'dan kaynaklanarak hareketi özetleyelim: Başkaldırı Bilal Abadh'da, İran'da kıtlık ve otorite boşluğu olduğu, Amenia valisi Hatim b. Khartama'nın bölgede yarı bağımsızlık ilan edip, yönetimi sıkıntı içine soktuğu bir döneme denk düşen 816 yılında başladı. Dağlık bölgelerdeki boğaz ve geçitlerde istihkam kurmuş olan Babekiler uzun süre bütün hücumları püskürtmüş ve kısa zamanda Cibal, Azerbaycan, Horasan ve Tabaristan'dan Kuhistan'a kadar birçok bölgeyi etki alanına almışlardı. Birçok Abbasi emirinin ordusunu yoketmiş, kendilerini de esir etmiş ya da öldürmüşlerdi. 824'de Bagdad'dan gönderilen Halife ordusu yenilerek geri döndü. Muhammed al-Tusi 829-830'da yaptığı büyük operasyonlar sırasında öldürüldü. Ordusunun döküntüleri geri çekilirken yokedildi. İzleyen yıllar içinde Horasan valisi Abdullah b. Tahir'in Babek-Hurremiler'e hücumları da başarısız kaldı. H. Laoust bu son başarısızlıkları, Halife'nin Mısır'da karşılaştığı güçlülere ve Babekileri destekleyen Bizans İmparatoru Theophilos'la yaptığı savaşlarda aldığı yenilgilere bağlıyor.

Babek hareketini bastıran, halife Mutasım (833-844) oldu. Halife'nin hizmetinde Ussusana Türk prensi Afşin, büyük ve günün koşullarında eksiksiz donatılmış büyük bir ordunun başına geçirilerek 835'te Babekiler'in üzerine gönderildi. Afşin yetkin bir kumandan olmasına rağmen iki yıl boyunca birçok yenilgi aldıktan sonra, çeşitli savaş hileleriyle Babek'ile geçirmeyi başarabildi. Önce Babek'in en gözde kumandanı, kendisi gibi Türk olan Tarkan'ı tuzağa düşürüp ortadan kaldırdı. Böylece biri zalim ve baskıcı yönetimin yanında, öbürü mazlum ve ezilen halkların isyancı temsilcisi olarak iki Türk kumandan karşı karşıya gelmişlerdi. Afşin Mani inançlı biri olarak ortadoks İslam örtüsü altında ezen egemen sınıfın yanındaydı, Tarkan ise heterodoks İslam örtüsüne bürünüp ezilen sınıfların yanında yer almıştı. Abbasi halifesi, Babek'in tüm azalarını kestirdikten sonra gövdesini Samarra'da darağacına astırdı. Çok değil bundan üç yıl sonra, aynı kentte, Afşin'i de zındık(Mani) suçlamasıyla açlığa mahkûm ederek zindanda öldürdü. Anlatıldığına göre, Babek Mutasım'ın önünde eğilip af dilememiştir. Elleri ayakları kesilirken, sağlam kalanıyla fişkırarak kanını yüzüne sürüyormuş. Mutasım, neden öyle yaptığını sorduğunda şu yanıtı vermiş: "Kendi kanımla boyuyorum ki, yüzümün sararmaya başladığı görülmesin. Zira senden korktuğumu sanırlar."(H.Hossein Sadıghi,agy.s.275) Acaba Afşin de, Halifeye hizmetlerinin karşılığı olarak açlıkla ölüme giderken, sararan yüzünü kapatmayı düşündü mü dersiniz?

“İslam heresiografisi, Babekiler’i İslam toplumu dışında görme eğilimi göstermektedir” diyor H. Laoust. Doğrudur. Çünkü onlar yönetimin dini olan ortodoks İslam(Sünnilik) dışında bir İslam’ı, ezilen halk çoğunluğunun sıkı sıkı sarıldığı heterodoks İslam’ı kabul etmiyorlar. Ebu Bakr al-Khallal, Babekileri, geniş anlamda Hariciler gibi görmekte. Yani, ellerinde silahlar yasal yönetime karşı başkaldıran ve yeryüzüne karışıklık ve fitne-fesat tohumları ekmiş isyancılar olarak düşündüğü Haricilere benzetmekte. Öylesine yönetimle özdeşir ki al-Khallal “onlarla savaşmak devletin görevidir, onlara karşı her kim, şahsını, ailesini veya malını-mülkünü savunurken ölürse şehit olur”demektedir.

Al-Bagdadi, Babekiler’i dinsel yasakları kaldırmış, vahiy yoluyla gelen tanrısal yasa ve buyrukları yadsıyan sapkınlar olarak görmektedir. Bu Abbasi uşağı tarihçi, 1030 yıllarında yazdığı Hudud adlı eserinde, hâlâ gerici dinci kesimin aynı gözle baktığı Aleviler’e atılan yüzkızartıcı iftiraları ilk yazan adamdır. Şunları yazıyordu:

“Babekiler, yaşadıkları dağlık bölgelerinde, kadınlar ve erkekler birarada toplanarak gece boyunca bir bayram kutluyor ve içki içip şarkılar söylüyorlardı. Lamba söndürülünce erkekler kadınların üzerine atılıyor ve her biri istediği kadını yakalayıp, onları aralarında paylaşıyorlardı...Bu topluluklar dağlarda, müslümanları namaza çağıran (ezan okunan) camiler bile yapmıştı. Hatta çocuklarına Kur’an öğretiyorlar ama ne namaz kılıyorlar, ne bir ay ramazan orucu tutuyor ve ne de inanmayanlara (kafirlerle) karşı Cihat’a (kutsal savaş) inanıyorlardı.”(G. Hossein Sadıghi, agy. s.278-279)

Shahristani ise onları Mazdekiler’e yaklaştırır. Ona göre tıpkı diğer Hurremiler gibi Babekiler de, aşırı Ebu Muslim partizanlarının devamıdır. Tanrısal buyrukları ve görevleri kaldırarak tek kişiye itaatla dini basitleştirmişlerdir. (H.Laoust, Les Schismes dans l’Islam, Paris-1983, s.95-96)

Babek’in inançsal kuramları, öz olarak, yaşadığı çevrenin sahip olduğu akımlardır. İnancının ana ögesi, bir insanın ruhunun başka birinin vücuduna geçtiğine (hulul) ilişkin dogmadır. Bunun ispatı, Cavidan’ın ruhunun Babek’e geçmiş olduğunun onaylanması olarak görülüyor. Cavidan’ın söylediklerini İbn al-Nadim’in Fihrist yapıtından okuyoruz: “Babek Hurremileri’nin şefleri Babek-Hurremi idi. İnandırmak istediklerine Tanrı olduğunu söylüyordu. Hurremiler arasına öldürmeyi, şiddet, savaş ve işkenceyi o soktu; daha önce bunları bilmezlerdi.” Yani bu biçim altında Tanrı olduğunu kabul etmelerini istiyordu.

Öte yandan Mazdekizm’in ışık ve karanlık ilkesinin de onun doktrininin konusu olduğu biliniyor. “Belki” diyor Sadıghi, “ona, otoritesinin insanüstü bir görünüş vermesi nedeniyle, kendisinin dünya ötesi kökenden gelmiş olabileceğine inanıyordu.”(G.Hossein Sadıghi, agy. s.268-269) Bizce bu, yukarıda açıkladığımız Mazdekizm’in teolojisindeki, “üç elemena hakim olan dört güç, yedi-

ler ve onikiler bir kişide toplandığı takdirde o kişi tanrılaşır ve artık dinsel görevlere bağlı kalınmaz...” inanç ilkelerinin somut yaşama geçirilmesidir. Görüldüğü gibi, Babekiler’in proto Aleviler’den, Sabailer, Mugariler, Mansuriler, Khattabiler vb.den özde hiçbir farkı yoktur. Fazladan olarak, Mazdek inancının siyasal-ekonomik ve toplumsal öğeleri, ağırlıklı bir biçimde öne çıkmış ve ezilen halkların dünya görüşü olmuş, tam anlamıyla sınıfsal nite-lik kazanarak İslam imparatorluklarında komünistik ihtilallerin leitmotifi görevi yüklenmiştir. Babeki toplumsal hareketi 40-50 yıl sonra Karmati ihtilalleriyle hedefine ulaşacak, iki yüzyıla yakın süren sosyalistik devletini kuracaktır.

3) ZENCİ KÖLELER AYAKLANMASI

Abbasi İslam İmparatorluğu’nu sarsan diğer bir toplumsal başkaldırı Zenci kölelerden geldi. 869’dan 883’e kadar tam 14 yıl sürdü. Bu konuda en geniş ve derli toplu araştırmayı, 1976’da Paris’te yayınladığı ‘La Révolt des Esclaves en Iraq au IIIme/IXme Siécles’ adlı kitabıyla A.Popoviç yapmıştır.

Kaynak olarak bu yapıtla birlikte, L. Massignon’un ‘First Encyclopaedia of Islam 1913-1936’ s.1213’deki makalesinden ve Asghar Ali Engineer’in ‘The Origine and Development of Islam’ kitabından yararlanarak isyanın başlangıç ve gelişim aşamalarını özetleyeceğiz:

Tabari’nin verdiği bilgilere göre isyan kanallarda çalışan (kassahin) zenciler tarafından çıkarıldı. Bu köle-işçilerin görevi aşağı Mezopotamya’da ekilebilir tarım arazisi oluşturmaktı. Basra’nın doğusunda, Fırat ve Dicle nehirlerinin birleşip Şattularab adını aldığı delta bölgesinin topraklarını tuzdan arındırarak işlenebilir duruma getiriyorlardı.

Sayı olarak onbinlere ulaşan bu köleler, ya Doğu Afrika’dan, Zengibar’dan (bugünkü Tanzania) zorla yakalanarak getirilmiş ya da İmparatorluğa bağlı ülkelerden vergi olarak alınmış, savaş esirleri durumundaydı. Bu bölgede büyük toprak sahiplerinden pek çoğunun tuz bataklıkları kompleksi vardı. Hem bu bataklıkların suları kanallarla boşaltılarak tuz elde ediliyor, hem de toprak yıkanıp tepeler-yığınlar oluşturulup teras tarımına hazırlanıyordu. Çoğunluğu zenci olmakla birlikte, kırsal yerleşim birimlerinden de getirilmiş bu köleler 500’den 5000’e kadar ağır işçi bölükleri halinde gruplandırılmışlar, evsiz-barksız, umutsuz, en kötü koşullarda yaşıyorlardı. Bütün yiyecekleri birkaç avuç un, bulgur ve hurmaydı. Bu kölelerin efendilerinin dinini, ancak dillerini öğrendikten sonra tanımaları sözkonusuydu. Sonuç olarak, kendilerini ezen ve insan yerine koymayan efendilerinin dini olan ortodoks İslam’ı değil, tersine onlara karşı köle haklarını savunmayı, adalet ve eşitlik getirmeyi vadeden heterodoks İslam’ı (Aleviliği) benimseyeceklerdi. Böylece ‘Sahib al-Zenc’ olarak kendilerini kurtaracak Ali soyundan birini, Muhammed b.Ali’yi buldular.

Biruni'nin anlattığına göre Ali'nin, Hüseyin kolundan sekizinci kuşak torunu olan Muhammed, al-Burkui (yüzü peçeli) idi. Bu kişinin İranlı olduğunu ileri sürenler olduğu gibi, melez olduğunu söyleyen yazarlar da bulunmaktadır. Büyük olasılıkla, bölgede yeni başlamış Karmati propagandasıyla ilişkisi olan Raşit Kurmati adında biri onu destekledi.

Al-Burkui, Raşit Kurmati'nin, bir değirmenciyle, bir şerbet satıcısıyla ve bazı kaçak zenci kölelerle kurduğu Ubbak adlı gizli örgüte, Babeki-Karmati usulü bağlılık yemini (bir çeşit ikrar verme) ile girdi. Kısa zamanda başına geçtiği örgütü büyütüp geliştirdi ve başkaldırı ölçülerine yükseltti. 868 yılının Ramazan ayında Kuran'dan, "kendilerini savaşmaya ve bıçağa adamaktan (khuruc ghadban billah)" sözeden ayeti okuyarak isyanı başlattı.

Ne yazık ki kaynaklar, onun komünistik tip olan yönetim sistemi üzerinde ayrıntı vermemektedir. Sadece halife vekili Muvaffak tarafından Zenciler'e karşı acımasızca sürdürülen savaş dönemine gönderme yapıyorlar. Buna göre, Cubba'dan harekete geçen Zenci lideri, sapanlarla silahlanmış kuvvetlerini iki bölüme ayırdı: 1. Sadece zencilerden oluşan birlikler, 2. Fırat çevresi köylüleri, Kurmatiler (Karmatiler olabilir) ve Nubialı, Güney Mısır bölgesi halkları, Sudanlılar. Arap kabilesi Banu Tamim tarafından bir donanmayla desteklenen Muhammed al-Burkui Ubulla, Abbadan, güney Ahvaz ve son olarak da büyük Basra kentini aldı. 877'de Cabbul, Numaniya, Carcariya, Ramhurmuz ve Wasit'e kadar ilerledi. 879'a doğru Bağdad'ın 17 mil yakınlarına yaklaşıp yağmalarda bulundular.

Hareketin en önemli özelliklerinden biri, üzerlerine gönderilen zenci birliklerin isyana katılma olayıydı. Ayrıca bazı özgür köylüler de, büyük toprak sahipleri sınıfına karşı duydukları öfkelerin artması dolayısıyla harekete katılmaktan çekinmediler. Büyük tehlikenin farkına varan Halife'nin kardeşi ve naibi, bütün güçlerini ikinci bir saldırı için harekete geçirdi. Ancak savaşı bitirmek üç yılını aldı: önce Mania kampının 5 garnizonunu yerle bir etti ve arkasından Basra'nın güneyinde Ebu'l-Khasib kanalı üzerinde bulunan Muhtara'daki Zenci kampını 881'de kuşatmaya aldı. Bir yıl dayanan Zenci köleler, 882'de silah bıraktılar ve önderleri Muhammed al-Burkui ise 883'te yakalanıp öldürüldü.

Babekiler'de olduğu gibi, bu isyanın da kanlı bir şekilde bastırılmasında, bir Türk kumandan ve birliklerinin rolü olmuştur. 837'de Afşin'in birlik kumandanlarından Boğa'nın oğlu olan Musa, İmparatorluğun doğu eyaletleri genel valisi bulunuyordu. 873'de Zenci isyanı Ahvaz'a ulaştığında Musa duruma müdahale etmişse de, herhangi bir başarı elde edemedi, eyaletlerindeki karışıklıklar yüzünden ordusunu geri çekmek zorunda kalmıştı. Ancak Boğa oğlu Musa 881'de Al-Muvaffak'a geniş güven ve destek vererek, kendisinin İmparatorluk yönetimindeki etkinliğini artırmış, onun kumandası altındaki Türklerin, Saffarid'lere karşı Bağdad'ı korumaları ve Zencilere karşı büyük desteği sa-

yesinde bu büyük isyanı bastırabilmiştir.(Roy Mottahedeh, 'The Abbasid Caliphate in Iran', Cambridge History of Iran, Cilt IV, Cambridge-1975, s.78-79)

Bir Karşılaştırma...

L. Massignon bu başkaldırımı, "tıpkı Roma'ya karşı İ.Ö. 140 yılında Eunus'un ve İ.Ö.73-71'de Spartacus'un köleler isyanı gibi, Bagdad'a yönlendirilmiş klasik tipten düzenli bir 'toplumsal savaş' olarak" tanımlıyor. Ayrıca 1906-1913 yılları arasında, Avrupa emperyalizmine karşı Gandi'nin Hindistan'da yönetmiş olduğu 'doğuştan taşıyıcı-hammalların grevlerini' de örnek vermektedir.(agy)

Bizce Zenci Köleler isyanı, son ikisi değil ama birincisi ile karşılaştırılabilir. Son araştırmalara göre Roma tarihinde 1. Köleler İsyanı olarak bilinen Eunus köle hareketi, İ.Ö.135-132 (140 değil) yılları arasında üç yıl sürmüştür. Suriye asıllı ve aynı zamanda kahin olan Eunus, savaş ganimeti bir köle olarak Sicilya'da Enna yakınında bir (latifundia) çiftlik sahibine satılmış. Kısa bir zaman içinde köleler arasında tanınan Eunus, Tanrılardan aldığı kehanet adına köleleri efendilerine karşı isyana çağırıyor. Bir gecede 400 kişiyi bulan isyancılar üç gün içinde 3000'e ulaşıyor. Önce çiftlikler basılıyor, efendiler köleleştirilip zincirlere vurulup, boyunlarına boyunduruk takılarak işe koşuluyor.(Tam 30 bin kişinin katıldığı bu uzun süreli zenci ayaklanmasında, aynı durumu Zenci köleler de efendilerine yapıyorlar. Onları kendi koşullarında çalışmaya zorluyorlar. Ucuz fiyata satışa çıkarıyorlar. Örneğin, bir efendinin karısını üç dirheme sattıklarına dair kayıtlar vardır...) Sonra kentleri ele geçirerek özgür vatandaşları köleleştiriyor. Birçoğu da kendilerine katılıyorlar. Bir yıl içinde Sicilya'yı ele geçiren Eunus, Antiochus adıyla krallığını ilan ediyor.Hapisaneler açılıp tutuklular salınıyor. Bir senato meclisi kuruluyor. (Muhammed al Burkui'nin merkez yaptığı Muhtara'da kurduğu yönetim hakkında fazla bilgi yoksa da, öldürülmesinden 7-8 yıl sonra Hamdan Karmat'ın kurduğu Dar al-Hicra'daki yaşam ve sosyalistik yönetime benzerliği sugötürmez. 874-875 ve daha sonra Karmati dai'si Hamdan ile baştan olumsuz, daha sonra olumluya dönüşen ilişkilerden sözediliyor.) Aynı yıl içinde Roma konsül'ü Lucius Hypsaeus 8 bin kişilik ordusunu dağıtıyor. Arkasından peşpeşe consul Fulvius Flaccus, ve Calpurnius Piso. 132'de Rupillius'a yeniliyor, köleler ve Eunus yakalanıyor. Ama öldürülüyor. Geri kalan ömrünü köle olarak geçirmek koşuluyla hayatta bırakılıyor. (Cambridge Ancient History Vol. IX, The Roman Period 133-44 B.C., Cambridge-1932, s.153-157)

İslam İmparatorluğu köle mülkiyetli bir topluma sahip olduğu halde, Roma toplumunda olduğu gibi köleler üretimde ana unsur değildi. İmparatorlukta toplam zenginliğin ana payı ticaretten gelmekteydi. Bu nedenden dolayı, İslam toplumu karşılaştırılabilen diğer toplumlardan daha dinamik idi. Salt Feodal

toplum ve onun toplam zenginliği sadece köylülüğün (serflerin) sömürsünden gelir. İslamda varlık birikiminin bir payı da özgür yahut yarı-özgür köylülükten ve tahıl satışındandı. Köleler çoğunlukla ya ev işlerinde ya da askeri amaçlarla kullanılıyordu. Özellikle köle askerlerden zamanla 'Memlükler' adıyla geniş ayrıcalıklar üzerinde temellendirilen askeri bir (kast) sınıf oluştu. (Engineer, agy.s.212)

Doğrudur, sınıfsal olarak, İslam İmparatorluğunda Roma'daki gibi köleler üretimde ana unsur değildi. Ama 'köle mülkiyetli' toplum olduğuna göre köleler bir tür sınıf oluşturmakta üretimde belirleyici ve dolaylı unsur oldukları da yadsınmaz. Cihat (kutsal savaş) adı altında yapılan yayılcı ve istila savaşlarıyla servet birikimine ticaretten çok katkıda bulunan canlı (savaş esiri köleler, hayvanlar) ve cansız (mal-para-toprak, eşya) ganimetin belirleyici unsuru askerlikte kullanılan köleler değil midir? Binlerce arap olmayan mevlası (kölesi) ile cihada çıkan askeri aristokrasi elemanları (kumandanlar) onlara düşene de elkoymuyor muydu 'Al-Sahib' olarak? Ayrıcalıklı memlükler kast'ı, silahlarını sahiplerine çevirip başarılarına karşılık ganimetten paylarını istedikleri andan itibaren oluşmaya başladı. Buna karşılık Zenci köleler isyanında görüldüğü gibi, köle bilincini kaybetmeyenler de toplumsal hareketlerde yerlerini alıyorlardı. İslam İmparatorluğunun heryanına yayılmış büyük toprak sahiplerinin tarlalarında bahçelerinde çalışan binlerce köle üretimin ana unsuruyken; su kanalları, kuyular açan, bataklık kurutan, Şattularab'da tarım toprakları oluşturan köleler üretimin dolaylı büyük unsurları olmuştur...

Abbasi İslam İmparatorluğunda bu büyük sınıfsal unsuru harekete geçiren heterodoks İslam, yani Alevilik inancı olmuştur. 15 yıla yakın İmparatorluğu sarsan Zenci köleler ayaklanması için Farhad Daftary'yi :“Bu bir ihtilalcı Şiizm ve özellikle İsmailizm hareketiydi” diyor. Gerçekte genel adıyla heterodoks İslam, yani bir Alevilik hareketi demesi gerekiyordu.

4) “İSLAM BOŞEVİKLERİ”: KARMATİLER

Babek'in ölümü (837) Hurremiler'in gücüne indirilen ölümcül bir darbe oldu. Buna rağmen İran'ın batı eyaletlerinde 9.yy.ın sonlarına kadar yaşamaya devam ettiler. Bunlar 9.yüzyılda büyük büyük yükseliş gösteren Karmatiliği besledi. Hurremiler'in büyük çoğunluğu Karmati oldular. Özellikle Babek-Hurremiliğinin merkezi olan Badh sakinleri ve Cibal (Cebel) Kürtlerinin büyük bir bölümünü oluşturan Hurremiler toptan Karmatilere katıldılar. Eğer Karmati öğretisi İran'ın doğu ve güneyinde çok başarılı olduysa, bunu kısmen ülkeyi onlara hazırlamış olan Hurremiler'e boçludurlar. (G. Hossein Sadıghi, Les Mouvements Religieux Iraniens...s.276-277)

Karmatiliğin kurucusu ve bu öğretiye adını veren Aşat oğlu Hamdan Karmat,

Küfe yakınında Sawad'da oturan bir yük taşıyıcı, yani hammaldı. Kendisini yetiştiren Al-Huseyin al-Ahvazi (Ö.865-6) adında bir İsmaili dai'siydi. Hamdan'ın ikinci ismi Karmat (Çoğl. Karamita) sözcüğü Arami kökenlidir ve "kızıl gözlü ve kısa bacaklı" anlamlarına gelmektedir. Karmat-Karamita'nın, Grekçe gramma-grammata (yazı-yazılar) sözcüğünden geldiğini söyleyenler de vardır. Tabari'ye göre ise Arami kökenli bu sözcük, "gizli bilgi, gizemli bilgi öğreten" demektir. Görüldüğü gibi Karmat sözcüğünün ne kökeni ve ne de anlamı konusunda tam birlik yoktur.

Hamdan davayı Küfe çevresindeki köylerde, Irak'ın diğer güney kesimlerinde ve daha geniş bölgelere Dai'ler (çağırıcı,davetçi) göndererek örgütledi. Karamita diye anılan yandaşları hızla artmaya başladı. O zamanlar, Suriye'den yönlendirilen bir merkezde birleştirilmiş (İsmaili) dava vardı. Bagdad yakınında Kalwadha'da karargaha sahip olan Hamdan, ilişkide bulunduğu merkezdeki önderlerin otoritesini kabul eder göründü ve asıl kişiliğini sır olarak sakladı. Hamdan Karmat'ın hızlı başarısına yardım eden en büyük öge, 15 yıl süren ve Abbasi yönetimini sarsan Zenci kölelerin büyük isyanı oldu.

Hamdan Karmat, Abdullah b. Maymun'un düşüncelerini tam anlamıyla gizli bir İsmaili öğretiyeye (İsmaili Aleviliği öğretisine) dönüştürmüş, yola giriş derecelerinden geçerek en yüksek buyruk ve kuralların uzmanı olmuştu. Bu kuralların gücünü kavrayan zeki bir kişi olarak küçük toprak sahipleri, yerleşik köylüler ve çölün çocukları Bedeviler üzerindeki ağır vergileri, Nebati köylüleri arasındaki gerginlikleri bizzat körükledi. Bunlar arasında yoğun propaganda uyguladı. (Hatta sonraları Karmatiler, Bagdad'da, aristokratlar ve daha çok aydınlar arasında gizli dernekler halinde örgütlenmişlerdi. Büyük Enelhak'çı mutasavvıf (sufi) Hallacı Mansur (Ö.921) da bunlardan birine üyeydi ve Karmati gizli örgüt üyesi olmaktan da yargılanmıştı: Ali Mazaheri, Çev. Bahriye Üçok, Ortaçağda Müslümanların Yaşayışları, İstanbul-1972, s.120)

Karmatiler komünistik ilkeleri toplum yaşamında uygulamayı denediler. Öyle ki, bazı çağdaş yazarları onlara "İslam Bolşevikleri" adını takmıştır. Prof. Hitti şöyle yazmaktadır: "Onlar, hoşgörülülük ve eşitliği öne aldılar; işçileri ve zanaatkarları loncalarda, yarattıkları inançsal törenler içerisinde örgütlediler. İslam loncalarının en erken tanımı sekizinci yüzyılda İhvan ı- Safa Risaleleri'nde (Bu yapıtı yazının sonunda kısaca tanıtacağız. İ.K.) görülür ki, bunlar bizzat Karmatiler'dir." Bu ticaret loncaları hareketi, Batı'ya ulaşıp Avrupa loncalarının Free Masonry biçimini etkilemiştir. (Asghar Ali Engineer, The Origin and Development of Islam, Bombay-1988, s.207-208)

Karmati devletinin temeli atılıyor...

Iraklı Karmatiler, 880 yılına doğru sayıca oldukça artmıştı. Hamdan Muhammed

b. Ali al-Zenc'e ittifak önerisi yaptıysa da, Zenci önderi olumlu bakmadı. 874-75'den sonra onlar tarafından Karmatiler'e başvurular görüldü. Ama olması gereken bu ittifak gerçekleşmedi. Karmati-Aleviliğin kurtarıcı, ihtilalci hareketi, politik güçsüzlüğü ve mistsizmin uyusukluğu ile memnuniyetsizliğin artmış olduğu İmami Şiiler arasında da geniş yandaş topladı. (Farhad Daftary, agy. s.116-117)

Hamdan'ın başyardımcısı İsmaili-Aleviliğin en büyük dai'lerinden biri olan kayınbiraderi Abdan idi. Abdan (Ö.899) aynı zamanda Karmatiliğin siyasal kuramcısıydı; Balagat adını verdiği kitabında gizli yedi derece yarattı ve onu uygulamaya girişti. Irak'da, Güney İran ve Bahreyn'de Zikravayh b.Mihrawayh ve Abu Said al-Canabi gibi dai'ler görevlendirdi.

Yükselen Karmati hareketi, Zenci ihtilalinden beri Güney Irak üzerinde tam egemenliğini kuramamış olan Abbasilerin dikkatinden kaçmaya devam etti. 890-891'de Hamdan, Karmatiler için Küfe yakınlarında Al-Ahza'da bir toplu yaşama yeri olan Dar al-Hicra kalesini kurdu. 892 yılında Bagdad yönetimi, Küfe'den gelen bazı haberler temelinde yeni tehlikenin farkına varmaya başladı. Ancak Karmatiler'in 897'deki ilk başkaldırı hareketine karşı hemen önlem alınmadı.

Irak'ta neler oluyordu? Hamdan ile Abdan ne yapıyorlardı? Aşağı Mezopotamya verimli olmasına rağmen çok sağlıklı bir bölgeydi. Çok sayıda geçici tarım işçisi çalıştırılmak üzere bu kesime çekilmişti. Hamdan ve Abdan çeşitli bölgelerden gelmiş ve ağır baskı altındaki köylüler arasında yanıtı hazır buldular. Ortakçı bir düzenin propagandasını yaparak, bu kötü koşullardaki tarım çalışanlarının sempatisini kazandılar. Hamdan ilkönce çeşitli operasyonlar yapabileceği bir üs alanı kurmayı tasarladı. Nuvayri 'Nihayat al Arab' adlı yapıtında bu üssü şöyle tanımlıyor:

“Bundan sonra bütün dai 'ler toplandı. Tüm gereksinmelerini sağlayacak bir yer sağlamaya karar verdiler. Burası onların saklanma-korunma yeri ve çeşitli bölgelerden gelmiş göçmenlerin (Karmatilerin) merkezi, toplandıkları yer olacaktı. Küfe çevresinde kırsal alanda bir yer seçtiler. Burası yüksek kayalık ve uçurumları bulunan bir yerdi. Buraya aşılması ve ulaşılması güç bir kale inşa ettiler. Genişliği 13.44m. olan surların çevresinde geniş hendek vardı. Bu kale inşaatını çok kısa bir zamanda tamamlayıp, onun içinde çok büyük bir bina yaptılar. Her yandan gelen kadın ve erkekleri buraya yerleştirdiler. Adına Dar al Hicra (Göçmen Evi) denildi. Yıl: Hicri 277 (891)”

Hamdan komünistik modele çok yakın, mükemmel bir ekonomik sistem geliştirdi. Hamdan'ın sayesinde Arap kabileler arasında Karmati-Aleviliği çok tanındı. Her yandan toplanıp gelen insanlar, büyük ve tek bir aile olarak buraya yerleşmeye başladılar. Hamdan mülklerden, koyunlar keçiler ve ziynetten gelen

gelirleri toplamak için köylerdeki dai'leri görevlendirdi. Bu toplananlar ortak sermayeyi (hazineyi) oluşturdu. Buradan giyinip çıplaklıklarını örtündüler. Harcamalar duyulan ihtiyaca göre yapılıyordu. Hiç kimse yoksul değildi. Ve hiç kimse bir diğerinden zengin değildi. Bütün erkekler, daha fazla üreterek daha fazla itibar kazanmak için çalışıyorlardı.

Kadınlar örgü ve dokumadan, çocuklar kuş bakımından kazandıklarını biriktirdiler. Sonra herkes kazançlarını getirip Dai'ye tesli etti. Hiç kimse kılıcından ve silahından başka birşeyin sahibi değildi. Bu ekonomik siyasetle Karmatiler, pek çok gayri memnun kabileyi ve Mevaliyi (yabancıları) kendilerine çektiler. Ana üs alanı olarak hizmet gören kalelerinden, Abbasi iktidarı kalelerine hücumlar yaptılar.(Asghar A.Engineer, agy.s.31)

Halife al-Mutadid, Irak'ta 900 ve 902 yıllarında Karmatiler'in üç başkaldırı girişimini bastırdı. Nawbakti ve Al Kummi'nin Karmati öğretisinin yaratıcılarının Hamdan Karmat ve Abdan olduğunu yazması; İbn Rizam ve Akhu Muhsin'in de bunu onaylamalarına rağmen Ortodoks İsmaili (Fatımi) kaynakları bu iki önemli kişinin adını bile anmazlar. Bu durum merkezi önderlikle, yani doğrusu Fatımi İsmaililerle aralarında çıkan anlaşmazlığa bağlanabilir. (F.Daftary,agy.s. 117)

İran Karmatileri

İsmaili Aleviliği'nin Karmati hareketi, 870'lerde Irak'tan başka yerlerde de başlamıştı. Güney İran'daki misyon, Irak Karmati önderlerinin gözetiminde ortaya çıktı. Abu Said al-Hasan al-Cannabi, Fars kıyısı üzerindeki Cannaba'da doğmuş, eğitimini ise Abdan'dan almıştı. Önce bu bölgede büyük başarılar kazanmış olan Abu Said başka yere gönderilince, oraya Abdan'ın kardeşi al-Mamun atanmış. Orada kendini öylesine kabul ettirmişti ki, oradaki Karmatiler Mamuniyya adıyla anılıyorlardı. (F.Daftary, agy.s.118)

Bahreyn Karmatileri

Hamdan, dava'nın 886'larda ulaşmış olduğu Doğu Arabistan'da Bahrein'e 894 yılında Abu Said al-Cannabi'yi gönderdi. Bahrein'deki misyonu ona emanet etti. Tanınmış bir yerli ailenin önderi olan Al-Hasan b.Sanbar'ın kızıyla evlenen Abu Said, orada oturan İranlılar ve Bedeviler arasında hızla taraftar kazandı. 899'a doğru, Rabii kabilesinin önemli desteğiyle Abu Said, Bahrein'in büyük bir bölümünü egemenliği altına aldı. Doğu Arabistan kıyıları üzerindeki Katif'i de ele geçirince Basra'ya da korku salınmasına neden oldu. 900'de Bahrein Karmatileri, Bahrein'in eski başkenti ve Abbasi valilerinin oturduğu Hacar'ın dış mahallelerini kontrol altına aldılar.

Halife Mutadid, onlara karşı gönüllülerden kurulu 2000 kişilik bir birlik gönderdiyse de hepsi yok edildi. 903'de uzun bir kuşatmadan sonra Hacar'a boyun eğdirildi. Abu Said karargahını Al Ahsa'ya taşıdı. 926'da burasını başkent yaptı. Abu Said'in ikinci halefinden sonra bu çevrede bir kale inşa edildi. Daha sonra Bahreyn Karmatileri Yamama ve Uman dahil bitişik bölgelere egemenliklerini genişlettiler. Abu said gerçekten hemen hemen 2 asır sürmüş olan zengin ve başarılı bir devlet kurmuştu. Ama sadece Sünni Abbasi devletinin değil, aynı zamanda Fatımilerin de tehdidi altında bulunuyordu. (F.Daftary, s.119)

Abu Said'den sonra yerine oğlu Abu'l Kasım (913-23) geçti. Arkasından Abu Tahir Süleyman Bahreyn Karmati devletininin 20 yıl başında kaldı ve Sünni Abbasi halifelerine kan kusturdu. Irak ve Suriye içlerine yaptıkları sürekli akınlarla kentleri ve diğer yerleşim birimlerini yağma ediyorlardı. Basra, Küfe, Al Anbar g.b. kentler Abu Tahir'in defalarca yağmasına uğradı. 927'de Bagdad'ı ele geçirmesine az kalmıştı. Munis al-Kadim tarafından zorlukla önlendi. Hac mevsiminde, tahtirevanlarla Mekke'ye hacı olmaya giden zenginlerin katıldığı büyük kervanların soyulması adet olmuştu. Abu Tahir Süleyman'ın bilinen en büyük talan eylemi 930 yılı Ocak ayında 600 atlı ve 900 yüz yaya askeriyle Mekke'yi basmasıdır. Bu baskında büyük camiler yıkılmış ve Kabe'ye de saldırıda bulunularak, kutsal sayılan Cennetten geldiğine inanılan Hacer al-Esved (Kara taş) yerinden sökülmüş, Al Ahsa'ya, başkente götürülmüştür. Taş 951 yılına kadar orada kalmıştır. Bununla İslam çağının sonunun geldiğine işaret ediyorlardı. Hacer el Esved'in geri verilmesi ve hacılara saldırılmaması için Bagdad, her yıl Bahreyn Karmati Devleti'ne yüklü bir vergi vermeye başlamıştı. Ama Taş ancak, 934 anlaşması gereğince 21 yıl sonra kendileri götürüp yerine koydular.

Savaş ganimetleri, talanlar, harç ve vergilerden gelen tüm kazançlar Dar al Hicra'nın, Karmati toplumunun ortak hazinesine yatırılıyordu. Bir sosyalistik federe devlet sistemi içerisinde ayrı bölgelerdeki başkentler -Dar al-Hicra'lar birbirleriyle ilişki halindeydiler. Abu Said tarafından daha da geliştirilen yönetim düzeninde 'ortakçı ve eşitlikçi ilkeler' büyük rol oynamıştı. Bu ilkeler, herkesin aynı şeylere sahip olması, tarım arazisinin işlenişi, vergilerin toplanması, harcamaların düzenlenmesi, olanakları kısıtlı olanlara çeşitli tiplerde devlet yardımı yapılmasında gözüktür. Devlet birey yaşamının her türlü güvencesini sağlamıştır. Elbette ki, kendi dışında bulunan dünya da aynı yönetim sistemine geçmeden yaşayamayacaklarını düşünemediler.

Toplum işlerinin yönetimi Al İkdaniyya adını taşıyan danışma meclisinin kararlarıyla gerçekleşiyordu. Bu Meclis nüfuzlu ailelerin temsilcileri ve yüksek dereceli memurlardan oluşuyordu. Devlet, Bahreyn Karmatilerinin, yani vatan- daşların iyiliği ve sağlığı için vardır. Orada kurulan devlet düzeni; İbn Hawkal gibi keskin gözlemci ve 1051'de Al Ahsa'yı ziyaret eden Nasr-i Khusrav gibi birçoklarında hayranlık uyandırmıştır. (Farhad Daftary, agy.s.119-120) Nasr-i

Khusrav'ın anlattıklarından kısa bir özetle konuyu bağlayalım:

"Al Ahsa'da 20 binden fazla eli silah tutan insan vardı. Ve orada büyük bir kentte görülmesi gereken herşeyi görmek mümkündü. Dar al Hicra adı verilen hükümet sarayı geniştir. . . Bu Cumhuriyet, herbiri bir yardımcıya (vezire) sahip 6 başkan (kral) tarafından yönetilir. Bu oniki kişi aralarında çok iyi anlaşılır; toplantılarda iki karşılıklı sıraya, biri diğerinin karşısına gelmek üzere otururlar ve ülkenin bütün işlerinde ortaklaşa karar verirler. . .Devlet mutlak olarak laikleştirilmiştir; oruçsuz, namazsız ve hacsiz bir toplum. Cami de yoktur. Bununla birlikte. İranlı bir zengin tüccar ibadet etmek isteyen yabancılar için bir cami yaptıрма izni almıştı. . .Eğer bir evin veya değirmenin parasız sahibi, bu yerleri onarmak veya geliştirmek isterse devlet ona hazinece beslenen kölelerden yardımcı gönderirdi ve birşey ödemek gerekmezdi. Zengibar'dan satın alınmış devlet kölelerinin sayısı 30 bini bulmaktaydı. Onlar Cumhuriyet'in bahçelerinde çalışırlardı. . . Halkın buğdayı parasız öğütülürdü. . .Yöneticiler yurttaşlarla kendilerini eşit tutarlar, hitaplarda ayrılık gözetmezlerdi. . ." (Ali Mazeheri, Çev. Bahriye Üçok, Ortaçağda Müslümanların Yaşayışları, İstanbul-1972, s.120-121)

Heterodoks İslam, yani Alevi inançlı Arap, Fars, Kürt, Türk, Bedevi, Nebati, Pers, Nubialı, Arami vb. çeşitli etnik kökenden gelmiş insanlardan oluşan Karamati toplumunun kurduğu, yaklaşık iki yüz yıl süren Karamati Sosyalistik Federasyonu'nun sonuncusu Bahrein Karamati devletinin yıkılmasında da Türkler'in rolünü görüyoruz. Sultan Melikşah'ın kumandanlarından Artuk Bey, 1076-77 yılında, Abbasi halifesi adına Al Ahsa ve Bahreyn'e yaptığı bir seferde Karmatileri itaat altına alıyor. (E.Morçil, Müslüman Türk Devletleri Tarihi, Ankara-1991, s.243) Son olarak, Urfalı Mateos Vekayinamesi'nde, 1157-58'de bir Hristiyan beyinin Besni yakınındaki Kaysun kalesinde kardeşine, 'Kaleyi koruması için Karmud, yani Karamati denilen bazı adamlar verdiğini'söylüyor. Bu gösteriyor ki, Karamati inanç, yaşam görüşü ve düşüncesi 12.yy.da Anadolu'ya girmiştir. 70-80 yıl sonraki büyük Babai Halk ayaklanmasının inançsal ve kuramsal tohumlarını Karmatiler atacaklardır.

İhvan-ı Safa üzerine birkaç söz

Son saptamalara göre, 961-986 yılları arasında dönemin bilginleri tarafından Basra'da düzenlenmiş olan İhvan-ı Safa (Temizlik-Doğruluk Kardeşleri), birisi 'içindeki konuları' kapsamak üzere tam 52 Risale'den (kitapçık) oluşan ansiklopedik bir yapıttır. Risalelerin yazımına daha önce başlandığı anlaşılıyor. Belki önce büyük İsmaili dai 'si Abdullah bin Kaddah (Salman-ı Farisi'nin oğlu olduğu düşünülmektedir.) ve arkadaşları sonra halefleri tarafından, Muhammed b. İsmail, Abdullah b. Muhammed ve Muhammed'in torunu Ahmet dahil, birini izleyen gizli imamların koruması-gözlemi altında yazılmıştır. İhvan-ı Safa

yazıcıları arasında İmam Ahmet'in adı zaten geçmektedir Ayrıca Tevhidi, İbn al-Kifti, Şahrazuri gibi tarihçi ve filozofların yanı sıra Abu Süleyman Busti, Mukaddasi, Ali İbn Harun Zancani, Muhammed ibn Ahmet Narcuri ve Avfi'nin imzaları bulunmaktadır. İhvan-ı Safa, Karmati-Alevilerin inançsal, siyasal, eğitimsel ve yönetsel yaşamlarını düzene koyan öğretilerini resmen kurumlaştırıyor. Aynı zamanda iki yüzyıla yakın sürmüş olan Sosyalistik Karmati Federe devletinin anayasası ve yasalarını oluşturmaktadır. Ayrıca 4 büyük bölüme ayrılmış olan İhvan-ı Safa fizik, matematik, botanik(bitki), doğa, coğrafya, müzik, mantık, astroloji, salsal ve felsefi-metafizik bilimleri içeriyordu. Örneğin 14 risale matematik, mantık ve yüksek eğitim sorunlarını; 17 risale psikoloji dahil doğal felsefe, 11 risale mistik ve astrolojik sorunlarını kapsıyordu...(Henry Corbin, Histoire de la Philosophie Islamique, Paris-1986, s.193-197; Y. Marquet, "Ikhwan al-Safa", The Encyclopaedia of Islam, Cilt.III, New Ed. Leiden-1986, s.1071-176)

5) BABAİLER VE BABAİ AYAKLANMASI

1239-1240 tarihinde Anadolu'da yükselen, Baba İlyas-Baba İshak ikilisi önderliğindeki toplumsal başkaldırısı, büyük halk ayaklanmasını, Aleviliğin ihtilalci siyasetlerinden Babailik yaratmıştır. Babailik toplumsal halk hareketi, Babek-Hurremi ve Karmati mazdek komünizmi ihtilalci geleneğinin Anadolu'daki yansımasıdır.

Ernst Werner şöyle diyor: "Babai ayaklanmasının, Türkmenliğin artan öneminin ve Sultanlığın feodal çözülüşünün ifadesi olduğu söylenmelidir. İsyân aynı zamanda anti-feodal özellikler edindi ve böylece bir sınıf savaşı kimliğine büründü."(E.Werner, Çevirenler: O.Esen-Y.Öner, Büyük Bir Devletin Doğuşu, İstanbul-1986,s.98) Babai ayaklanmasını Türkmenliğin artan önemine bağlamak doğru olamaz. Çünkü Babai Hareketi içinde Türkmen boyları çoğunluğu oluşturmakla birlikte Kürtler, Ermeniler, başka Hristiyan gruplar da bulunuyordu, yani ezilen ve baskı altındaki halk sınıflarıydı onlar. Sultanın Emirlerinin (feodal beylerin) ordularında da Türkmenler vardı ve Sultanlığa başkaldırmış Türkmenlerle çarpışıyorlardı. Eğer Türkmenlik belirleyici olsaydı, kılıçlarını soydaşlarına değil, toptan feodallara çekerlerdi. Gerçekten çekenler oldu; bazıları isyancıların yanında yer aldı, bazıları da kaçıp uzaklaştı, beylerini terkettiler. Sultanı ve beyleri Babai isyancılarının elinden kurtarmak, birkaç bin (tarihler sadece bin yazıyor) demir donlu paralı Frank şövalyesine kaldı. Ama nedeni başkaydı. Savaştan kaçan ya da isyancılara karışan Türkmen askerleri de tıpkı Babailer gibi, Baba İlyas'ın 'Baba Resullah', yani Allahın Elçisi Baba olduğuna inanmaya başlamışlardı. Herkes onun mucizevi gücünden yardım bekliyor: onu getireceği toplumsal adaletle kendilerini kurtaracak ahir zaman Peygamberi olarak görüyordu. Demek ki, inanç unsurunun örtü olarak kullanılmasının belirleyiciliği daha bir önde gidiyor..

Çünkü Ortaçağın özelliği buydu; baskı altındaki kitleleri harekete geçirmek için bir peygamberin ortaya çıkması ve onların sınıfsal çıkarlarını koruyup gözlemesi gerekiyordu. Bu da egemen sınıfın din ve inançlarıyla olamazdı. Baba İlyas, o dönemden kalan kaynakların (Dominiken misyoneri Saint-Quentin'li Simon, Suriyeli Arap yazar Sibte al-Cezvi, Süryani yazar Bar Harbeus Gregorius Abu'l-Farac'ın yazıları) belirttiği gibi, 'Baba Resulullah' olarak ün yapmıştı. Sadece Alevi Türkmen halkın değil, tüm ezilen Sünni ve gayri-Müslim yerleşik ve göçer kırsal topluluklar arasında, 'Tanrının Baba'ya görüldüğü; ona Sultanlık bağışladığı ve kendilerini kurtaracağı' yayılmıştı. Dönemin merkezi feodal yönetimi ve beylerinin baskısı altındaki toplum, onu 'Peygamber' kişiliğine büründürerek bir kurtarıcı kabul etmişti.

Gordlevski'nin belirleyici tanımlamaları doğrudur. Babai hareketinde, "Mazdek öğretisinin yankıları duyulmaktadır" diyor ve sürdürüyor: " Köy, kent üzerine yürüdü. Kölece çalışmanın perişan ettiği köylülerle, zulmedici feodallar arasındaki karıştıktan yükselen gerçek bir sınıf savaşıydı. Eski düzen, köylüleri, barış zamanında feodal için çalışmaya, savaş zamanında ise onun uğrunda kan dökmeye zorluyordu" (V.Gordlevski, Çev. Azer Yaran, Anadolu Selçuklu Devleti, Ankara-1988, s.180) Belki bu açıklama E.Werner'in, "Sultanlığın feodal çözülüşünün ifadesi" söylemine ışık tutmaktadır.

Ayaklanmanın gerçek lideri Baba Resul adıyla tanınan ve kutsanan Baba İlyas Horasani'dir. Hareketin örgütlendiği ve yönetildiği karargah Baba İlyas'ın Haraşna'daki (Amasya- Çat köyü) dergahıydı. İnanç örtüsüyle kitleleri peşinden sürükleyen bu büyük sınıf savaşının planı ve taktik çizgileri burada çizilmiştir. Baba İlyas'ın Anadolu halkları arasına propaganda için dağıtmış olduğu 60 halifesinden en tanınmış ve hareketin başkumandanı (Server-i leşkeran) ise Baba İshak'tır. Şami, yani Şamlı lakabını taşıyan, Adıyaman yöresinde yaşamış ve propagandasını yürütmüş olan Baba İshak, büyük olasılıkla Şam Bayadı Türkmenlerine mensuptu. Ancak ileri sürüldüğü gibi yerli Hristiyanlardan ya da Kürt kökenli de olabilir. Baba İshak'tan sonra Şeyh Edebalı, Emircem Baba, Ayna Dövlü, Şeyh Osman, Hacı Mihman, Şeyh Affan, Şeyh Balı Karaca Ahmet, Geyikli Baba vb. gibi birçok Babai halifeleri arasında, hareketle ilgili olarak - burjuva yazar ve tarihçilerinin ileri sürdüklerinin tam tersine- Hacı Bektaş da öne çıkmaktadır.

Babai siyasetinin inançsal temelleri, yükselişi ve ayaklanma

Rum (Anadolu) Selçukluları döneminde topraklar feodal beylere (atabeyler, emirler) sultan tarafından temlik edilmekte ve bunlar üzerinde yaşayan köylülerden vergi toplama hakkı verilen yurtlar olarak bilinmektedir. Toprağı kullanma ile birlikte -satış, devretme ve miras hakkı kuşuklu- toprak üzerinde özel mülkiyet kurumu doğmuştur. (V. Gordlevski, Çev. Azer Yaran, Anadolu

Selçuklu Devleti, Ankara-1988, s. 130, 132)

Bu dönemde büyük zenginlikler feodalların ellerinde yoğunlaşmış olsa da, tarım ürünleri, değiş tokuş edilen ya da satın alınan mallar ve mamul mallar, savaş ganimeti, sultana gidiyordu. Sultanın evlenmesi durumunda, ya da başkentte bulunmadığı uzunca bir süreden sonra dönüşünde, bu feodallara duyurulur ve onlar da sultanın sarayına armağanlar götürmek zorunda olurlardı. Sultan, gezi ve ziyaretleri esnasında geçtiği yerlerde kendisine güzel erkek ya da kadın tut-saklardan, altın dolu keselerden, Türk ve Arap atlarından vb. oluşan armağan-lar topluyordu.

Tükenmeye yüz tutan hazine zaman zaman bağışlarla doluyordu... Feodallar sul-tana verdikleri haraçları, durumları gittikçe kötüleşen köylülere fazlasıyla öde-tiyorlardı. Perişan durumdaki köylüler, dayanılmaz bir zulüm altında bunalıyor-lardı. Feodallar, köylülere, sultanın kendilerine baktığı gibi bakıyor, böylece ülkede zorbalık ve baskı egemenliği sürüyordu. Elbette ki köylülerin ellerinden ürünlerinin zorla alınmasını devlete şikayet etmeleri sonuçsuz kalıyordu. (V. Gordlevski, agy. S.162-164)

Böylece Horasanlı Baba İlyas ve Şamlı Baba İshak, feodal hükümete karşı, Sultan I.Alaadin'in son dönemlerinden itibaren (1230dan sonra) oluşmaya başlayan nesnel koşulların tam olgunlaştığı; feodal beylerin köylü ve konar-göçer halk yığınlarını ağır haraç ve vergilerle canından bezdirdiği son on yılda yarattıkları ihtilalci Babai Siyaseti'yle, Konya'ya yürümeyi ve iktidarı ele geçi-rerek eski düzeni yıkıp, kendi düzenlerini kurmayı amaçlamışlardı.

Daha önceki yazılarımızda işlediğimiz gibi, İran'da Zerdüşörtodoksizmine karşı yükselen heterodoks (aykırı) Mazdekizm'in mutlak eşitlikçi ve paylaşımcı siyaseti, heterodoks İslam'ın (Aleviliğin) içine girip yerleştikten sonra isyanlar, kutsal kişilerin yani Ehlibeyt ve Oniki İmamların öcünü alma hareketleri ol-maktan çıkmış ve kuramsal komünistik ihtilaller niteliğini kazanmışlardı. 9. yüzyılın ilk yarısında 20 yıl aralıksız süren Babek Hurremi ihtilalci hareketi, onun bir çeşit devamı olan Karmati Alevileri'nin ihtilalci siyaseti ile aynı yüzyılın sonlarında, yaklaşık 200 yıl süren bir devlet kurmuştu. Batılılar'ın "İslam Bolşevikleri" dedikleri bu Karmati toplulukları, Mazdekizm'den alınıp geliştirilen komünistik düzeni, kurdukları kale-kentlerinde (Dar al-Hicra) uygu-lamışlardı. Aleviliğin Babai siyasetinin de amaçladığı düzen farklı değildi.

Dönemin kaynaklarının verdiği bilgiler incelendiğinde görülür ki, Baba Resul'un yaşamı ve ortaya çıkışı Babek Hurremi'ninkiyle, büyük benzerlik göstermektedir. Özellikle Kıbrıs'ta oturan Dominiken misyonerleri şefi Frère Ascelin tarafından Azerbaycan'da bulunan Mogol komutanı Baycu Noyan'a gönderilen ve Simon de Saint Quentin'in verdiği bilgiler çok önemlidir. Bu seyahatı 1246'da Antakya, Adıyaman, Malatya, Sivas ve Doğu Anadolu

üzerinden yapan rahip Simon Arapça, Farsça, Tükçe ve Ermenice biliyordu. 6 yıl önce gerçekleşmiş Babai ayaklanmasının bastırılmasına katılmış Frank askerleri, Türkmenler, yerli Hristiyanlarla konuşarak, bu bilgileri bizzat olayları yaşayan insanlardan öğrenmişti. Simon'un ve ondan 10-15 yıl sonra tarihini kaleme almış olup çocukluğu ve gençliği Malatya'da geçmiş olan Abu'l Farac'ın anlattıklarını, ayrıca Selçuklu sarayı tarihçisi İbn Bibi'nin yazdıklarını, uyum ve çelişkileriyle birlikte Elvan Çelebi tamamlamaktadır. Baba Resulallah olarak Baba İlyas Horasani hakkında verilen efsanevi ve tarihsel bilgiler birleştirildiğinde, Babek Hurremi menakıbnamesi Babekname'dekilerle benzeştiği ortaya çıkıyor. Görülüyor ki, tam dört yüz yıl sonra Baba Resul, Aleviliğin Babek-Hurremi siyasetini Rum'da (Anadolu'da) aynı bilinç ve inançla uygulamaya girişmiştir.

Çok kısa bir karşılaştırma yaparak bu benzerlikleri gösterebiliriz:

Babek Hurremi'ye Cebrail gözüdür, Tanrı'nın onu dünyanın sultanı yapacağını söyler. Baba Resul'a köylü kılığında Tanrı (ya da Cebrail) gözüdür. Oğlunu kurdun (Kurt, Paulikien-Bogomil inancında total Şeytanı simgeler) elinden kurtarırsa, kendisini Rum'un sultanı yapma sözü verir. Babek peygamberliğini ilan etmiş ve mucize sahibidir; kılıç kesmez, ateş yakmaz ve düşünceleri-geleceği okur. Baba İlyas zaten Baba Resulallah (Tanrının elçisi, peygamberi) adını taşımaktadır. İnsanlara gelecekte haber verir, hastalıklarını-dertlerini giderir. Kendisine ok ve kılıç işlemez. Babek bir köyde çobanlık yaparak yetişmiş, Cavidan'ın müridi olmuş, öldüğünde onun yerine getirilmiş ve liderlik görevini yüklenmiştir. Baba Resul da bir ağanın yanında çobanlık yapmıştır. Ebu'l Vefa yolağından Dede Garkın'ını müridi ve halifesidir. Elbistan ovasında dört yüz halifesini toplayan Şeyhi onu başhalife yapıp, Rum'da (Anadolu'da) göreve salmıştır. Babek zındıklıkla suçlanır. Kadınların katıldıkları içkili toplantılar, yani geceleri Cemler yapmaktadır. Babeki toplumunda özel mülkiyet yoktur, herşey ortaktır. Baba Resul da kadınların katıldığı içkili toplantılar, cemler yapan zındık ve inançsız olarak anılır. Mal ve ganimet ortaktır, özel mülkiyet yoktur. Babek Bagdad'ı ele geçirip halifeliği yıkarak adil ve eşitlikçi bir dünya yaratmak istemiş. bunun için 20 yıl boyunca mücadele etmiştir... Baba Resul da Konya'yı alıp, Selçuklu Sultanlığı'nı yıkarak halk yönetimini kurmayı ve düzeni değiştirmeyi amaçlamıştır...

Uzun adıyla Şeyh Şucaaddin Abu'l Baka Baba İlyas Horasani, Anadolu'ya göçetmiş bir Türkmen şeyhi idi. Ama kaynakların hiçbiri Baba İlyas'ın Anadolu'ya gelmeden önceki yaşamından söz etmemektedir. Oğullarından birinin (Muhlis Paşa'nın) torunu Elvan Çelebi, kendisi hakkında yazmış olduğu Mekakıbnam'e'de (Menakıbu'l Kudsiyye fi Menasibi'l- Ünsiyye, Hazırlayanlar: İsmail E. Erünsal-A. Yaşar Ocak, İstanbul1984), onun gelişi ve Anadolu'ya yerleşmesi üzerinde bazı ayrıntılar geçmektedir. Elvan Çelebi'ye göre, Dede Garkın'ın baş halifesi olarak Rum'a gelir ve Amasya'ya yerleşir. Sultan

Alaaddin'in (1220-1237) onu ziyaret ettiği ve büyük kerametlerine tanık olduğu için kendisine Çat Zaviyesi'ni vakıf olarak verdiği anlatılır. Zaviye vakıfları, Sultan Alaaddin'in, Moğol baskısıyla Türkistan'dan, Horasan bölgesinden, İran-İrak-Suriye üzerinden Anadolu'ya giren ve Claud Cahen'nın 'İkinci göçmen krizi' diye nitelendirdiği zorunlu göçer Türkmen gruplarını Uç'lara (sınırlara) yerleştirme ve teba'laştırma politikasının bir parçasıydı. Genellikle, sultan oluşunun ilk 5-6 yılı içerisinde iktidarını güçlendirmek için bol vakıf arazisi dağıtmıştır. Onun içindir ki, Menakıbnameler ve veli söylencelerinde Alaaddin'in adı sık geçer. Her tanınmış evliya türbesi çevresinde, Sultan Alaaddin'in, türbede yatan veli'yi ziyaret ettiği ve kerametlerini görerek ona mürid olduğu anlatılır.

Yukarıda kısaca değindiğimiz Simon de Saint Quentin'in anlattığına göre, Baba İlyas'a Tanrı, çok perişan ve fakir bir köylü kılığında görünüp, ondan oğlunu kapalı kurttan kurtarmasını istemiş. Baba bunu gerçekleştirince, köylü ona Tanrı olduğunu söyleyerek, karşılığında kendisine Sultanlık bağışlamış, hemen harekete geçmesini istemiştir.

Demek ki Baba İlyas, propagandasını, Tanrı'nın insanları kurtarmak için gönderdiği peygamber olarak yapıyordu. Süryani Abu'l Farac, 'Tarih'inde şöyle diyor: "Baba, hakikaten Allahın peygamberi olduğunu söyleyerek, Muhammed'in yalancı olduğunu ve Peygamber olmadığını iddia ediyordu. Birçok Türkmenler ona inandılar...Bu adam ihtiyar İshak adındaki müridini Roma (Rum) diyarının hududu üzerindeki Hısn Mansur'a (Adıyaman çevresi) gönderdi ve onun burada halkı, kendi peygamberliğine inanmağa davet etmesini istedi." (Gregory Abu'l Farac, Abu'l Farac Tarihi II, İngilizceden çeviren: Ömer Rıza Doğrul, 2.Baskı, Ankara-1987, s.539-540)

Baba İlyas'ın 'Peygamber olarak ortaya çıkma' eyleminden iki önemli nesnel olgu çıkarıyoruz: Tanrı-insan bütünlüğü ve Tanrı'nın insan olarak görünüm alanına çıkması (epiphaneion), insanlaştırılması. Tanrı'yı köylü kılığında tanımlama, köylü kitlesinin, yani halk çoğunluğunun yüceltilmesi, tanrılaştırılması olarak algılanmalıdır. Bu çoğunluk, yani halk herşeyin mutlak sahibidir, herşeyi yapmaya onun gücü yeter. Yönetim erki de onundur, ancak o kullanır. Bu eylemi, Tasavvuf'taki 'Enelhak (Tanrı benim)' inancının bir varyantı olan El-Hakk-u Hüv-el Halk, v-el-Halk-u Hüv-el Hakk (Tanrı Halk'tır, Halk de Tanrıdır) söyleminin bir veli tarafından uygulamaya konulması olarak görüyoruz.

Bu bağlamda Halk'ı, Hakk'ın gölgesi ve örtüsü olarak yorumlayan tasavvufi görüşlere rağmen sonuç değişmiyor: "...'Halk Hakk'ın gölgesi ve örtüsüdür' yorumu da, Ortodoks İslamın (Sünnilik) devlet ve iktidar anlayışına taban tabana zıttır ve Halk demokrasisi anlayışıdır. Çünkü Şeriat yönetiminde: mutlak iktidar Allahındır. Ancak yeryüzündeki gölgesi ve peygamberin vekili halifeye devretmiştir. Bütün müslümanlar Halife'nin teba'sıdır."(İ.Kaygusuz, Görme-

diğim Tanrıya Tapmam, İstanbul-1996, s.80-81) Demek ki, Malik-i Mülk (mülkün,dünyanın sahibi),Hakk ile eşitlenen Halk'tır.İktidar doğrudan halkındır. Baba İlyas yorumladığımız inancıyla, örnek aldığı Babek Hurremi'den daha ileridedir..

Abu'l- Farac'ın, 'Baba İlyas'ın Muhammed'in yalancı olduğunu, peygamber olmadığını ileri sürdüğünü' yazması, Hristiyanlığın ortodoks mezheplerinin Muhammed hakkındaki düşünceleridir. Baba İlyas, Muhammed'e ne yalancı demiş ve ne de onu yadsımıştır. Böyle yapması, her inanç, din ve milliyetten (feodalların ezdiği) halk kitlelerini ayaklanmaya çağırma siyasetine aykırı düşerdi. Onun düşüncesi, Karmati lideri Abu Tahir Süleyman'ın bilinen en büyük eylemiyle, 930 yılında Mekke'yi basarak, kutsal sayılan ve Cennet'ten geldiğine inanılan Hacer el-Esved'i (kara taş) yerinden söküp başkent Al Ahsa'ya götürmesindeki inanç anlayışıyla ilişkilidir: Ortodoks İslam çağı ve Muhammed'in peygamberliği artık sona ermiştir. Her çağın halk ve insanlık önderi, o çağın hem imamı (velisi), hem peygamberidir. İnsanlığı bunlar kurtaracak, halkları ezen zalimleri ortadan kaldırarak dünyayı insanca kardeşçe yaşanır ve ortakça-eşitçe yararlanılır duruma getirmek onların görevidir. İşte ikinci önemli sonuç ya da nesnel olgu budur: Baba Resullah, proto-Aleviler'den Karmati'lerin inanç ve düşünceleri ve onların devamı olan Nizari İsmaililer'in Alamut lideri Hasan Sabbah anlayışıyla harekete geçmiştir

Babai siyasetinin yükselişi ve ayaklanma

Köylü Tanrı'dan(!) aldığı buyruk üzerine Baba Resul harekete geçmişti. Ünü yayıldıkça yayılıyordu. Baba İlyas'ın peygamberliği ve ahir zaman kurtarıcılığının kanıtları olarak ermişliği, gayptan (bilinmezlikten) haber veriş, inziva halinde tanrıyla ve meleklerle söyleşisi üzerinde bir dizi öyküler Kızılırmak kıvrımından Fırat havzasına ulaşmıştı. Halk akın akın dergahını ziyarete gelmeye ve dertlerine sıkıntılarına ondan derman aramaya başlamıştı...

Baba propagandasını, başlangıçta, yetiştirdiği ve kendisine candan bağlı halifeleri ve güvendiği müritleri aracılığıyla, heterodoks İslam (Alevi) inançlı göçebe ve yerleşik köylüler arasında yaptırıyordu. Önce onları zamanın kurtarıcı, Mehdisi olduğuna, peygamberliğine inandırması ve güvenlerini alması gerekiyordu.

A.Yaşar Ocak'a göre Babai propagandacıları şu iki bölgede çalışıyorlardı:

- 1)Baba İlyas'ın zaviyesinin bulunduğu Amasya, Tokat, Çorum, Sivas ve köyleri.
- 2)Güneydoğu Anadolu'da Marş, Kefersud, Malatya, Elbistan ve çevresi. Bu ikinci bölge Ağaçeri, Döger ve Bayad Türkmen yerleşim alanlarıydı. Bölgede dinsel inançlar çok çeşitlilik ve karmaşıklık gösteriyordu. Buradaki bir üçüncü öge, Selçuklu ordusundan büyük darbeler yemiş ve dağıtılmış olan

Harezmi'lerdi. Bunlar Selçuklu Eyyubi sınır bölgesinde hareket halindeydiler. Yol kesip soygunlar yapıyor ve sürekli düzen bozan saldırılarda bulunuyorlardı. Baba İlyas onların memnuniyetsizliklerinden yararlanıp onları yanına çekmek için Harran ve Ruha'ya (Urfa) elçiler gönderdi. Bu bölgelerin tümü Baba İshak'ın yetkin ellerine verilmişti. (A.Yaşar Ocak, La Révolte de Baba Resul ou La Formation de l'Hétérodoxie Musulmane en Anatolie auXIIIe Siecle, Ankara 1989, s.62-63)

Elvan Çelebi, babasının dedesi Baba İlyas Horasani'yi devlete başkaldırmış biri olarak göstermemek ve onu temize çıkarmak için tüm kabahatları yüklediği Baba İshak'ı, 'İshak-ı Şami' diye anmaktadır. Bu onun Şamlı olduğunu göstereceği gibi, Şambayadı Türkmenleri'nden olduğunu da belirleyebilir. Ancak yukarıda bir yerde belirttiğimiz gibi, Kürt kökenli ya da hristiyan asıllı da olabilir. Bunun hiçbir önemi yoktur. Ayaklanmayı anlatmaya geçmeden önce, burada Baba İshak'ın İsmaililer'le ilişkisi konusuna kısaca eğilmek istiyoruz.

Hüseyin Hüsameddin kaynak göstermeden, Baba İshak'ın Baba İlyas'a mürit olmadan önce İran'da Hand Alaaddin İbn Muhammed adında bir İsmaili şefinin yanında eğitilip, yetiştirildiğini ileri sürmektedir. (A.Yaşar Ocak, agy. s.63) Kaynak göstermemiş olsa da yazarın böyle bir duyumu yazmış olması önemlidir. Olasıdır ki eski bir kaynakta görmüştür. Biz böyle bir organik ilişkinin doğru ve var olduğunu düşünüyoruz. Hatta olasıdır ki, Baba İshak'ı, İsmaili merkezi Alamut'a bizzat Baba Resullah'ın (Baba İlyas) kendisi göndermiştir. Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, Baba İlyas hareketinin teorik temeli, zaten Aleviliğin siyasetlerinden – ya da türevlerinden- olan Babek-Karmati-İsmaili öğretileri üzerinde kurulmuştur. Kuramsal olarak "Mazdek komünizmi" ile ilişkilidir. Bu gösteriyor ki, Horasan'dan geldiği bilinen gerek Baba İlyas Horasani'nin ve gerekse onu görmeye gelen Hacı Bektaş Horasani'nin Nizari İsmaili toplulukları ve Alamut devletiyle ilişkilerinin bulunmadığı söylenemez.

Nizari İsmaililiğinde yaşanan büyük dönemlik ve sonu...

Şimdi 13.yy'ın ilk çeyreğinde Nizari İsmailileri Alamut Devleti'nin durumu ve siyasetlerine kısaca gözatarak, adı verilen İsmaili şefinin (Dai) kim olduğunu saptayalım. Bu alanda en son çalışma olan Farhad Daftary'nin kitabından (The Ismailis: Their History and Doctrines, Cambridge University Press 1992, s.405-409) özetleyerek bunu yapacağız:

Henüz babası Nureddin Muhammed II (Ö.1210) hayattayken Sünni dünyasıyla gizli ilişkiler geliştirmiş olan Celaledin Hasan III, 1210'da Alamut devletinin başına geçer geçmez, önceden yöntemini hazırladığı zorlama (drastic) reformunu uygulamak üzere harekete geçti. İsmaili Aleviliğinin inanç ve öğretilerini reddederek, Nizari toplumunun Sünni Şeriatını uygulaması buyruğunu çıkardı.

Abbasi Halifesi Al-Nasır'a (1180-1225) ve diğer ülkelerin şah ve sultanlarına elçiler göndererek tanınmalarını istedi. İlk yıl içerisinde Hasan III, Nizari toplumunun artık eski inanç öğreti ve pratiklerini terkettiği ve Şeriatı kabul edip, Sünniliğe döndükleri konusunda Sünni İslam dünyasını ikna etti. Halkını bilgilendirmek için, Irak ve Horasan'dan Sünni fakihler (din adamları) çağırdı. Her Nizari köyünde cami ve hamamlar yapılmasını emretti. Bagdad'daki Halife, 1211 Ağustos'unda çıkardığı bir fermanla, Hasan III'ün Sünniliğe dönmesini onaylayıp onu Yeni Müslüman (nav-musalman) olarak kabul etti. Hasan'ı, İslam halifesine bağlı diğer 'emir'leri arasında saydı.

1213 yılında Hasan III'ün annesi Halife Nasır'ın koruması altında hacca gitti. Hatta Halife Hasan'ın, Gilan bölgesinin dört feodal beyinin kızlarıyla evlenmesine aracılık etti. Bu arada Kazvinliler, Hasan III'ün bu bildirimlerinin güvenilirliğini dikkatle izleyerek, bir süre için kuşkulu kalmıştı. Nizari atalarına ve asıl Aleviliğe büyük ihanet etmiş olan Hasan III bu dönemliğini o denli ileri götürdü ki, birçok Kazvinli din adamı ve itibarlı kişinin Alamut'a gelmesine ve kütüphaneyi denetleyip, heretik (dindışı, rafizi) kabul ettikleri bütün kitapları yakmalarına bile izin verdi.

Pers tarihçilerine göre Rudbar, Kumis, Kuhistan ve Suriye Nizari İsmailileri Hasan III'ün bu yeni çıkışını sorgusuz kabul ettiler. Hatta Suriye'dekilerin Şafii mezhebine döndükleri de söylenmektedir. Kıyam'ı, yani ayaklanmayı, başkaldırımı, inançlarının önemli bir ilkesi olarak kabullenmiş, 1090'da Hasan Sabbah'ın Alamut'u ele geçirip, İsmaililer'in Dar-al Hicra'sı haline getirdiğinden bu yana, dünyayı kötü yöneticilerden zalimlerden kurtarmak için kurdukları Fedayin örgütüyle, devrimci şiddeti yaşam biçimi olarak seçmiş bu Nizari inanç toplumunun, Celal al-Din (Dinin öfkesi, coşku ve şiddeti) adını verdikleri büyük Dai'leri Hasan III'ün yanlış yapmayacağına inandıkları için mi bu dönemiğe boyun eğmişlerdi? Böyle bir soruya Daftary şu karşılığı veriyor :

"Nizariler gerçekte Hasan'ın buyruk ve bildirimlerini, Kıyam durumlarında kaldırılmış olan Takıyye'nin (kendini gizleme, duruma uyma) yeniden geri getirilmesi olarak değerlendirdiler; İmam tarafından gereksinim sayılan bir çeşit dış dünya ile uyumunu ima etmek bakımından şimdi eski duruma dönüş (kararı) alınmış olabilirdi. Hasan'ın yeni siyasetinin, tehlikeli biçimde yaşamını sürdüren Nizari toplumu ve devleti için siyasi yararlar sağladığı açıktır." (agy.s.406)

Doğrudur, büyük olasılıkla başlangıçta Nizari İsmaili toplumu bu buyrukları 'takıyye' gibi algılamıştır. Ancak Hasan III, gerçekten sünnileşmiştir. Halife'nin emirleri arasına girerek elde ettiği politik yararlar, kendi şöret ve saltanatını artırmış ama toplumuna hiçbir şey vermediği gibi toplumu yaralamıştır. Cami inşaatları, toplumun beş vakit namaz kılmaya ve ramazan orucu tutmaya zorlanması büyük hoşnutsuzluk yaratmış olmalıdır. On bir yıllık bir saltanattan sonra, Hasan'ın Sünni hanımlarını ve kızkardeşinin, dizanteriden ölen Hasan III'ü,

zehirlemekle suçlanarak idam edilmeleri de bunu göstermektedir. 1221 yılında Hasan III'ün yerine geçirilen oğlu Alaaddin Muhammed III henüz dokuz yaşındaydı. Bir süre onun adına tutoru vezir yönetti.

Muhammed III'ün saltanatının başlarında, dış dünyanın gözleri önünde Hasan III'ün Sünni politikası resmi olarak kaldı. Gerçekte Alamut, Hasan III'ün sünni siyasetini, biçimsel olarak terketmedi. Ama giderek Sünni şeriatın zorlaması gevşetildi ve fikirleri, yeniden canlandırılan Kıyam öğretisiyle birleştirildi. Bir süre sonra toplum, eski Nizari İsmaili özelliğine kavuştu. İsmaili Aleviliğinin gerçek Alamut imamı olan Alaaddin Muhammed III'ün saltanatı döneminde (1221-1255), Nizari İsmaili inanç ve düşüncesine herhangi bir özel dış katkı olduğu görülmez. (F. Daftary, agy. s.408)

Öyle anlaşılıyor ki, Baba İlyas Horasani, Baba İshak Şami'yi, geçirdiği 10-15 yıllık sarsıntıyı restore etmiş Nizari İsmaili toplumunun ve devletinin merkezi Alamut'a belki başka halifeleriyle birlikte Fedayin örgütü tarafından eğitilmek üzere göndemişti. Ayaklanmanın hazırlık dönemi olan 1230'lu yılların ortalarında bu gerçekleşmişse, sonlarına doğru Baba İshak Güneydoğu Anadolu'da propaganda eylemlerine yoğunlaşmış olmalıydı. Çok büyük olasılıkla bu propaganda eylemlerinde İsmaili gönüllü fedailerinden yardımcıları da bulunmaktaydı. Ayrıca Besni, Adıyaman çevresine 70-80 yıl önce Karmati gruplarının gelmiş oldukları ve yerleşip buralarda kaldıklarını da gözönünde tutmak gerekir.

Kuzeydeki Çepni, Karaman, güneydoğudaki Ağaçeri, Döğer, Bayad Türkmenleri kadar. Sünni Türk ve Kürt boyları ve Hristiyan gruplar arasında da propaganda yapılıyordu. Elvan Çelebi'ye göre Baba İlyas, Baba İshak'a kendi adına propaganda yapmak ve otoritesi altına çekmek için destur vermişti. Kendisini temsil eden simgesi ise Baba İshak'ın başına giymiş olduğu borküydü. Böylelikle halka güven sağlıyordu.

Propaganda çok bilinçli bir biçimde üç yönde sürdürülüyordu: 1) Baba İlyas'ın Peygamberliği ve kurtarıcılığı altında Kıyam'a durma; dünyanın sonunu getiren kötüler ve zalimleri yokedip, yeniden yaratarak deviri (dönüşümü) sağlamak (Alevi inançlı halklara). 2)Sultan Gıyaseddin Keyhusrev, Sünni müslüman olarak Muhammed'in şeriatın koşullarını yerine getirmemekte, içki ve işret sofralarında eğlenmekten başka bir iş yapmamaktadır, dinden çıkmıştır.(Sünni inançlı halklara). 3)Beylerin elinden alınacak topraklar, hayvan sürüleri ve elde edilecek diğer ganimetler, ayaklanmaya katılan kim olursa olsun, ayırım yapılmaksızın eşit paylaşılacaktır (Gayrimüslim halklara).

Ayrıca insanların bireysel dertlerine çareler buluyor, hekim gibi hastaları iyileştiriyor, hakim gibi davalara bakıp aralarını düzeltiyordu. Böylece Baba İshak, her din ve inançtan, milliyetten ezilen baskı gören insanlara güven vererek onların akıl ve bilincini harekete geçirmiş oldu. Baba İlyas için çevresinde

kadınli erkekli çok sayıda insan topladı. Konar göçer Türkmenler sürülerini, diğerleri ellerinde neleri varsa satıp silah alıyorlardı. Baba Resul'dan haber geldiğinde ayaklanma başladı. Ayaklanmaya Baba İshak'tan başka, Vilayetname'deki bazı keramet söylencelerin yorumundan, Hacı Bektaş Horasani'nin de katıldığını çıkartabiliyoruz.

Horasanlı Hacı Bektaş'ı Rum erenlerine Baba İlyas göndermişti

Hacı Bektaş, çok büyük olasılıkla Elbistan ovasında Dede Kargın'la görüşüp-halleşerek ona kendini kabul ettirmiş, onun halifesi olmuştu. Bu propaganda döneminde Baba İshak'ın belki birlikte gidip yol göstermesi, ya da yanına adamlar katması sonucu, kardeşi Menteş ile önce Sivas'a geçtiler. Oradan da Baba İlyas'ı görmeğe gittiler. Vilayetname'de bunlardan sözetmiyor. Ancak Aşık Paşaoğlu (1481), Elvan Çelebi(1358-9), Ahmet Eflaki(1353) ve Mehmet Neşri(1492)'deki kısa bilgilerle, Vilayetname (1480'li yıllarda) söylencelerindeki özü birleştirdiğimizde görölmek istenmeyen bazı gerçekler aydınlığa çıkıyor. "Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelmesini beyan edeyim" diyen Aşık Paşaoğlu şöyle sürdürüyor:

"Bu Hacı Bektaş Horasan'dan kalktı. Bir kardeşi vardı, Menteş derlerdi. Birlikte kalktılar. Anadolu'ya gelmeye heves ettiler...O zamanda Baba İlyas gelmiş, Anadolu'da oturur olmuştu. Meğer onu görmek isteğiyle gelmişler. Onun dahi hikayesi çoktur. (Baba İlyas'ın hikayesini elbette bilirdi. Onun beşinci kuşaktan torunuydu. Babası Şey Yahya'nın amcası Elvan Çelebi'nin yazmış olduğu soyunun tarihini bilmez mi? Ama Selçuklu'ya başkaldırmış bir kişinin torunlarından olduğunu hiç açık eder mi?- İ.K.) Hacı Bektaş kardeşiyle Sivas'a, Sivas'tan Baba İlyas'a geldiler. Oradan Kırşehir'e, Kırşehir'den Kayseri'ye geldiler..Hacı Bektaş kardeşini Kayseri'den gönderdi. Vardı Sivas'a çıktı. Oraya varınca eceli yetişti onu şehit ettiler..." (Aşık Paşaoğlu Tarihi, Haz. Atsız, 2. Basım, Ankara-1992, s.164-165)

Hacı Bektaş Veli, Aşık Paşaoğlu'nun belirttiği gibi Baba İlyas ile görüştüktan sonra, kardeşiyle birlikte önce Kırşehir'e, sonra Kayseri'ye gitti. Bize göre kendi keyfine gitmedi; Baba İlyas Horasani tarafından, Musa Kazım oğlu İmam Rıza torunlarından Hacı Bektaş Veli, Rum erenlerine Peyik (elçi) hizmetiyle gönderildi. Nasıl mı? Vilayetname'nin söylencesel dilinden dinleyelim:

"Hünkar Hacı Bektaş Veli Rum ülkesine yaklaşınca mana aleminden Rum erenlerine 'selamlar sizin üzerinize olsun Rum'daki erenler ve kardeşler' diye selam verdi. 57 bin Rum ereni sohbet meclisindeydi. Rum'un gözcüsü Karaca Ahmetti. 'Hünkar'ın selamı, Fatma Bacı'ya malum oldu. Bu kadın Sivrihisar'da Seyyid Nureddin'in kızıydı; henüz evlenmemişti; sohbet meydanındaki erenlere yemek pişirmekteydi. Karaca Ahmet de Seyyid Nureddin'in müridiydi. Fatma

Bacı ayağa kalkıp, Hünkarın geldiği yöne dönerek elini göğsüne koydu ve üç kez 'dedi selamını aldım', yerine oturdu. Meclistekiler 'kimin selamını aldın' dediler. Fatma Bacı: 'Rum ülkesine bir er geliyor. Siz erenlere selam verdi; onun selamını aldım.' dedi. Erenler: 'Sözünü ettiğin er nereden geliyor?' diye sordular. Fatma Bacı: 'Kendisi Horasan erenlerindedir. Ama şimdi Beyt-Allah tarafından geliyor..' (Vilayetname, Haz. A.Gölpınarlı, s.18; Haz.E. Korkmaz, s.37-38)

Görüldüğü gibi burada (Kayseri ya da Eskişehir çevresinde), Karaca Ahmet'in gözcülüğü altında bir toplantı yapılmaktadır. İlk dönem Osmanlı tarih yazıcılarından Tarihçi Ali, Kühn-ül Ahbar'da şöyle yazmaktadır: "Ol tarihte Rum erenlerinin şöhretli kutbu Karaca Ahmed Sultan idi. Çağında elli yedibin müridi onun emrindeydi...Sivrihisar'da oturan Seyyid Nureddin adında bir zatın terbiyesinde seccade-nişindi..." Şakaayık'te ise, Horasan'da bir şahın, yani bir feodal beyin oğlu olduğu ve cezbeye kapılarak Rum ülkesine geldiği belirtilir.(Doç.Dr. Bedri Noyan, Alevilik Bektaşilik Nedir?, 2.baskı, Ankara-1987, s.510-511; Mehmet Şimşek, Hıdır Abdal Sultan Ocağı, İstanbul-1991, s.68)

Bu toplantıda elli yedibin er ya da mürid biraraya gelmiş olabilir miydi? Yoksa bu sayıyı oluşturan aşiret ve oymakların temsilcileri, yani dedeleri, önderleri mi bulunmaktaydı? Bu büyükler kendi kabileleri soydaşları adına konuşup tartışıp karar alıyorlardı belki. Karaca Ahmet Sultan Gazıyan-ı Rum'un başarılarından biri olacaktı daha sonra. Toplantıda Seyyid Nureddin'in kızı Fatma Bacı'nın görevli bulunduğu görülmektedir. Bu Fatma Bacı'nın daha sonra Alevi-Bektaşî literatüründe Hatun Ana, Fatma Nuriye, Kutlu Melek, Kadıncık Ana diye anılacağı ve Bacıyan-ı Rum'un başbacılarından olacağını biliyoruz. (Aşık Paşaoğlu, agy. S.165)

Yeniden Erenler meclisine dönüp, girişteki sözümüzü genişleterek yineleyelim: Hacı Bektaş'ın Rum'daki erenleri ziyarete gelişinin ana amacı, Karaca Ahmet Sultan'ın 57 bin müridiyle, yani kendisine candan bağlı 57 bin kişilik gücüyle, Baba Resul'un Suriye ve Anadolu'da her kavimden ve her dinden edinmiş olduğu 72 bin müridi, yani bu denli insan gücünü birleştirmenin yollarını aramaktı. Bize göre, Kırşehir, Kayseri, Sivrihisar-Eskişehir gibi Rum'un batısındaki kentlerin çevresindeki Türkmen yığınlarına önder olanların -Ahi önderleri dahil- başkaldırı arifesinde kendileriyle birleşmesinin tezelden sağlanması gerekiyordu. Genç bilge ve ermiş, Ali soylu ve yedinci İmam Musa Kazım'dan inme Horasanlı Hacı Bektaş aracılığıyla birleşmeye çağırıyorlardı.

Bu büyük toplantının, Baba İlyas'tan daha önce gelen bir haber üzerine yapılmış olması da olasıdır. Urfa-Samsat, Adıyaman, Maraş ve Malatya'dan Amasya'ya Tokat'a uzanan bölgelerdeki kaynaşma ve gelişmelerden de habersiz olmazlardı. Belki de Baba Resul'dan gelecek bir heyeti bekliyorlardı.

Hacı Bektaş Veli kuşkusuz, Vilayetname’de anlatıldığı gibi buraya ne güvercin donunda ve ne de tek başına gelmiş bulunuyordu. Büyük olasılıkla kardeşi Menteş’le ve Baba İlyas’ın yanına kattığı bir bölük insanla birlikteydi. Ancak toplantının gözcüleri onları görüp, yukarıda açıkladığımız üzere gerekli yerleri bilgilendirmişlerdi. Ancak söylencesel anlatımla dışavurulanlar, gelenlerin hiç de dostça karşılanmadıklarını gösteriyor. Bu gelenlere, çıkarıcı bir yaklaşımla karşı koyanlar vardır : “Ne yapamalı ki Rum ülkesine girmesin? Girerse ülkeyi elimizden alır. Herkesi kendisine bağlar; artık bize ekmek kalmaz. Kanat gerip yolu turalım.” Böyle diyorlardı.

Hacı Bektaş Kabe’den değil Baba İlyas Dergahı’ndan geliyordu

Erenler toplantısında Fatma Bacı, onun Beytullah, yani Allahın evi olarak nitelenen Kabe’den geldiğini belirtiyordu. Bu Mekke’deki İslam Kabesi değildi; Baba İlyas’ın Amasya’daki dergahıydı Beytullah, yani şimdi bağlı bulunduğu Pirinin kapısıydı. Alevi inancında Kabe insan gönlüdür, insandır; bir talip pirini, mürşidini evinde ziyaret etse, Hac yerine geçer.

Kaynakların hemen hepsinin Karaca Ahmet Sultan’ın “Horasan şahlarından birinin oğlu olduğunu” söylemesi, onun gerçekten Bektaş’ın yaşlarında bir beyoğlu olduğunu gösterebilir. Belki de Horasan’dan tanışıklıkları vardı. Rum’un batısı Karaca Ahmet’ten soruluyordu ve aynı zamanda bir hekimdi. Kendisine bağlı elli yedi bin müridiyle çok büyük bir güçtü. Rakip bir önder tehlikesi her an varolabilirdi. Horasanlı Hacı Bektaş bu sırada devreye sokulmuştu.

Bizce, Dede Garkın’ın kendisine gönderdiği Hacı Bektaş Baba Resul’un, çok iyi yetişmiş, ileri görüşlü ve sağduyu sahibi bir bilge; çağının olaylarıyla birlikte bilgilerini de sindirmiş bir siyasetçi ve bilgin olarak büyük keşfidir.

Hacı Bektaş Karaca Ahmet Sultan’ın kişiliğinde bilgi, görgü, inanç ve ikna gücüyle elli yedi bin Rumlu Erenler topluluğunu kendisine bağlamış ve peşinden çekip götürmüştür. Zaten Karaca Ahmet’in, Orhan dönemine dek yaşadığı ve Babailer’den olduğunda Osmanlı tarih yazıcıları hemfikirdirler.

Ayaklanma süreci

Baba İlyas’ın ününün yayılması, halifeleri ve müritlerinin onun adına yaptıkları propagandalar, Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhusrev II’ye ulaştırılır. Elvan Çelebi’nin anlattığına göre Çat’ta kadılık yapan ve Baba İlyas’ı çekemeyen Köre Kadı tarafından ihbar edilmiştir. Anlatılan öyküde Köre Kadı, Baba’nın Ali’nin Döldül’üne eş olarak değerlendirilen Bozadı’nı ister. Atı alamayan Kadı Sultan’a durumu bildirir. Sözde Baba İlyas’a iftira attığı için, Sultan da Haraşna

(Amasya) kalesine ordusunu sefere çıkarır. Gerçekte, ayaklanma hazırlıkları, hareketin başı öğrenilmiş, başlamadan bitirmek için kurnazca bir 'yılanı baştan ezme' taktiği uygulama yoluna gidilmiştir. Anlaşıyor ki, çok bilinçli yapılmakta olan propaganda ve hazırlık aşaması henüz sona ermemiş, ayaklanma hareketi Baba Resul'un istediği biçimde olgunlaşmamıştı. Elvan Çelebi'nin dizelerinde Sultan Gıyaseddin'in niyet ve buyrukları şöyle yansıtılıyor :

“...Didi ol Kör herze vü hezeyan/486 Şöyle kim fitne kıldı Sultani/Sultan aydur beglerim kanı, 487 Hazır olur kamu gelür yir öper/Aydur iy beglerüm gerek ki sefer, 488 Kılász düşmenüm belirdü tiz/Anı kırmaga eylemen temyiz, 489 Tahtuma tacuma nazar kılmış/Kendüyi hem Resul-i Hak bilmiş...494 Tacumu tahtumu diler kim ala/Yani ben olmıyam Melik ol ola...497 Nişe ol kasd-ı taht u baht kıla/Yani benden diler bu mülki ala, 498 Varun eyle bunları garet idün/Şöyle kim var durur hasaret idün, 499 Bunlara kimse mani olmasun/Öyle varun kim nesne bilmesün, 500 Eyle kim cadula imiş bunlar/Bilse sizi kırar imi° bunlar, 501 Çün vasiyyet bu sureti dutdı/Begler ü leşker-i ahuru gitdi” (E.Çelebi, Menakıbu'l Kudsiyye...s.42-44)

Görüldüğü gibi Selçuklu Sultanı Baba İlyas'ın Peygamberliğini ilan ettiğini öğrenmiş. Tacından, tahtından ve mülkünden olacağı endişesi içinde beylerini toplayıp, kimseye duyurmadan sessiz sedasız zaviyesine baskın yapıp, Baba İlyas ve çevresindekilerini yoketmelerini (hasaret idün, diye) buyuruyor. Beyleri ve bir süvari birliğini (leşker-i ahuru) Amasya'ya gönderiyor.

Bunu haber alan Baba İlyas seksen yandaşıyla zaviyeyi terkedip Haraşna kalesine sığındı ve orada gizlenerek savunma hazırlığına girişti. Öbür yandan bir yolunu bulup Kefersud'da isyan hazırlıklarını sürdüren Baba İshak'a haberci çıkarmıştı.

Baba İshak Selçuklu ordularını peşpeşe eziyor

Haberi alan Baba İshak ayaklandığı güçlerin başına geçerek Kefersud'dan hareket etti. Hısn-i Mansur (Adıyaman), Gerger ve Kahta üzerinden ilerlemeye başladı. Kadın erkek, genç yaşlı eli silah tutan herkes savaşa katılmış, onun peşinden Baba Resul'u görmeye gidiyorlardı. İbn Bibi'nin tanımlamasına göre, bunların büyük çoğunluğu “siyah libaslı, kızıl böklü ve ayağı çarıklı Türkmenlerdi” ve heterodoks İslam (Alevi) inançlıydılar. Yolun üzerinde bulunan yerleşim alanlarını yakıp yıkarak, talan ederek ve Baba İlyas'ın peygamberliğini kabul edip kendilerine katılmayanları öldürerek ilerliyorlardı. İlerledikçe sayıları da artıyordu. Malatya valisi Muzafferuddin Alişir Selçuklu ve hristiyan paralı askerlerden bir orduyla Baba İshak'ı karşıladı. Yapılan meydan savaşında yenildi ve tüm ağırlığını bırakarak Malatya'ya geri çekilmek zorunda kaldı. Kürt ve Germiyanlardan oluşturduğu ikinci bir orduyla Elbistan ovasında saldırıya

da, Baba İshak'ın yeni katılımlarla güçlenmiş ordusu tarafından bozguna uğratıldı.

Amasya'ya doğru, karşıkoyanları öldürerek, engellenemez biçimde ilerliyorlardı. Sivas'ı alıp İğdişbaşı Hurremşah'ı ve diğer beyleri de öldürdüler. Babailer'in bu başarısı karşısında bölgenin gayrimemnun halkları da onlara katıldı. Sivas çevresinde yaşayan Karamanlı ve Canik ve Sinop çevresinde konar-göçer yaşayan Çepni Türkmenleri de onlara katıldılar. Talanlardan ve ganimetten pay almak isteyen işsiz güçsüz, yoksul gruplar, herkes katılıyordu. Babailer Tokat'ı aldıktan sonra Amasya bölgesine girdiler.

Bu sırada Sultan Gıyaseddin Keyhusrev II korkusundan başkent Konya'yı terkedip Kubadabad'a çekildi. Hacı Mubarizüddin Armağanşah kumandasında büyük bir ordu Amasya'ya gönderilmiş bulunuyordu. Bu ordu Amasya kalesinde savunma durumunda olan Baba Resul'u tuzağa düşürerek savunma gücünü kırdı. Simon de Saint Quentine'nin anlattığına göre çok kanlı çarpışmalar oldu. Selçuklu ordusunun silahlarıyla yaralanmıyacıklarına inandırılmış müritleri yakınlarını kaybettikçe Baba İlyas'a sormaya başlamışlardı. O da Tanrı'ya sitemde bulunuyordu: "Tanrım ne yapıyorsun, uyuyor musun sen? Hani bana söz vermiştin!"

Armağanşah bu kuşatmada Baba İlyas'ı yakalatıp Amasya kalesine astırır. Ayrıca savaş meydanında mızrakla ya da boğularak öldürüldüğüne dair farklı görüşler vardır. Elvan Çelebi ise, yakalanıp hapse atıldığını ve kırk gün sonra Bozati'nın duvarı yararak onu kurtarıp göğe uçurduğunu anlatmaktadır.

Baba İshak'ın kumandası altında Babai kuvvetleri Tokat'tan Amasya'ya ulaştıklarında Baba Resul'un kalede sallanan cesediyle karşılaşınca çılgına dönmüşlerdi. Aylardır onu görmek, ona ulaşmak için yatağını yakıp yıkan, silip süpüren bir sel gibi Amasya'ya akmışlardı. "Baba Resulallah! Baba Resulallah!" diye bağıarak saldırıp Armağanşah'ın ordusunu darmadağın ettiler ve kendisini yakalayıp öldürdüler. Arkasından artık Konya'nın yolunu tutmuş bulunuyorlardı

Gıyaseddin Keyhusrev bu büyük yenilginin ardından, Erzurum'daki sınır boyu kuvvetlerini, Emir Necmeddin kumandasında Babailer'in üzerine sevketti. Altı gün içinde Sivas'a ulaşan bu ordu Türk, Gürcü, Kürt ve Frank askerlerinden oluşturulmuştu. Sivas'tan Kayseri'ye, oradan da Kırşehir'e geçen Selçuklu ordusu Babailer'i beklemeye başladı.

Babai kuvvetleri, Baba İshak'ın başkumandanlığında Kayseri'ye ulaştıklarında, Ziyaret adı verilen yerde Selçuklu ordusuyla yaptıkları kısa bir çatışmayı da kazandıktan sonra Kırşehir'e doğru ilerlemeyi sürdürdüler. Elvan Çelebi Kırşehir yakınlarında Kendeck civarında kısa bir çarpışmadan daha söz etmektedir.(1993 Bir yine lu'b nice vakidir/Şol ki Kendeck'te ceng-i sultani) Ancak her

nedense A..Yaşar Ocak bunu görmezlikten gelmiştir. Bu bölümde Babai şeflerinin, bir toplantı yaptıklarını ve başından beri hareketin içinde olan Hacı Bektaş'ı sonu yaklaşmış ayaklanmanın dışına çıkarma kararı aldıklarını görüyoruz. Bizzat Babai 'askerlerin yiğit başkumandanı' Hacı Bektaş'a bu kararı bildirerek, onun Kendek'e çıkıp Bereket Hacı'yı ziyaret etmesini (2011 Server-i leşkeran ol şehbaz/Hacı Bektaş diyu gelir avaz, 2012 Kendek'e çık seni selamet bil/Bereket Hacı'yı ziyaret kıl), onun yanına gitmesini istemiştir.

Babailer Kendek'ten sonra Malya ovasına ulaşmışlardı. Bütün ağırlıklarını, sürülerini, kadın ve çocuklarını bu düzlükte biraraya topladılar. Malya ovasına gelmiş olan Selçuklu ordusunun başkumandanı Emir Necmeddin, yardımcıları Behramşah Candar, Gürcü Zahiruddin Şir idi. Bin kişilik 3000 altına kiralanmış zırhlı Frank şövalyelerinin başında ise Ferdehala (ya da Frederic) bulunuyordu.

Sonunda Selçuklu feodal sultanlığının, bütün güçlerini seferber ettiği koskoca ordusuyla (12 bin ile 60 bin arasında rakam verilmektedir), Babai halk güçleri (3 bin ile 6 bin arası rakamlar verilmektedir) 1240 yılının Kasım ayı başlarında Malya ovasında karşıkarşıya gelmişlerdi. Simo de Saint Quentin'in verdiği bilgiye göre Babai halk güçleri, iki ay içinde inançları uğruna hayatlarını hiçe sayarak, Selçuklu feodal kuvvetlerine karşı tam 12 meydan savaşı kazanmış bulunuyordu. Bu nedenledir ki, Selçuklu askerleri Babai güçlerinin, Türkmenler'in savaşçı şiddetinden (de la violence belliqueuse des Turcomans) korktukları kadar, aralarında yayılmış olan Baba Resul'un mucizelerinden de çekiniyorlardı. Onlardan 4 veya 10 kat daha fazla olmalarına rağmen saldırıya geçmeye cesaret edemediklerini söylemektedir bütün kaynaklar. (A.Yaşar Ocak, La Révolt De Baba Resul... s.71-72)

Burada, büyük Babai önderi İshak'ın aralarına casuslarını sokup, onları yanlarına çekme propagandası rahatlıkla sezilebilir. Belki bir süre daha geçseydi askerlerin, silahlarını feodallere çevirmesi bile olasıydı. İşte bunu zamanında farkına varan beyler, bin kişilik, belki daha fazla olan parayla tutulmuş zırhlı frank şövalyelerini öne sürdüler. Babailer, okları ve kılıçlarının etkili olamadığı demir donlu askerler karşısında şaşkınlık içerisinde geri çekilmeye başlamışlardı. Daha ilk saldırıda Babai halk güçlerinin kayıp vererek bozgun yaşamaları yüzünden, Selçuklu askerleri arasındaki Babai propagandası kırılmış ve koca ordu kumandanlarının emirlerine uyarak savaşa girişmişti. Yapılan bu çok kanlı savaşta, İbn Bibi'ye göre 4 bin kişi öldürüldü. Malya ovası "Kızıl börekli, siyah libaslı ve ayağı çarıklı Türkmenler'in" kanıyla kızıla kesti. Savaş meydanında sağ kalan kadınlar ve çocuklar savaş tutsakları olarak galipler tarafından paylaşıldı, satıldılar. Savaş sonrası beş yıl boyunca koğuşurmalar sürdü, zindanlar Babailer'le dolduruldu. Ayna Dövlle gibi yakalanıp da Babailiğini yadsımayanların derileri yüzülüp, tulum çıkarılarak saman basıldı. Özellikle 1245-6'dan sonra sağ kalan ve Babai kırımından gizlenerek kurtulmuş Baba İlyas halifeleri, Sulucakarahöyük'te Hacı Bektaş Veli'nin çevresinde toplandılar. *

İşçi kime denir?
Bir kimseye işçi den-
mesi için ille de
kazma sallaması mı
gerekli?
İşçi memur ayrımı
nasıl doğdu ve nasıl
öldü?
Artık işçi memur
ayrımı yoktur.
Neden?

Bu gibi sorulara doğru yanıt vermenin pratik önemi ve anlamı vardır.

Örneğin:

Memurlar ayrı memur sendikasında değil, işkolu temelindeki işçi sendikalarında örgütlenmelidirler.

İşçi memur elele sloganı yerine organik birlik anlamı taşıyan sloganlar atılmalıdır.

Emekli Sandığı ile SSK'nın birleşmesini kabul etmeliyiz çünkü artık ikisi de işçilerin sosyal güvenlik kurumudur.

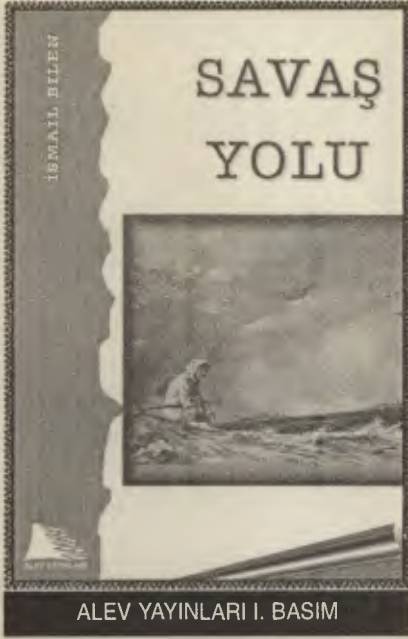
Yalnızca bunlarla da sınırlı değil. Örneğin, polis kurumu başkadır ve burjuvadır, ama kişi olarak polislerin konumu farklıdır ve onlara bunu dikkate alarak davranılmalıdır. Müdür olduğu için burnu kaf dağında olanların da büyük bölümü işçidir ve onlara bu hatırlatılmalıdır.

1000 ÇİÇEK SAYI 1

Türkiye işçi marşları
ve halk şarkıları
dağarcığından önemli
bir derleme
olan bu kitap,
tam da
meydanların
şenlendiği şu sıralarda
çok yararlı
olabilir.

Son sıralarda yalnızca ulusal kültürel
özerklikten söz ediliyor.
Tabii ki buna da karşı değiliz ama asıl önemli olan
sınıfsal kültürel
özerkliktir.
Türk, Kürt, Laz ve dünyalı
her kökenden gelen işçi milleti olarak
kendi kültürel özerkliğimizi,
hatta bağımsızlığımızı
türkülerimizle,
marşlarımızla da
yükseltelim.

TKP'nin
eski Genel Sekreteri
İ.Bilen,
yani Laz İsmail,
yani S. Üstünel,
yalnızca siyaset adamı
değildi,
bir tarih hazinesi ve tatlı
dilli bir edebiyatçıydı.

Bu kitapta tarih de,
tatlı bir anlatım da
bulacaksınız.
Yazarın yukarıda sıralanan adlarını okuyan
genç arkadaşlar,
neden bu kadar çok adı varmış diye
biraz içerleyebilirler.
Ama bu kadar çok baskı görmüş
bir hareketin içinde, önünde yer alınca,
güvenlik gereği
bu kadar çok da ad
gerekıyor.

İran'daki
şeriatçı rejimin
sallanmaya başladığı
şu sıralarda
bu rejimin
iç yüzünü
daha iyi anlamak için
okunmasında
yarar olan
bir kitap.

Şeriatçı İran'da yaşanmış on yıllık zindan deneyimini aktaran bu kitabı okuyunca, şeriatçı İran ile sözde cumhuriyetçi Türkiye arasında önemli bir yarışma alanını da farkedeceksiniz:
İşkence.

Bizce Türkiye bu alanda da iddialıdır. İran'da olanları okuyup, bunları yerli işkence olaylarıyla karşılaştırabilirsiniz.

Akla şu soru geliyor: Acaba Türkiye'de de şeriat mı egemen, yoksa hangi kılıkta - şeriatçı ya da cumhuriyetçi - olursa olsun burjuvazi, eğer dişini geçirebiliyorsa, işkenceci midir?

ALEVİ YAYINLARI YAYIN DİZİNİ VE FİYAT LİSTESİ

☛ ALEVİLİK DİZİNİ

YENİ OKUNACAK EN BÜYÜK KİTAP İNSANDIR (6. Basım).....	R. YÜRÜKOĞLU	3.000.000
HÜNKAR HACI BEKTAŞI VELİ "BİLİM BÜTÜN DEĞERLERİN ÜSTÜNDEDİR"	İsmail KAYGUSUZ	1.500.000
ALEVİLİK İNANÇ, KÜLTÜR, SİYASET TARİHİ ve ULULARI (Cilt 1).....	İsmail KAYGUSUZ	2.500.000
ALEVİLİKTE DAR (2. Baskı).....	İsmail KAYGUSUZ	1.250.000
GÖRMEDİĞİM TANRIYA TAPMAM (Alevilik-Kızılbaşlık ve Materyalizm).....	İsmail KAYGUSUZ	2.000.000
SİVAS KATLİYAMI ve ŞERİAT(Genişletilmiş 3. Baskı).....	Lütfi KALELİ	2.500.000
ALEVİ-SÜNNİ İNANCINDA MEVLANA, YUNUS ve HACI BEKTAŞ GERÇEĞİ (2. Baskı).....	Lütfi KALELİ	2.000.000
ALEVİLERDE HALK MAHKEMELERİ (Cilt 1).....	Av. İsmail METİN	1.500.000
ALEVİLERDE HALK MAHKEMELERİ (Cilt 2).....	Av. İsmail METİN	1.500.000
PİRSULTAN ABDAL (Resimli 1. Hamur).....	Battal PEHLİVAN	5.000.000
ALEVİLER ve CANLI FOTOĞRAFLAR.....	H. Ali BİNGÖL	1.250.000
ALİ ÖZSOY DEDE (Görüşler ve Şiirler).....	Söyleşi	800.000

☛ SİYASAL DİZİN

SOSYALİZM NEDİR ?...(ARAŞTIRMA-İNCELEME).....	R. YÜRÜKOĞLU	4.000.000
DOĞU ASYA KRİZİ.....	R. YÜRÜKOĞLU	1.000.000
SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE ÜÇ MAKALE.....	R. YÜRÜKOĞLU	800.000
FAŞİZM VE BURJUVA DEMOKRASİSİ.....	R. YÜRÜKOĞLU	2.500.000
MARKSİZMDE İŞÇİ SINIFININ KAPSAMI VE TÜRKİYE.....	Emine ENGİN	1.250.000
DR. BEDİR AYDEMİR-YAŞAMI VE GÖRÜŞLERİ.....		1.500.000
TKP PROGRAMI.....		1.000.000
TKP 8. KONGRE BELGELERİ.....		1.000.000
ROMANYA'DA KARŞI DEVRİM.....	Mercan KÖKLÜ	1 000.000
METAL İŞ KOLUNDA SENDİKA BİRLİK SORUNU VE TÜRK METALDE BİRLİK.....	Baba İshak-M.KÖKLÜ	600.000

☛ EDEBİYAT DİZİNİ

AĞLAYAN LALELER.....	Dr. Rıza GHAFFARİ	2.500.000
SAVAŞ YOLU.....	İsmail BİLEN	1.500.000
İSTANBUL HEMŞEHRİLERİ.....	İsmail BİLEN	1.000.000
NAZIMIN ÇİLESİ.....	Radi FİŞ	2.500.000
PLANKIA MAGNA (Roman) (ANTİK ANADOLU TARİHİ ÜZERİNE BİR (ROMAN).İsmail KAYGUSUZ		2.500.000
SESİN SESİ (Öykü).....	H.Ali BİNGÖL	800.000
OKUNMAMIŞ KİTAP (Öykü).....	H.Ali BİNGÖL	800.000
UMUT BOYU (Roman).....	Hasan ÖZTÜRK	1.750.000
ALEVİ BEKTAŞI FIKRALARI (2.Baskı).....	Battal PEHLİVAN	1.500.000

❁ ŞİİR DİZİNİ

İŞÇİ MARŞLARI VE HALK ŞARKILARI.....	Mercan KÖKLÜ	2.500.000
ŞAHDAMARI	Derviş KEMAL	1.500.000
BİR DOST BİR POST YETER BANA (2. Baskı).....	İpek BAYRAK	1.000.000
ÇORUMLU HALK OZANLARI (Antoloji).....	Hüseyin ÇIRAKMAN	1.500.000
KIVILCIM YAĞMURU.....	Abidin AYDIN	800.000
ACILARIN IRMAĞI DİRENCE MEME.....	Refik UĞUR	800.000
ÖLÜM ÇÖZDÜ UÇKURUNU.....	Mesut YAR	800.000
GÜLÜŞLERİ ÇİÇEK KOKAR.....	M.Ali TELEK	1.000.000

YENİ ÇIKACAKLAR

SİLVANLI KADINLAR

KISIR-SATILIK İSMAİL KAYGUSUZ

OĞLAN ŞEYH MAŞUKİ DURUŞMASI

BABA ERENLER İSMAİL KAYGUSUZ

PRENSES STEPHANİE

PLANKİA MAGNA İSMAİL KAYGUSUZ

ALEV YAYINLARI

Adres: Yeniçarşı Cad, Çelebi İşhanı, No:26/5 Galatasaray/İst.
Tel/Fax: 518 02 77

1000 ÇİÇEK SAYI 1

Dergimizi
dağıtım şirketleri
aracılığıyla dağıtmıyoruz.
Abone olma ve abone bulma
konusunda
siz okurlarımıza
güveniyoruz.
Bunun dışında
siz okurlarımızın
düşünce ve yazılarınızla
dergiye katkılarınızı bekliyoruz.

SEVGİYLE ⊕

1000 ÇİÇEK SAYI 1